№№ 217—218 (2717—2718) ■ Вівторок, 20 листопада 2001 року ■ Ціна договірна

Газета Верховної Ради України

Голос України

Телекомпанія «Магнолія-ТБ» за сприяння низки українських ЗМІ проводить благодійну акцію з пошуку дітей, які зникли. Саме завдяки проекту «Телевізійна служба пошуку. «Допоможіть дітям!» знайшовся Коля Литвинов, з яким розмовляє автор проекту Руслан Горовий.

Фото Укрінформу.

ЦЬОГО ДНЯ

■ *1675 р. Помер Єпіфаній Славинецький, письменник і церковний діяч.* ■ *1896 р. У Кременці, на Тернопіллі, народився Михайло Вериківський, композитор, диригент, педагог. Автор, зокрема, першого українського балету «Пан Каньовський» (1931).* ■ *1910 р. Помер великий російський письменник Лев Толстой.* ■ *1917 р. Центральна Рада ухвалила III Універсал, яким проголосила Українську Народну Республіку.* ■ *1945 р. Розпочався Нюрнберзький процес — суд міжнародного трибуналу над нацистськими воєнними злочинцями.* ■ *1971 р. Не стало співака Михайла Микиші.*

Два стратегічні завдання

Ними, за словами Першого заступника Голови Верховної Ради Віктора Медведчука, є прийняття Державного бюджету 2002 року та Податкового кодексу.

Минулого тижня бюджетний процес набув реальних обрисів, хоча основні дебати парламентаріїв попереду, коли почнеться обговорення конкретних цифр. Однак є надія, що цей процес Верховна Рада успішно завершить.

Що стосується Податкового кодексу, то Віктор Медведчук сказав, що над його підготовкою триває напружена робота. Відступати законодавці не мають найменшого права, бо неприйняття Податкового кодексу є основним гальмом на шляху реформ. «За будь-якої ситуації ці стратегічні завдання мають бути виконані», — наголосив Віктор Медведчук.

(Докладніше про прес-конференцію читайте в наступному номері «Голосу України».).

Щоб розвіяти над кордоном хмари...

В Одесі відбулися україно-молдовські переговори з проблем спільного контролю на пунктах пропуску через кордон між двома сусідніми країнами. Делегації очолювали прем'єр-міністри України та Молдови — Анатолій Кінах і Василе Тарлєв. У ході переговорів було узгоджено всі питання й підписано відповідні протоколи про п'ять прикордонних пунктів.

У спільній заяві керівники урядів двох держав висловили впевненість у тому, що ефективна робота таких пунктів пропуску, з одного боку, набагато спростить процедуру перетину кордону українськими й молдовськими громадянами, сприятиме подальшому розвиткові економічного й культурного співробітництва між країнами-сусідами, з другого — поставить надійний заслін контрабанді зброї, наркотиків, різних товарів та нелегальній міграції.

(Закінчення на 21-й стор.).

Земельний кодекс народжувався в муках, процес розтягнувся майже на два роки. Багато які політичні сили збираються обстоювати в Конституційному Суді нелегітимність появи кодексу, вбачаючи в ньому численні порушення прав громадян. Мовляв, в Основному Законі чорним по білому записано, що вся земля належить народові. А тепер багато хто із городян вправі запитати: «Де вони, наші гектари?». Провів документ межу між селянами, одних зробив власниками паїв, а інших, приміром, учителів чи медиків — ні. Думки вголос перед підписанням кодексу висловив і Леонід Кучма. Закон не влаштовує Президента в тому місці, де обумовлено, що сільгоспугіддя не продаватимуть до 2005 року. На його думку, вільний ринок агрогектарів слід було б запровадити швидше. У Кабміні вже тепер говорять про необхідність доопрацювання новоспеченого документа. Тому, можливо, в недалекому майбутньому закон може бути видозмінено, розширено й доповнено з метою його вдосконалення.

(Земельний кодекс України — на 7—18-й стор.).

Фото Олександра КЛИМЕНКА.

Читанка для дорослих

Вартові закону охороняють наші законні права, щоб ніхто не зміг ними скористатися!

Станіслав Єжи ЛЕЦ.

Газету поставили на штрафмайданчик

Понад десять годин щойно віддрукований тираж міської газети «Херсонський вісник» перебував під арештом.

Машину дорогою з друкарні, на виїзді з Миколаєва, зупинили правоохоронці. З'явилися запитання щодо водійських документів. Автомобіль поставили на штрафмайданчик. На допомогу з Херсона вийшла інша машина — забрати газети. Та співробітники штрафмайданчика категорично заборонили перевантажити тираж з машини в машину. Тож «Херсонський вісник» прибув «додому» лише пізно ввечері, втративши, зрозуміла річ, свою «свіжість» — читач отримав його на добу пізніше.

Головний редактор «Херсонського вісника» Олег Зайченко вбачає в інциденті «апробацію нових передвиборних технологій, коли будь-яку машину можна відразу біля друкарні зупинити і з мотивацією «достовірність документів водія підлягає сумніву» тримати під арештом скільки потрібно», **повідомляє наш власний кореспондент Алла БРУСИЛОВА.**

Передплатили і виграли!

Вдячні газеті й лікарям

Коли з газети «Голос України» ми із чоловіком дізналися, що виграли курс діагностики і лікування в «Госпіталі Сітько МРТ», були, звичайно, раді. Про госпіталь читали й раніше, і дуже хотілося туди потрапити. Але вся справа у грошах: оскільки ми обидва — пенсіонери, то не могли собі це дозволити. А тут раптом так пощастило.

(Закінчення на 24-й стор.).

Залишайтеся з «Голосом» — і ми допоможемо вам

До 15 грудня триває акція «Залишайтеся з «Голосом», у межах якої юристи нашої редакції надають безоплатну юридичну допомогу передплатникам на весь 2002 рік. А саме: консультації з трудового, житлового, цивільного та інших галузей права, підготовку позовних заяв, скарг, клопотань, запитів до міністерств, відомств та органів державної влади. Допомогу надають з одного питання або однієї теми, для чого слід звернутися особисто до редакції або чітко сформулювати питання в листі та додати, у разі необхідності, документи. Звертаємо вашу увагу, що підставою для отримання консультацій є квитанція (її копія) про передплату на весь 2002 рік. Тому відповіді тим, хто передплатив газету на менший термін, редакція надаватиме після закінчення акції за наявності у неї такої можливості.

P. S. **У Києві зареєстровано перші випадки смерті від переохолодження**

Парламент прийняв, Президент попередив

Коментар

Минулого тижня парламент схвалив концепцію нового закону про вибори до місцевих органів влади, яка мала визначити виборчу систему. За концепцією, вибори до міських рад міст республіканського (у Криму) та обласного значення, Києва і Севастополя, районних у містї рад відбуватимуться за змішаною системою — 50% депутатів обиратимуть за партійними списками, 50% —в одномандатних округах. А вибори до обласних, районних, сільських і селищних рад, міських, селищних та сільських голів мають проходити за мажоритарною системою.

Саме питання виборчої системи було найсуперечливіше під час підготовки закону «Про вибори депутатів місцевих рад і сільських, селищних, міських голів» до другого читання, тому депутати вирішили спочатку схвалити концепцію, а вже тоді доопрацьовувати закон. Інші варіанти концепції, що їх виносили на розгляд парламенту, передбачали або проводити всі місцеві вибори за мажоритарною системою (проект Ю. Іоффе), або піти на експеримент із суто пропорційною системою (вибори за партійними списками) в обласних центрах, містах обласного підпорядкування, Києві та Севастополі (проект Г. Пономаренка та Ю. Ключковського).

Однак проголосований 233 голосами варіант, запропонований депутатом від фракції КПУ Олександром Кушніром, схоже, не розблокує правовий цейтнот довкола цього закону, а навпаки — заведе його у глухий кут. За словами заступника голови Комітету ВР з питань державного будівництва та місцевого самоврядування Юрія Ключковського, це — «приклад недалекоглядного рішення ВР». Парламент схвалив саме той варіант закону, за який Леонід Кучма в листі до ВР від 8 листопада попередив: на нього буде накладено вето. Президент категорично проти партійних місцевих виборів, бо це, на його думку, порушує норму статті 71 Конституції України про пряме виборче право. А вже після президентського вето часу для доопрацювання закону не буде. Міркуйте самі. Якщо в найближчий день голосування — 29 листопада — закон про місцеві вибори буде проголосовано у другому читанні і в цілому, а Президент дотримає своєї обіцянки й накладе на нього вето, парламент зможе повернутися до його розгляду лише наприкінці грудня. А передвиборна кампанія до Верховної Ради та до місцевих органів влади має розпочатися одночасно — 1 січня.

Тож найімовірніше, що місцеві вибори відбуватимуться за старим виборчим законом. Лише доведеться (вочевидь, наприкінці року) внести зміни до чинного закону, привівши у відповідність з новим законом про вибори до парламенту терміни старту місцевих виборів, формування округів, виборчих комісій, висування, реєстрації кандидатів тощо. Тобто переписати лише технічні, а не концептуально-політичні норми.

Юліана ШЕВЧУК.

Фотофакт

Президент України Леонід Кучма відвідав Будинок державних художніх колективів у Києві.

Фото Валерія СОЛОВЙОВА (Укрінформ).

Бюджетні диспропорції

Самоврядування

Голова Кіровоградської облдержадміністрації Василь Моцний вважає, що міськвиконком не сповна реалізує повноваження, надані йому Законом України «Про місцеве самоврядування». Про це йдеться у листі, направленому секретарю Кіровоградської міської ради Анатолію Гуменному та депутатам міськради.

У листі, зокрема, йдеться про те, що у Кіровограді склалася нездорова ситуація з виконанням міського бюджету, забезпеченням населення міста та соціально-культурних закладів енергоносіями, водою, теплом, зовнішнім освітленням, благоустроєм міста, забезпеченням ветеранів ліками, організацією перевезень пільгових категорій населення у громадському транспорті.

— Ці проблеми, — зазначає Василь Моцний, —порушуються у зверненнях жителів міста до облдержадміністрації, яких за дев'ять місяців цього року надійшло більш ніж 1100, а на особистому прийомі у керівництва облдержадміністрації побувало 350 кіровоградців.

Голова облдержадміністрації пропонує депутатам на черговій сесії міськради насамперед розглянути питання, які стосуються проблем життєзабезпечення міста.

Водночас наприкінці минулого тижня представники політичних партій, які входять до блоку Юлії Тимошенко, пікетували будинок облдержадміністрації. Учасники акції протесту вважають, що левова частка негараздів, які нині переживає місто, напряму пов'язана із діяльністю (чи бездіяльністю) саме обласної ради, пов'язуючи біди, що спіткали Кіровоград, із «непрофесійним і недалекоглядним» розподілом бюджетних коштів, заявляючи, що «сформований проект бюджету дивує своєю однобокістю та нерівноправністю». Жителі Кіровограда сьогодні складають майже 25 відсотків від загальної чисельності населення області. Капітальні вкладення, передбачені проектом бюджету для міста на 2002 рік, — 1,1 мільйона гривень, що становить 3 гривні 95 копійок на одного жителя міста, тоді як у середньому на мешканця області припадає 17 гривень.

Олег БОНДАР.

Кіровоград.

Усе починається з «Діалогу»

15 листопада учасники блоку «За єдину Україну!», в рамках якого нещодавно було створено депутатське об'єднання у Верховній Раді України, оголосили про проведення громадського проекту з символічною назвою «Діалог». Запланований він як широкомасштабна, довготермінова акція, суть якої полягатиме в підсумовуванні поглядів і точок зору громадян України щодо ключових питань життя суспільства. Його ініціатори поставили собі за мету виявити найзначніші для українського суспільства проблеми і знайти їхнє конструктивне, прийнятне для суспільства вирішення, просто запитавши в людей. І хоч на перший погляд таке завдання дещо дивно звучить, ніхто досі не винайшов дієвішого інструменту для створення реальної програми розвитку держави, ніж цей: уважно вислухати всіх.

Під час проекту передбачається розповсюдження чотирьох мільйонів анкет, частину з яких розсилатимуть через мережу УДПЗ «Укрпошта», частину — роздаватимуть активісти на вулицях найбільших міст країни, решту —розвозитимуть по селах. Текст анкети буде опубліковано в регіональній пресі.

Заплановане опитування містить вісім закритих запитань, які передбачають набори стандартизованих відповідей, і одне відкрите, відповідаючи на яке, кожен зможе написати про найголовніші проблеми свого середовища, висловити якісь власні побажання. Повернення анкет забезпечуватимуть та сама «Укрпошта» і мережа стаціонарних пунктів збору. Обробку закритих запитань здійснюватимуть машинним способом. Відповіді на відкриті буде систематизовано й погруповано за тематичними блоками. На базі здобутої інформації фахівці-соціологи зроблять свої аналітичні узагальнення.

На анкетах, у центральних та регіональних ЗМІ буде вказано адресу електронної пошти, на яку всі охочі зможуть надіслати ініціаторам проекту свої пропозиції, поради і побажання. Кожен електронний лист буде сприйнятий з увагою.

Іншою фазою «Діалогу» стануть тематичні зустрічі, які проводитимуться в один день і один час у різних областях. Стосуватимуться вони конкретного кола проблем в окремих сферах. Лідери блоку «За єдину Україну!» зустрінуться з представниками різних професійних та соціальних груп. За допомогою вуличного телебачення між областями буде встановлено телемости. Проблемне поле, окреслене під час «живого» обговорення соціального становища населення, також буде піддано обробці й систематизації.

І найголовніше: всі дані й висновки, отримані в процесі реалізації проекту, будуть основою для розробки стратегічних програмних документів, покликаних означити найважливіші напрями розвитку України, вказати його реальні і, головне, практично здійсненні етапи. Підсумковими документами стануть стратегія розвитку країни «Бачення майбутнього України» і «Програма конкретних справ».

Інформація про нагальні потреби населення міст і сіл нашої країни буде врахована в поточній роботі народних депутатів, які входять до парламентського об'єднання «За єдину Україну!».

«Ми виступаємо за те, щоб розв'язувати проблеми, а не заплющувати на них очі. Ми за те, щоб політичні програми писалися не в закритих штабах або владних коридорах. Тому ми відкриті для діалогу», — каже координатор проекту народний депутат України Сергій Тігіпко.

Опитування, заплановане організаторами акції, безпрецедентне за своїми масштабами, адже анкета має потрапити у кожну п'яту українську родину.

Костопіль у борг не живе

Відколи Євген Денисюк — міський голова, жителі Костополя переконалися, що обрали на посаду господаря. Серед багатьох позитивних змін — реанімація комунального господарства.

У 1998 році Державне комунальне підприємство «Комунсервіс» дихало на ладан. Кілька автомобілів через брак пального рідко вивозили сміття з міста, тому навколо з'явились стихійні сміттєзвалища. Та й територія ДКП була захаращена — незабаром звідси вивезли понад 10 тисяч тонн сміття. Нині замість смітника — зариблений ставок.

Зрештою, на комунальників гріх нарікати: не було стимулу працювати, бо заборгованість у зарплаті становила півмільйона гривень. Оскільки і той 60—70-гривневий щомісячний мізер минав комунальників, то й кадри були відповідні.

Міського голову такий занепад не влаштовував. Та й колективу «Комунсервісу» надокучили злидні. Отож комунальники почали заробляти гроші. Уклали з власниками будинків угоди про вивезення сміття за графіком. Людям вигідно, бо плата за таку послугу невисока, і комунальники не в накладі. Розібралися з платою за житло та комунальні послуги. Оскільки будинкоуправління заборгувало комунальникам кругленьку суму, міська рада прийняла рішення, щоб гроші надходили безпосередньо «Комунсервісу». Своєчасно перераховуються кошти з міського бюджету на дотації ДКП та за виконані комунальні роботи.

Найперше — змінилося ставлення комунальників до роботи, за яку вони своєчасно отримували втричі більші зарплати. У колектив прийшла молодь. Сьогодні навіть існує черга бажаючих працювати у «Комунсервісі». Костопіль причепурився, адже висаджено більше двох тисяч дерев та силу-силенну кущів, квітників, розбито сквер на березі річки Замчисько.

За допомогою міськради ДКП «Комунсервіс» поповнило старий автопарк новенькими самоскидами, навантажувачами, контейнеровозами, грейдерами, катками для укладання асфальту та німецькими автомашинами «Вірдген». Відмовились від дорогих послуг шляховиків і з 1998 року практично власними силами асфальтують вулиці міста, здійснюють ремонти. Сьогодні відремонтовано й основні автомагістралі Костополя, а найближчим часом заасфальтують нові вулиці у мікрорайоні Заріччя.

— Цього року від продажу землі за комерційними цінами до міського бюджету надійшло сто тисяч гривень, які пішли на будівництво газопроводу та нової свердловини, — розповідає Євген Денисюк. — Бо досі вода подавалася лише з однієї, резервної. У разі аварії місто могло б залишитися без води. Проблему вирішимо до 1 грудня цього року. Хоча й постійно латаємо очисні споруди, все одно необхідно побудувати нові. Але на такі витрати ні місто, ні район не мають 6 мільйонів гривень. Звертались у різні столичні інстанції з цього приводу, але наше клопотання залишилося на рівні Кабінету Міністрів, — зазначив міський голова.

У Костопільській школі № 4 стала до ладу нова котельня (торік подібну збудували і в п'ятій школі). Кошти на її будівництво виділила міськрада, хоча навчальний заклад фінансується з районного бюджету. Наступного року заплановано поетапне спорудження нової школи. Отже, сьогодні Костопіль не живе у борг.

Олександра ЮРКОВА.

Рівненська область.

Діяльність КС стане прозорішою

Днями в новому приміщенні Конституційного Суду (КС) відбулося урочисте відкриття прес-центру. Одним з основних принципів діяльності КС є гласність. Тому важливість цієї події не викликає сумніву. ЗМІ, як підкреслив на відкритті голова КС Віктор Скомороха, дають можливість суду мати зв'язок з аудиторією та сповна реалізувати принцип гласності.

КС вважає, що публічність провадження у справі дає громадянам можливість зрозуміти призначення своєї держави, її Конституції, змінити їхню віру в судову владу. Саме на основі такого підходу і будують ось уже п'ять років відносини суду з пресою. КС створені всі умови для спостереження журналістів за розглядом справи. Якщо раніше для цього було спеціальне приміщення прес-центру з прямою телевізійною трансляцією відкритих пленарних засідань суду, то тепер журналісти мають змогу спостерігати за розглядом справи просто в залі засідань, де обладнано окрему ложу преси та два балкони. У майбутньому бути присутніми на розгляді справи зможуть і студенти.

Завдяки такому підходу та зацікавленості керівництва суду в об'єктивному висвітленні його роботи і забезпечують повну відкритість судового розгляду. Проте розповідь про прозорість роботи суду буде неповною, якщо не зазначити, що відтепер усі судові засідання проходять «просто неба» — завдяки скляній стелі. До речі, коли пан Скомороха показував зал засідань, приміщення, попри похмурий день, осяяло сонце. Це — добра прикмета майбутніх здобутків суду на шляху забезпечення законності та конституційності нашої держави.

Наталія ГЕЛЕТКО.

Буревій наробив лиха

Буковина зазнала першого удару зимової стихії. Внаслідок раптових снігопадів та обледеніння дротів у Путильському, Вижницькому, Сторожинецькому та Заставнівському районах виведено з ладу телефонні й електричні мережі. 52 населені пункти залишилися без світла і зв'язку.

З Чернівців на допомогу постраждалим районам вирушили десять аварійних бригад та загін батальйону Міністерства з надзвичайних ситуацій. Протягом вихідних їм удалося полагодити потрощені стихією мережі, **повідомляє наш власний кореспондент Василь БАБУХ.**

Прес-служба Міністерства з надзвичайних ситуацій повідомляє, що станом на ранок недільного дня повністю відновлено електропостачання, крім населених пунктів Чернівецької області, в Чернігівській, Житомирській та Тернопільській областях.

Леонід Кучма відвідав малу батьківщину

Президент України Л. Кучма взяв участь в урочистому освяченні збудованої в селі Чайкиному Новгород-Сіверського району церкви святої великомучениці Параскеви П'ятниці. Велична архітектурна споруда має п'ять позолочених куполів, чудовий іконостас. Леонід Кучма подякував будівельникам, архітекторам, благодійникам за духовну новобудову на його малій батьківщині.

— Я хочу побажати, — сказав Президент, — щоб на цій землі, яка мала більше горя, ніж щастя, завжди панував мир.

Церемонію освячення церкви провів предстоятель Української православної церкви Блаженніший Володимир (Сободан). В урочистостях взяв участь мер Києва Олександр Омельченко, який подарував храму київську ікону початку минулого століття.

Того дня Л. Кучма також відвідав село Олександрівку Семенівського району, де поклав квіти на могили матері Парасковії Трохимівни, свого брата та рідних. Він також побував у Сосницькому районі. У поїздці по області Президента України супроводжували голова облдержадміністрації Микола Бутко та голова обласної ради Василь Ковальов.

Сергій ПАВЛЕНКО.

Чернігівська область.

 Вісті зі Львівщини

Лемківський слід — неповторний

Лемківські з'їзди відбуваються раз на чотири роки. Третій провели у Львові, щоб знову нагадати громадськості про свою трагічну історію і самобутню культуру. Лемки як етнографічна група українського народу розкидані по світах, проживають в Україні, Польщі, Словаччині. Багато лемків було виселено під час операції «Вісла». Нині лемківські організації, які діють в 13 областях України, порушують болючу проблему депортації українського населення з Польщі. Попри історичні випробування, лемки зберегли самобутню культуру, просякнуту магнетизмом рідної землі. Її репрезентували скульптури заслуженого діяча мистецтв України Володимира Ропецького, персональна виставка котрого відкрилася в Національному музеї, пісенний фестиваль «Лемківська забава».

Архангел залишився вдома

Спецпідрозділ УСБУ затримав на Рава-Руській митниці 33-літнього мешканця Кременчука, який намагався вивезти автомобілем «Опель-Астра» ікону «Архангел Рафаїл із святими». Фахівці Львівського історичного музею кваліфікували ікону як культурну й історичну цінність, що не підлягає вивезенню. Проти перевізника порушено кримінальну справу.

Як розпізнати самозванця?

У Миколаївському районі злочинець у формі працівника ДАІ зупинив вантажний автомобіль, що перевозив 20 тонн шкіри. Спільники псевдодаїшника витягли водія з машини, побили, запхали його в багажник іномарки, що стояла неподалік, і врешті викинули на трасі Київ—Чоп. Потерпілий залишився живим і повідомив правоохоронцям про злочин. Міліція шукає викрадену вантажівку.

Легені міста — наші легені

Семінар «Сади і парки Львова: проблеми та їх розв'язання» за участю учених, представників влади, керівників комунальних установ привернув увагу широкого кола львів'ян. Як поєднати зелені оази — пам'ятки ландшафтної архітектури — з потребами будівництва? Особливо великі проблеми має парк «Знесіння» — улюблене місце відпочинку львів'ян. Склозавод засмічує його територію відходами виробництва, мешканці прилеглих вулиць самочинно захопили частину земель для садово-городніх ділянок. Для розв'язання цих та інших паркових проблем, що зачіпають інтереси усіх мешканців, учасники семінару запропонували запровадити в структурі міської влади посаду ландшафтного архітектора, *повідомляє власний кореспондент Оксана ТЕЛЕНЧІ.*

Материнське молоко жодна суміш не замінить

До давньої традиції — вигодовувати новонароджених немовлят материнським молоком — заохочують львів'янок місцеві медики. В обласному перинатальному центрі створено спеціальну службу, що взяла на озброєння сучасні світові здобутки. Всупереч догматичному регламентованому годуванню, яке практикувалося раніше, «діалог» матері та дитини тут починається відразу після появи немовляти на світ, а «харчування» здійснюється за першою вимогою малюка. Спостереження медиків підтверджують загальновідомі істини — такі діти спокійніші та здоровіші, вони швидше розвиваються, мають стійкість до інфекцій і розладів травлення. В материнському молоці, зазначають фахівці, є понад сто компонентів, які неможливо повторити навіть у найкращих сумішах, а його захисні властивості важко переоцінити, *повідомляє Укрінформ.*

Після «мінувань» — газові атаки

Житомиром прокотилася хвиля «терактів». Спочатку хтось «замінував» інженерно-технологічний інститут, а поки там працювала спеціальна група, інший анонім повідомив, нібито вибухівку закладено в корпуси педуніверситету. Через кілька днів — фальшива тривога, пов'язана з тим, начебто ось-ось злетять у повітря чотири загальноосвітні школи —через це навіть було зірвано церемонію відкриття місячника військово-патріотичного виховання. Затим за командою міліції довелося терміново покидати аудиторії студентам автошляхового коледжу. А в цей час студенти та викладачі педуніверситету вискакували на вулицю самі, та ще й зі сльозами на очах. Бо хтось розпилив на п'ятому поверсі балон зі сльозогінним газом. Заняття було зірвано. В іншому навчальному закладі газ, що спричиняє кашель та різь в очах, розпилили в туалеті. Схоже, єдиний спосіб припинити такі «жарти» — спіймати зрештою когось із витівників і відміряти покарання за максимумом відповідної статті Кримінального кодексу.

Олексій КАВУН.

Житомирська область.

Судіться на здоров'я

Ще один апеляційний суд незабаром буде створено в Маріуполі Донецької області. Домовленості про це було досягнуто у п'ятницю під час приїзду до області Голови Верховного Суду України Віталія Бойка. За його словами, у такий спосіб суди наблизяться до громадян, а розгляд справ прискориться. Обіцяє скоротитися і термін перебування підсудних під вартою. Нині в області діють 132 суди першої інстанції і лише один апеляційний.

Віталій Бойко заявив, що позитивно ставиться до створення Державної судової адміністрації, головним завданням якої буде виконання Державного бюджету України з фінансування судів. Нині, коли фінансування відбувається через Міністерство юстиції, «виконавча структура влади може впливати на судову діяльність». Особливо у випадках, коли це міністерство виступає від імені держави відповідачем у справах.

Ліна КУЩ.

 Фотофакт

Фотохудожник з Донецька Олег Земит — призер IV щорічного фотоконкурсу серед колег зі служби побуту — приймає вітання від керівника прес-центру «Укрсоюзсервісу» Катерини Ковальової.

Фото Андрія НЕСТЕРЕНКА.

Методом народної будови

У Чернівцях стала до ладу нова онколікарня.

Звели її методом народної будови. У спорудженні брали участь віруючі різних конфесій, посланці всіх районів області. Об'єкт зведено на кошти з місцевого бюджету. Надійшло чимало пожертвувань і від мешканців міста.

Василь БАБУХ.

Чернівці.

Що кращий млин, то дешевше борошно

Завтра в Харкові відбудеться презентація нової розробки ЗАТ «Верстатінпром» — мукомельного комплексу «Харків'янка-4000 плюс». Цей комплекс став ювілейним — п'ятисотим зерноперобним агрегатом, випущеним на підприємстві. Він дає змогу здійснити весь цикл робіт з очищення та розмелювання зерна, пакування готового продукту. Це промисловий млин, котрий дає можливість переробляти до 100 тонн зерна за добу. Він забезпечує високий вихід продукції — до 78% борошна, з них 58—65% — борошна найвищого гатунку.

Микола КОСИЙ.

Харків.

Декларували мийний засіб, з'ясувалося — спирт

Кримінал

Два автомобілі «КамАЗ», наповнених тридцятьма тоннами спирту, затримали правоохоронці Тернопільщини. За інформацією прес-групи управління податкової міліції ДПА в Тернопільській області, затриманий харчовий спирт мали ось-ось вивезти за межі області під виглядом мийного засобу «Райдуга». Аналіз спирту показав, що він не технічний, а цілком придатний для виготовлення високоякісної горілки. Цікаво, що підроблені документи на нібито «мийні засоби» були видані за особистою вказівкою директора спиртозаводу та з відома групи посадових осіб. Усі вони своїми підписами засвідчили, що спирт — технічний. З'ясувалося, торік спиртозавод, де задумувалась афера, отримав для власних потреб нарядів на більш як мільйон літрів технічного спирту. А ставки акцизного збору для технічного спирту в 130 разів менші, ніж для спирту, який використовують для виготовлення горілки. Отож такий нібито технічний спирт за сміховинними цінами спиртозавод реалізує комерційним структурам інших областей.

Тільки у згаданій операції, яку на Тернопільщині правоохоронці не дали аферистам довести до кінця, у результаті використання пільгової ставки акцизного збору держава могла втратити більш як півмільйона гривень. Нині ведеться слідство, яке й поставить усі крапки над «і» в цій кримінальній історії, **повідомляє Укрінформ.**

Актуально

Табір з усіма зручностями

Спеціальний табір для нелегальних мігрантів відкрито на території колишнього військового містечка поблизу закарпатського села Павшин. Тут перебуватимуть під час розслідування затримані за спробу нелегально перейти державний кордон і в такий спосіб потрапити на Захід. Це переважно громадяни країн Близького Сходу та Південно-Східної Азії. Досі у «нелегалів» були менш комфортні умови: чоловіків утримували в окремому бараці на території Мукачівського прикордонного загону, а жінок і дітей — у спеціальному гуртожитку. Тепер батьки і діти перебуватимуть разом, поліпшилися й умови «мігрантського» побуту.

Цього року на Закарпатті затримано понад 2,5 тисячі «нелегалів», **повідомляє Укрінформ.**

■ *Фотофакт*

На українсько-польському кордоні з'явилися черги вантажних автомобілів. Квоту в 59 тисяч «фур» на рік наші водії вичерпали ще в липні. Додаткові 10 тисяч дозволів також закінчилися. А польські автоперевізники через високі збори не зацікавлені в рейсах в Україну.

Фото Володимира ПЕСЛЯКА (Укрінформ).

Золотоніський

Ще на пам`яті, як донедавна засуджували «сімейність» у керівництві будь-яким виробництвом і на всі заставки хвалили трудові династії. То був чистої води абсурд: керувати батькові з сином чи дружині з чоловіком не дозволялося, а вкалувати, гнути гуртом спину — будь ласка, скільки душа забажає.
Нині цей вживлений у масову свідомість стереотип похитнувся. Саме життя витісняє його. Як це відбувається — яскраво видно на прикладі трьох господарств у Золотоніському районі. Там відповідальність за односельців та їх добробут взяли на себе родини-лідери.

Васильченки з Піщаної

Вони познайомилися у Києві, в Українській сільськогосподарській академії. Микола — серйозний, цілеспрямований, рішучий. Він прийшов у вуз після закінчення технікуму і вже тоді вгадувалася у ньому неабияка воля і наполегливість. Люба — ніжна, мрійлива, делікатна, з сором`язливою посмішкою на вустах. Скромна дівчина з Поділля одразу сподобалася Миколі. І не лише її вдача і врода. До душі було й те, що обрали вони один фах і в майбутньому будуть ветеринарними лікарями.

Микола Васильченко.

На четвертому курсі побралися. А коли їхали у Кіровоградську область працювати за призначенням, з ними була вже Таня, їхня маленька донечка.

Подружжю не довелося починати на новому місці з азів. Микола вже добре знав колгоспне виробництво. Він зі шкільної лави працював поруч з батьком, головою відомого на Черкащині господарства, і багато чого перейняв у нього. Не відставала й Люба. Її ретельність і старанність одразу оцінили в колективі. До того ж вона вміла створити своєму енергійному, діяльному чоловікові надійний і спокійний домашній «тил».

У 1979 році Миколі Семеновичу запропонували очолити проблемне багатогалузеве господарство у великому примагістральному селі. Йому знадобилося всього кілька років, щоб «Маяк» почав відповідати своїй назві. Васильченко задав своїй команді такий високий темп, що витримували його лише такі, як він, фанати. Любов Василівна здобула у цей час другу освіту і почала працювати бухгалтером. Її слушні поради завжди ставали в пригоді Миколі Семеновичу.

— Здається, зовсім недавно це було, — поділилася Любов Василівна, — а минуло вже більше двадцяти років, як ми у Піщаній. — Виросли діти — Таня, Оксана і Олексій. Старша донька працює у «Маяку» заступником головного бухгалтера. Ми з Миколою Семеновичем виступили засновниками реформованого господарства. Моя теперішня посада — заступник генерального директора.

Сьогодні піщанський «Маяк» — одне з найпотужніших сільськогосподарських товариств Черкащини. За 100-центнерними врожаями кукурудзи, 500-центнерними — цукрового буряку, надоями-«семитисячниками», СТОВ давно вже не поступається кращим фермерським господарствам Європи. Щоправда, масштаби господарювання тут і там не зрівняти. «Маяк» — це як держава у державі. На його тваринницьких комплексах утримується 7 тисяч голів свиней, 4 тисячі — курей, 3 тисячі — великої рогатої худоби, тисяча дійних корів, 70 коней. Є пасіка з 200 бджолосімей. А ще має СТОВ млин, круподерню, олійницю, пекарню, ковбасне виробництво, 6 їдалень та 5 фірмових магазинів.

Опікується «Маяк» і соціальною сферою села.

— Якби ми не витрачали грошей на дитсадок, школу, будинок культури, спортивний комплекс, будинок ветеранів, то, звичайно, заощадили б для господарства мільйон-другий гривень, — розмірковував Микола Семенович. — Але на що тоді перетворилося б село? На пустку, де працюють лише тваринницькі ферми та тракторні бригади? Тому поки в органів місцевого самоврядування не з`явиться достатньо коштів, щоб утримувати комунальну власність, — ми про неї турбуватимемося також.

...Коли автор цих рядків укотре відвідала Піщану, Микола Семенович збирався до Німеччини, на сільськогосподарську виставку. Він планував до «важкої артилерії» «Маяка» — німецьких оборотних плугів і зернозбиральних комбайнів, датських обприскувачів і французьких кормозмішувачів — прикупити «щось новеньке — те, що з`явилося недавно в Європі». На господарстві замість нього залишалися Любов Василівна та Тетяна Миколаївна. На домашньому обійсті — п`ятнадцятирічний син Олексій. Він не тільки порається біля трьох корів-«голштинів», свиней, гусей, курей, а й «агрономує» на присадибній ділянці. Навесні склав батькові бізнес-план високопродуктивного вирощування картоплі і сам його виконав. Тепер родина Васильченків має 9 центнерів «Олексієвої» картоплі. Хлопець, кажуть односельці, удався у своїх батьків — роботящий, серйозний, тямущий. Справжній спадкоємець.

Лисуни з Плешканів

У джинсах, курточці, з короткою зачіскою «пір`їнка» Людмила Лисун з гордістю показувала «рекордсменку» молочно-товарної ферми. Мов досвідчений зоотехнік, називала параметри «міс молочниці» та її раціон годівлі. І все ж за манерою говорити і уважно слухати співрозмовника у ній легко можна було вгадати педагога.

Справді, перш ніж стати заступником у свого чоловіка, директора сільгосппідприємства, Людмила Іванівна викладала у школі англійську мову, керувала педагогічним колективом. Вона любила свою роботу, але життя внесло свої корективи.

Дмитра Лисуна як одного з перших і успішних аграрних реформаторів в області призначили главою держадміністрації Золотоніського району. Постало питання: хто замість нього очолить приватне сільгосппідприємство? Хто продовжить його новації? Родинна рада тривала довго. Врешті, компроміс було знайдено.

Людмила та Дмитро Лисуни.

Причому у характері Лисуна — наскільки завжди несподіваного і нестандартного, настільки і виваженого. Засновником і директором приватного сільгосппідприємства «Плешканівське» стала його дружина. Йому вдалося переконати Людмилу Іванівну залишити школу і розпочати нову, аграрну, «кар`єру». Не менш захоплюючу і цікаву.

Більше року керувала Людмила Лисун господарством. І, як то кажуть, виправдала довір`я і чоловіка, і людей. А потім життя зробило новий віраж.

В області змінився глава держадміністрації. Почалися кадрові перестановки і в районах. У тому числі у Золотоноші. Дмитро Олександрович передав своєму наступникові районну «булаву» і повернувся в рідні Плешкані. Знову очолив сільгосппідприємство, а Людмила Іванівна стала його заступником «з усіх питань».

З новою силою закипіла тоді робота. До приватного господарства приєдналися зі своїми земельними частками селяни сусідніх Калеників та хутора Ковтунівка. Попросились до Лисунів навіть 45 пайовиків з Гельмязева. Збільшилися площі орної землі — у два з половиною рази зріс випуск сільгосппродукції, невпинно нарощувалося поголів`я худоби. Нині «Плешканівське» має 2,5 тисячі голів ВРХ, с них — 800 корів. Надій на фуражну корову 6 тисяч кілограмів молока на рік. Щодня з тваринницьких ферм тут відправляють на переробні підприємства 12 тонн молока.

Стабільність у виробництві дозволяє сімейному тандему своєчасно виплачувати працівникам підприємства зарплату, розраховуватися з пайовиками за оренду землі. Цього року власникам паїв вже виплачено 300 тисяч гривень. До 15 грудня вони одержать решту — 60 тисяч.

З приєднанням до «давно цивілізованих Плешканів» повеселішали і селяни Ковтунівки. Засновники приватного господарства заплатили близько 90 тисяч гривень за проведення природного газу до їхніх осель. Тепер і хуторяни з блакитним паливом.

З особливою гордістю показував Дмитро Олександрович недавню свою покупку — суперпотужного зернозбирального комбайна «Claas», якого придбав у Німеччині за 930 тисяч гривень. До речі, з фермерами Східної Німеччини у нього давні дружні зв`язки. У Плешканях створено і діє спільне україно-німецьке підприємство. Але заповітною мрією залишається українське аграрне підприємство, котре було б зареєстровано і працювало у Німеччині. «Хіба не наші пращури-трипільці навчили Європу вирощувати хліб?» — це говорить у Лисуні його національна гордість і патріотизм, з

Мертвий сезон для вітчизняного

Проте його причини слід шукати не на Харківському тракторному заводі, а в міністерських кабінетах. Розруха, як відомо, починається не в цехах, а у головах.

Напередодні пролетарського свята в місті, що в минулі часи асоціювалося тільки як «колиска української революції», сталася надзвичайна подія. Вітчизняна преса, як про сенсацію повідомляла про зупинку головного конвеєра первістка радянських п'ятирічок — Харківського тракторного заводу. Чого, як справедливо зазначалося, не було за всі попередні 70 років його існування. Але при цьому не вважала за потрібне відповісти на головне запитання — чому все-таки це сталося?

Минулого понеділка конвеєр ХТЗ знову запрацював. Включилися у виробництво всі основні й допоміжні цехи, повернулися з вимушених відпусток робітники. До того ж, як стало відомо, кілька днів тому директор харківського тракторного і глава Харківської облдержадміністрації обговорювали проблеми головного підприємства сільгоспмашинобудування з Прем'єр-міністром країни. Отож привід для продовження теми.

Так, Харківський тракторний завод справді зупинився вперше за свою майже вікову історію, не маючи будь-яких видимих форс-мажорних обставин. Завод не працював якийсь час лише в роки другої світової війни. Та нічого подібного більше не траплялось, навіть у найбільш спустошливі для українського селянства і похмурі для вітчизняного сільгоспмашинобудування дев'яності роки. Навпаки, у цей час були створені кращі зразки харківських тракторів, десятки машин найрізноманітнішого класу і призначення, котрі сьогодні вже можуть успішно конкурувати на світовому ринку і спроможні перетворити доведену до ручки сільськогосподарську галузь країни у розвинене індустріальне виробництво.

Зупинку головного конвеєра адміністрація ХТЗ, очевидно, з метою пом'якшення антирекламного удару, схильна була називати призупинкою. Хоча, як відомо, хрін за редьку не солодший. Основною причиною «призупинки», як «м'яко» заявляв раніше заступник директора Дмитро Сергієнко, відсутність платоспроможного попиту на сільськогосподарську техніку з боку українських споживачів. Проте цей аргумент більшість ЗМІ, як то кажуть, пропустила мимо вух. На першому плані повідомлень, природно, опинилася зупинка виробництва.

То що все-таки змусило адміністрацію велетенського заводу прийняти не лише не популярне, а й економічно шкідливе рішення, яке підриває партнерські відносини, завдає шкоди іміджу відомого в усьому світі підприємства?

Кажучи простою, проте абсолютно зрозумілою селянською мовою, — насамперед брехлива політика державної влади щодо сільськогосподарської галузі в цілому і стосовно сільгоспмашинобудування, сільськогосподарського виробництва зокрема. У красиво упакований, але фальшивий бюджет уже з року в рік закладається кілька мільярдів гривень на фінансування закупівлі вітчизняних тракторів, комбайнів та іншої сільгосптехніки. Закладається джерело фінансування — повернення боргів за раніше масово закуплені трактори і комбайни закордонного виробництва. Причому всі державні мужі чудово знають, що ніхто й нікому ці борги повертати не збирається, оскільки у переважній більшості випадків вони роздавали цю «шару» самі собі. Хто ж це сам у себе відбиратиме ласий шматок, де таке бачили?! Але спектакль триває. Красива міна за огидливо поганої гри проходить. Селяни — народ у двірцевих інтригах не спокушений, довірливий, терплячий.

ХТЗ, вірячи в щирість запевнень високопоставлених панів, віце-прем'єрів, мі-

ністрів, які не проти покрасуватися перед телеоб'єктивами на заводському тлі з розумними і багатообіцяючими промовами, бере кредит у 30 мільйонів гривень, виготовляє 400 тракторів і чекає виконання обіцянок. Тобто закупівлі цих машин для вітчизняного сільгоспвиробника, для кого вони, власне кажучи, і виготовлялися. Чекає обіцяного ринку зерна, потім ринку соняшнику, цукру. Ось уже й білі мухи полетіли, а обіцяного ринку, цієї закладеної в програму виробництва чиновницької благодаті як не було, так і немає. Новень-

варіант

якими він не розлучається за будь-яких, навіть критичних, обставин.

Що ж, не така вже й нездійсненна ідея плешканівського реформатора «розворушити Європу». Адже вже сьогодні у Плешканях «проходять» практику німецькі студенти. А син Лисунів, студент Національного аграрного університету, придивляється, як господарюють німецькі бауери. Та головне: для міжнародних контактів у цієї родини немає жодних бар`єрів. Навіть мовних. Бо є й свій перекладач — Людмила Іванівна. «А дружина ніколи не підведе», — переконаний Дмитро Олександрович.

Олійники з Бубнівської Слобідки

Глибинці завжди важче жити, ніж тим, хто мешкає біля «чумацьких шляхів».

Не виняток і Бубнівська Слобідка, схована у лісах і дніпрових затоках. У старовинному селі проживає нині понад 600 пенсіонерів і лиш 350 осіб працездатного віку.

— Зате які це люди, — повідав про своїх земляків директор місцевого СТОВ Павло Олійник. — Працьовиті, щиросердні і бідові.

Втім, про цю рису характеру жителів Бубнівської Слобідки дізналася вся область. Торік, коли відбувалося реформування КСП, тут зчинилася справжня «революція». Одні негайно вимагали «нарізати» їм землю. Другі — віддати майнові паї. Треті ратували «не розбігатися по куренях»... Тільки завдяки твердості і авторитету Павла Петровича, котрий 15 років керував у селі і знав місцеві звичаї, та розважливості його дружини Любові Петрівни, бухгалтера господарства, вдалося зберегти цілісність землі та майна. Щоправда, 15 селян усе-таки, як кажуть тут,

Любов та Павло Олійники.

«відроїлися» від головного «вулика» і створили своє господарство під назвою «Рій». А новоутворене СТОВ Павла Олійника назвали теж коротко і гордо — «Воля».

Ще одна хвиля «заворушень» прокотилася Бубнівською Слобідкою під час виборів сільського голови. Після численних перипетій, коли виконувати обов`язки сільського голови доводилося навіть Павлу Петровичу, сільська громада довірила врешті владу Любові Олійник.

І не помилилася, стверджують тепер нащадки волелюбних слобожан. «Головиха» заповзято взялася до роботи. За підтримки, звичайно, і словом, і ділом, досвідченого Павла Петровича. Завдяки їх спільним зусиллям у селі працює дитсадок. Хоча відвідує його всього 20 малюків. Функціонує дільнична амбулаторія. У школі діти харчуються за символічну плату — продуктами їдальню забезпечує СТОВ. Завжди людно у сільському будинку культури. Народний хор, зразковий дитячий танцювальний колектив Бубнівської Слобідки добре знають у Золотоніському і сусідньому районах. Як і бійцівські якості місцевої футбольної команди.

Олексій Васильченко з племінницею Танею.

Запровадили Олійники у своєму селі «листопадове свято». Зважаючи, що переважна більшість земляків — люди старшого покоління, для них щороку, у листопаді, організовують театралізоване дійство «Від серця — до серця». На ньому вітають сільських довгожителів, «золоті» подружні пари, урочисто проводжають на заслужений відпочинок працівників «Волі». З короваями, квітами, подарунками.

Завдяки СТОВ сільська громада не має заборгованості за електроенергію, газ, тепло, водопостачання. У цьому також перевага «родинного» управління населеним пунктом.

— Матимемо більше прибутків — ще відчутніше допомагатимемо місцевому самоврядуванню, — резюмував Павло Петрович.

Нині СТОВ «Воля» наполегливо нарощує поголів`я м`ясної породи бичків. На відгодівлю вже поставлено 1200 голів. Валовий збір зернових цього року — понад 5 тисяч тонн — дозволяє утримувати тваринницьку галузь і повністю розплатитися грішми і продукцією з пайовиками. Зібрано по 350 центнерів з гектара солодких коренів. Виторг за цукор також поповнить казну сільгосптовариства.

Має родина Олійників, як і у Васильченків та Лисунів, велике домашнє господарство. Опікується ним разом з батьками спадкоємець засновника «Волі» син-старшокласник Ігор. Старша донька, 27-річна Юлія, юрист за фахом, призначена нещодавно прокурором одного з районів Черкащини. «Характером уся в батька, — повідала Любов Петрівна, — пряма, справедлива, безкомпромісна...». «Таким і має бути прокурор», — з гордістю додав директор СТОВ «Воля».

Замість післямови

Це було б перебільшенням стверджувати, що в усіх трьох господарствах, де керують родини-лідери, панує тільки тиша і благодать. Є й там свої підводне каміння і течії. Та й, ніде правди діти, невмируща «зелена жаба» — людська заздрість. І все ж, думається, що більше у нас буде родин, котрі беруть на себе відповідальність підняти село і домагаються в цьому реальних результатів, то більше шансів, що він, менталітет, у нас зміниться. На краще.

Лідія ТИТАРЕНКО.

Черкаська область.

тракторобудування

кі трактори, які сьогодні на селі потрібні, як ковток свіжого повітря, поприпадали пилюкою на заводі і нікому до них немає діла. Для кого ж ми їх робили, резонно питають заводчани? Та й чи варто їх надалі виготовляти, якщо селяни й ці не в змозі купити?

Призначені для українського села, такого рідного й словесно обласканого сільгоспвиробника, сучасні й доволі вже надійні вітчизняні трактори сьогодні відвантажуються за межі України, насамперед у Росію. Завжди патріотично налаштований ХТЗ нині, схоже, зменшив свій запал у цьому питанні: продавати техніку будемо, насамперед, тому, хто платить гроші. На відміну від наших батьків нації, російські не лише ведуть мову про ринок, а й розумно його формують: і свої трактори виробляють, і чужих не цураються, якщо вони того варті. А трактори з маркою ХТЗ тепер, напевно, уже чогось варті, якщо їх масово купують цілі області, краї, створюються спеціально під них фірмові технічні бази, приймають урядову програму за лізинговими закупками «ворожих» машин.

А ми що? Із замовлених за останнім лізинговим договором 3541 трактора продано лише 57 машин. Наділені майже необмеженою силою влади міністри та їхні старші начальники дають доручення, пишуть розпорядження, підписують укази, а віз, пробачте — трактор, і нині там, на заводі, а не в полі, де йому сьогодні слід би працювати й працювати. Бо він хоча техніка майже досконала, самодостатня, та все-таки така, що стоїть в упряжці лебедя, щуки й рака і, природно, з місця зрушити не може.

«У ХТЗ сьогодні немає проблем, — каже Дмитро Сергієнко, — проблеми слід шукати в іншому». А вони, очевидно, в тому, що, реформувавшись, ставши під новий прапор власника, виростивши і зібравши 38 мільйонів тонн зерна, непоганий урожай цукрового буряку та інших культур, селянин, як і раніше, залишився ні з чим. Бідний багач — не більше. Як і колись, влада вмудрилася викрутити йому руки і старанно почистити кишені терміновим погашенням всіляких боргів перед різними відомствами, змусити продати врожай за вигідними не для нього, а для себе цінами, обкласти новими кабальними договорами і на тому умила, як мовиться, руки. Оріть, сійте, якщо є чим, зберете врожай — ми вам знову «допоможемо». Звичайно, якщо не здохнете до того часу.

Такого мертвого сезону із закупівлею сільгосптехніки, каже заступник директора Д. Сергієнко, ХТЗ ще не знав. І всі ці зітхання в пресі через те, що зупинився на тиждень завод, не що інше, як багато галасу даремно. Адже завод, якщо дивитися правді в очі, зупинився вже давно і поки що жодних в недалекому майбутньому заспокійливих перспектив, обнадійливих змін на цьому фронті не спостерігається. Ті одиниці тракторів, що ми робимо в день, тоді як можемо робити сотні, ті жалюгідні тисячі на рік, якщо виробництво розраховано на сотні тисяч, — хіба це ще не зупинка?

Жахливо не те, що зупинився на тиждень тракторний завод, а те, що українське село залишається поки що без тракторів. Тракторів колись усетаки «наклепають». Та чи зоремо ми завтра ниву, виростимо хліб, якщо сьогодні сіємо в працелюбній селянській душі брехню і лицемірство, заганяємо селянина в ярмо своїх меркантильних ділець? Навряд. Брехня породжує брехню, яку на хліб уже не намажеш.

Микола КОСИЙ.

Харків.

! У номер

■ *Кіровоград*

Підпільник Кіндрат надійно сховав апарат

Цех із виготовлення фальшивого бензину виявили працівники міжрайонного відділу податкової міліції у садибі мешканця селища Нова Прага Олександрійського району. Як з'ясувалося, підприємливий громадянин закуповував у Кременчуці Полтавської області бензин марки А-76 і газолін, змішував їх у домашніх умовах і продавав як бензин А-95. На місці злочину знайдено та вилучено дві двадцятикубові цистерни для змішування суміші й 3400 літрів нереалізованої продукції, повідомляє *наш власний кореспондент Олег БОНДАР.*

■ *Рівне*

Плакали гроші і... наречений

Наречений Н. із села Росави на Київщині, з якою, листуючися, познайомився пан Б., тепер не радий ні він, ні керівники селянсько-фермерського господарства одного із сіл Рівненщини. Бо жінка зуміла «кинути» довірливих.

Скориставшися з того, що керівники СФГ, прийнявши її на роботу касиром, навіть не поцікавилися документами, заочна наречена втекла із села, прихопивши 5 тисяч гривень, що їх селяни здали на виготовлення документів на розпайовані земельні наділи, та ще тисячу гривень, які належали СФГ. Плакали гроші. І наречений — від сорому, повідомляє *наш власний кореспондент Олександра ЮРКОВА.*

■ *Київ*

«Корабель ланів» зі столичною пропискою

Порівняти комбайн із судном можна не лише метафорично. Принаймні процес сходження з конвеєра першого і зі стапелів другого чимось схожі — невеличкий мітинг та традиційне шампанське. Щоправда, в машини ніхто пляшками не жбурляє, а просто їх та дорогу перед ними поливають іскристим напоєм. Саме за таким сценарієм і відбувалося днями в столичному ЗАТ «АТЕК» представлення нової продукції — зернозбирального комбайна «АТЕК-1300».

Новинка — з класу добре відомих хліборобам «Нив». Узятися за виготовлення комбайнів підприємство, до цього відоме своїми дорожньо-будівельними машинами, змусив відчутний дефіцит в країні недорогої зернозбиральної техніки. За словами фахівців, нині хліборобам не вистачає кілька десятків тисяч таких машин. Київський комбайн коштуватиме близько 63 тисяч доларів. Згодом, коли піде у «серію», ціна може й зменшитися. До того ж, за словами голови правління ЗАТ «АТЕК» Михайла Щербакова, планується також здавати техніку в оренду. По-друге, з реалізацією основної продукції — тут представлено від міні-екскаваторів до 35-тонних кар'єрних — останнім часом з'явилися деякі проблеми. Насамперед через фінансову неспроможність тих, кому вона необхідна.

Прототип презентованого комбайна вже випробовувався на полях одного з господарств Київщини. Машинобудівники за свої власні кошти засіяли майже 100 гектарів насінням елітних сортів. І під час жнив доводили техніку до розуму з урахуванням побажань механізаторів. Перші результати порадували — навіть на найзасміченіших ділянках втрати мінімальні. А буквально за кілька днів нові випробування — комбайн відправиться до цього ж господарства на збирання кукурудзи.

Очікується, з конвеєра щомісяця сходитиме по 10 комбайнів «АТЕК-1300». А заводчани працюватимуть над розробкою тракторів потужністю від 80 до 130 кінських сил, повідомляє *наш кореспондент Богдан ДОВНИЧ.*

Фото Юрія ВЕНГЕРЕША.

У списках не значиться

Звертаються до вас доведені до відчаю працівники Ренійської портової лікарні на водному транспорті Одеської області. Згідно із статутом наша лікарня (далі — РПЛ) є державним лікувально-профілактичним закладом, безпосередньо підпорядкованим Міністерству охорони здоров'я (МОЗ), котре мало б виконувати щодо лікарні роль органу, що координує, контролює та фінансує. Проте з середини 2000 р. МОЗ, посилаючись на Закон України «Про Державний бюджет України на 2000 р.», запропонував місцевим радам народних депутатів прийняти РПЛ (та інші лікарні водного транспорту області) до місцевої комунальної власності. Ренійська районна рада Одеської області не дала згоди на передавання РПЛ до власності місцевої територіальної громади.

Згодом Ренійська міська рада в серпні 2001 р. погодилася на передавання РПЛ до власності міської громади за умови фінансування лікарні з трьох джерел: 1/3 кошторису з обласного бюджету, 1/3 за рахунок Ренійського порту і 1/3 з бюджету міста. Однак через неузгодженість з областю та адміністрацією Ренійського порту фінансування лікарні не відновлено і передавання РПЛ з однієї власності до іншої не здійснено.

Отже, РПЛ — державний лікувально-профілактичний заклад не має підпорядкування, нікому не підзвітний і його фактично позбавлено статусу юридичної особи з початку 2001 р.

Жодних наказів, актів та постанов про зміну юридичного статусу, підпорядкування, реорганізацію, ліквідацію, передавання РПЛ від МОЗ обласним, районним чи іншим структурам немає. Штати і кошторис установи на 2001 рік не затверджено. Фінансування з 01.01.2001 р. припинено за винятком виплаченої обласним відділом охорони здоров'я за спільним наполяганням МОЗ і Мінфіну заробітної плати за чотири місяці. Кошти на фінансування лікарні у 2001 р., передбачені в обласному бюджеті, до лікарні не надходять через неналежність РПЛ до власності обласних територіальних громад. З цих самих причин фінансування лікарні на 2002 р. не передбачено в жодному бюджеті взагалі.

Порушено конституційні права більш ніж шести тисяч працівників і членів сімей організацій водного транспорту Ренійського транспортного вузла на отримання медичної допомоги. Позбавлення їх належного медичного забезпечення значною мірою дестабілізує і без того напружену соціальну політичну обстановку в складному регіоні. Також порушено конституційні права близько ста двадцяти співробітників лікарні на працю та заробітну плату, котру не виплачують уже близько півроку.

У лікарні створилася напружена обстановка. Відсутність коштів на закупівлю найнеобхідніших ліків і медичних засобів створила реальну загрозу спроможності лікарні до надання екстреної та невідкладної допомоги навіть за життєвими показаннями, хоча відповідальність за виконання своїх функцій з лікарні ніхто не знімав.

Адміністрація, місцевий комітет РПЛ, а також Ренійського морського торговельного порту — базового підприємства лікарні, не раз зверталися до різних обласних структур МОЗ, Дунайської транспортної прокуратури, Президента України, Прем'єр-міністра, Генеральної прокуратури України, депутатів різних рівнів з проханням відновити юридичний статус фінансування лікарні, узгодити свої дії і політику щодо лікарень водного транспорту взагалі. Однак на численні звернення отримували або відмови, або відповідей не було взагалі.

Колектив Ренійської портової лікарні на водному транспорті Одеської області.

Попереду — політична зима. І просто зима

Регіон: політичний спектр

Усьому свій час. Хоч як відмежовуй політику від природи, а є в ній своє цвітіння, зав'язь, дозрівання і... врожай чи неврожай — це вже хто що посіяв. Миколаївщина — зона ризикованого землеробства. Гарантію — не абсолютну! — мають лише справжні, як ми кажемо, господарі ниви. Щодо політики, точніше, грядущого виборчого марафону, про це можна говорити з певною пересторогою.

Чия земля? На пістрявому багатопартійному «полі» області майже шістдесят організацій, зі своїми гілками, пуп'янками, відростками... Буде вершиною наївності вважати, що хоча б шоста частина їх «засвітиться» в електоральній свідомості у найближчі місяці. Безперечно, більшість шукатиме удачу в блоках і об'єднаннях, зрозуміло, згідно з чіткими вказівками «головного агронома», котрий майже обов'язково сидить у Києві. Стратегія і тактика партії — це, з'ясовується, аж ніяк не іронізм епохи активної боротьби з комунізмом, а реальні категорії життя всіх без винятку парторганізацій.

Окремішні

Кому до цього не звикати, то це комуністам. Перший секретар обкому КПУ народний депутат Володимир Матвєєв тему міжпартійних зв'язків окреслює коротко:

— Про який блок мова, якщо немає впевненості у союзниках? Соціалісти нав'язують нам у спільники Рух. Що тут скажеш... Далі. Вони підвели нас на минулих виборах! Була чітка домовленість з обкомом СПУ: не висувати паралельні кандидатури. А вони зайняли всі округи (розумію: за вказівкою керівництва). Взагалі, ми готові співпрацювати з усіма — щодо забезпечення чистих виборів. А від блоків виграє лише слабкий. Аж ніяк не навпаки...

Мій колега трохи іронічно відгукнувся про регіональну політику «окремішності»: «Припустімо гіпотетично: там, на політичних небесах, Симоненко і Мороз про щось домовилися. Як буде тут — забудемо образи?».

Зрозуміло, гіпотетично. Керівництво обласної парторганізації, відчувається, не припускає й теоретичної можливості ділитися з ким-небудь електоратом. Електоратом, який у деяких сільських районах «провалив» Л. Кучму на останніх президентських виборах. Не тягне миколаївських комуністів в обійми бідніших родичів. Нині, сказав В. Матвєєв, головне завдання — організаційне зміцнення, розвиток партійних структур (райкоми на сьогодні є в усіх районах, крім Березнегуватського). Триває видача нових партдокументів. Обласна парторганізація налічує близько трьох з половиною тисяч осіб. Інформаційний «важіль» — газета «Трудова Миколаївщина» з тиражем три тисячі примірників (виходять окремі спецвипуски в районах), а в Казанці і Кривому Озері видаються районні газети. Для тих, хто вважає, що комуністам нічого робити в капіталізмі, — така інформація: низка підприємців, які симпатизують КПУ, жертвують на користь облпарторганізації. Це для неї серйозний фінансовий ресурс. Обком викупив своє приміщення (на відміну від обкому Соцпартії, який має проблеми з «офісом»).

Утім, критики комуністів оцінюють їхній потенціал на виборах вже не так високо. З кількох причин. Одна з них така: за партійним членством КПУ вже не є незаперечним лідером в області, у цьому аспекті дуже активно розвиваються організації Аграрної партії і СДПУ(о). А головний аргумент — свідомість пересічного виборця. А також процес погашення заборгованості з пенсій, заробітної плати (особливо в АПК), досить пристойний для Миколаївщини врожай — 2,8 мільйона тонн зернових... Все це, на думку деяких місцевих аналітиків, повинно відібрати в комуністів їхні «законні» голоси. Як симптом: навесні цього року розпалася фракція КПУ в обласній раді (щоправда, у міськраді комуністична фракція діє досить активно). Дедалі менше тих, кому сниться, що він під червоним прапором бере приступом органи влади...

Ресурси скромні...

Очевидно, кількість членів партії й електорату — категорії не зовсім тотожні. Як і в інших випадках, важко сказати точно, на який рівень симпатій може розраховувати обласна організація Соціалістичної партії, але спільні з комуністами акції проти підвищення тарифів на комунальні послуги їхні шанси, безумовно, підвищать.

— Пріоритет сьогодні — кількісне зростання організації, — зазначає секретар обкому СПУ Валерій Стройнецький. — Мета — бути представленими на всіх виборчих дільницях як спостерігачі, досягти в округах максимального успіху. Багато залежить і від чистоти виборів: там, де є спостерігачі, порушуються плани тих, на кого працює адміністративний ресурс.

Якщо йдеться про ресурс миколаївських соціалістів, тут не все однозначно. Фінансовий, порівняно з деякими іншими, — доволі скромний (практично майже немає симпатизуючих їм «лівих капіталістів»). Натомість інформаційний... Уже вийшов у світ 20-й номер газети соціалістів Миколаївщини «Діалог-інформ», яку випускають на власному обладнанні. Електоральний... Господи, хто ж скаже, в якому вусі зазвучить луна «касетного скандалу», і чи зрозуміє обиватель з антирухівською свідомістю те, що деякі контакти з місцевим НРУ (обмін газетами, участь у проведенні шевченківських днів тощо) не є проявами «ренегатства» з боку соціалістів. Скоріше, це прояви нормальних міжпартійних стосунків. Правда, для представників електорату, які ділять партійне «поле» на «комуністів», «націоналістів» і «всіх інших», то — надто тонка матерія. І не їхня вина в цьому: кількість партій і партійок в Україні зашкалює навіть за неможливі межі.

Солідно, але не рідно

Утім, це вже хто як себе поводить... В області діють усі три рухівські гілки. На відміну від олімпу, внутріпартійний розкол фактично не зачепив моральної атмосфери в регіоні — тільки організаційну структуру. Звичайно, для пересічного миколаївця Рух сьогодні уособлює удовенківське крило — організація НРУ, яку очолює Юрій Діденко. Досить скромний кількісний масштаб компенсується стабільністю однієї з найстаріших політичних організацій Миколаївщини. Правда, на суб'єктивну думку, є одне «але»: загальноукраїнський тижневик «Український південь», що його видає крайова організація НРУ, надто захоплюється «високою політикою». Левову частку газетної площі займають матеріали про перспективи блоку «Наша Україна» (що, певною мірою, і виправдано), про американо-талібське протистояння... Солідно, та хотілося б ближче до рідної миколаївської землі.

До старих добрих знайомих миколаївських виборців належить і організація Партії зелених України, яку очолює Сергій Литвак. Узагалі, «зелені», стимулюючи прояви енергії в деяких представників влади і керівників підприємств, мають підтримку населення. Гучних справ у них небагато (наприклад, участь у «Ташлицькому питанні»), однак непотрібних і шкідливих немає. Акції на допомогу знаменитому бідуючому зоопарку, боротьба зі спалюванням опалого листя — це все-таки не політична розвага. Хоча політичний прибуток формується не лише на асфальті обласного центру (а саме «зеленим» закидають, що не дуже активно місять багнюку сільських путівців).

Вибери мене...

Категорія «інші» аж ніяк не підходить для характеристики обласних організацій партій, назви яких не сходять з телеекранів і газетних шпальт. Тут інше... Не забуваймо, що люди, хоч і змінюються, але з консерватизмом прощаються неохоче. Організація Аграрної партії України, яку очолює заступник голови облдержадміністрації Іван Шульга, сперечається з комуністами за лідерство щодо кількості членів партії. А політичні противники, звертаючись до досвіду попередніх президентських виборів, вже сьогодні шукають способи протидії адміністративному ресурсу.

Майбутнє за тими, за ким молодь... Питання: яке — за часом — майбутнє? Обласну організацію Народно-демократичної партії очолює колишній народний депутат Володимир Ємельянов. Створення молодіжних громадських структур, жіночих, екологічних організацій, зрозуміло, покликане підсилити авторитет НДП, який, після виходу з неї Анатолія Кінаха, в очах багатьох миколаївців дещо ослаб. І взагалі, ох ці розколи... Хоча понад дві тисячі осіб в партії в області — це не такий вже й середній показник.

Бурхливий, за короткий час, розвиток обласної організації Партії регіонів, певна річ, привернув увагу політичної громадськості. І не тільки ореолом «фінансового ресурсу» «партії Азарова». Очолив миколаївських регіоналів колишній голова облдержадміністрації Микола Круглов, особа вельми відома.

Життя — не футбол

Що таке СДПУ(о) в Україні, знає кожен школяр. Прапор партії — київське «Динамо» — торує шлях до сердець здебільшого молодих миколаївців. Тож обласну організацію есдеків без усяких лапок називають тут хоч і молодою, але могутньою. Культурно-спортивні акції (в руслі практики всієї партії), звичайно, приносять свої дивіденди. Та беззастережно стверджувати, що соціал-демократам встелена рушниками доріжка до ВР та інших великих і малих парламентів, означає вузько, по-футбольному, сприймати політику. І футбольні матчі колись закінчуються, а життя — без перерв між таймами.

Анатолій РОМАНЮК.

Миколаївська область.

Мал. Володимира КАЗАНЕВСЬКОГО.

Панове, ваш електорат мерзне!

ЗЕМЕЛЬНИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ

Розділ I. ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА

Глава 1. Основні положення

Стаття 1. Земля — основне національне багатство

1. Земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави.

2. Право власності на землю гарантується.

3. Використання власності на землю не може завдавати шкоди правам і свободам громадян, інтересам суспільства, погіршувати екологічну ситуацію і природні якості землі.

Стаття 2. Земельні відносини

1. Земельні відносини — це суспільні відносини щодо володіння, користування і розпорядження землею.

2. Суб'єктами земельних відносин є громадяни, юридичні особи, органи місцевого самоврядування та органи державної влади.

3. Об'єктами земельних відносин є землі в межах території України, земельні ділянки та права на них, у тому числі на земельні частки (паї).

Стаття 3. Регулювання земельних відносин

1. Земельні відносини регулюються Конституцією України, цим Кодексом, а також прийнятими відповідно до них нормативно-правовими актами.

2. Земельні відносини, що виникають при використанні надр, лісів, вод, а також рослинного і тваринного світу, атмосферного повітря, регулюються цим Кодексом, нормативно-правовими актами про надра, ліси, води, рослинний і тваринний світ, атмосферне повітря, якщо вони не суперечать цьому Кодексу.

Стаття 4. Земельне законодавство та його завдання

1. Земельне законодавство включає цей Кодекс, інші нормативно-правові акти у галузі земельних відносин.

2. Завданням земельного законодавства є регулювання земельних відносин з метою забезпечення права на землю громадян, юридичних осіб, територіальних громад та держави, раціонального використання та охорони земель.

Стаття 5. Принципи земельного законодавства

Земельне законодавство базується на таких принципах:

а) поєднання особливостей використання землі як територіального базису, природного ресурсу і основного засобу виробництва;

б) забезпечення рівності права власності на землю громадян, юридичних осіб, територіальних громад та держави;

в) невтручання держави в здійснення громадянами, юридичними особами та територіальними громадами своїх прав щодо володіння, користування і розпорядження землею, крім випадків, передбачених законом;

г) забезпечення раціонального використання та охорони земель;

ґ) забезпечення гарантій прав на землю;

д) пріоритету вимог екологічної безпеки.

Глава 2. Повноваження Верховної Ради України, Верховної Ради Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування в галузі земельних відносин

Стаття 6. Повноваження Верховної Ради України в галузі земельних відносин

До повноважень Верховної Ради України в галузі земельних відносин належить:

а) прийняття законів у галузі регулювання земельних відносин;

б) визначення засад державної політики в галузі використання та охорони земель;

в) затвердження загальнодержавних програм щодо використання та охорони земель;

г) встановлення і зміна меж районів і міст;

ґ) погодження питань, пов'язаних з вилученням (викупом) особливо цінних земель;

д) вирішення інших питань у галузі земельних відносин відповідно до Конституції України.

Стаття 7. Повноваження Верховної Ради Автономної Республіки Крим у галузі земельних відносин

До повноважень Верховної Ради Автономної Республіки Крим у галузі земельних відносин на території республіки належить:

а) розпорядження землями, що знаходяться у спільній власності територіальних громад;

б) забезпечення реалізації державної політики в галузі використання та охорони земель;

в) погодження загальнодержавних програм використання та охорони земель, участь у їх реалізації в межах території Автономної Республіки Крим;

г) затвердження та участь у реалізації республіканських програм використання земель, підвищення родючості ґрунтів, охорони земель;

ґ) підготовка висновків щодо вилучення (викупу) та надання земельних ділянок із земель державної власності, що проводяться органами виконавчої влади;

д) координація діяльності районних і міських (міст республіканського значення) рад у галузі земельних відносин;

е) координація діяльності місцевих органів земельних ресурсів;

є) координація здійснення контролю за використанням та охороною земель;

ж) внесення до Верховної Ради України пропозицій щодо встановлення та зміни меж районів, міст;

з) встановлення і зміна меж сіл, селищ;

и) вирішення інших питань у галузі земельних відносин відповідно до закону.

Стаття 8. Повноваження обласних рад у галузі земельних відносин

До повноважень обласних рад у галузі земельних відносин на території області належить:

а) розпорядження землями, що знаходяться у спільній власності територіальних громад;

б) підготовка висновків щодо вилучення (викупу) та надання земельних ділянок із земель державної власності, що проводяться органами виконавчої влади;

в) забезпечення реалізації державної політики в галузі використання та охорони земель;

г) погодження загальнодержавних програм використання та охорони земель, участь у їх реалізації на відповідній території;

ґ) затвердження та участь у реалізації регіональних програм використання земель, підвищення родючості ґрунтів, охорони земель;

д) координація діяльності місцевих органів земельних ресурсів;

е) організація землеустрою;

є) внесення до Верховної Ради України пропозицій щодо встановлення та зміни меж районів, міст;

ж) встановлення та зміна меж сіл, селищ;

з) вирішення земельних спорів;

и) вирішення інших питань у галузі земельних відносин відповідно до закону.

Стаття 9. Повноваження Київської і Севастопольської міських рад у галузі земельних відносин

До повноважень Київської і Севастопольської міських рад у галузі земельних відносин на їх території належить:

а) розпорядження землями територіальної громади міста;

б) передача земельних ділянок комунальної власності у власність громадян та юридичних осіб відповідно до цього Кодексу;

в) надання земельних ділянок у користування із земель комунальної власності відповідно до цього Кодексу;

г) вилучення земельних ділянок із земель комунальної власності в порядку, передбаченому цим Кодексом;

ґ) викуп земельних ділянок для суспільних потреб міста;

д) припинення права користування земельними ділянками у випадках, передбачених цим Кодексом;

е) прийняття рішення щодо звільнення самовільно зайнятих земельних ділянок;

є) підготовка висновків щодо вилучення (викупу) та надання земельних ділянок із земель державної власності, що проводяться органами виконавчої влади;

ж) встановлення та зміна меж сіл, селищ, районів у місті;

з) організація землеустрою;

и) координація діяльності місцевих органів земельних ресурсів;

і) здійснення контролю за використанням і охороною земель комунальної власності, додержанням земельного та екологічного законодавства;

ї) обмеження, тимчасова заборона (зупинення) чи припинення використання земельної ділянки громадянами та юридичними особами в разі порушення ними вимог земельного законодавства;

й) інформування населення щодо надання, вилучення (викупу) земельних ділянок;

к) внесення у встановленому порядку пропозицій до Верховної Ради України щодо встановлення та зміни меж міст;

л) вирішення земельних спорів;

м) вирішення інших питань у галузі земельних відносин відповідно до закону.

Стаття 10. Повноваження районних рад у галузі земельних відносин

До повноважень районних рад у галузі земельних відносин на території району належить:

а) розпорядження землями на праві спільної власності відповідних територіальних громад;

б) підготовка висновків щодо вилучення (викупу) та надання земельних ділянок із земель державної власності, що проводяться органами виконавчої влади;

в) координація діяльності місцевих органів земельних ресурсів;

г) забезпечення реалізації державної політики в галузі охорони та використання земель;

ґ) організація землеустрою та затвердження землевпорядних проектів;

д) внесення до Верховної Ради Автономної Республіки Крим, обласних рад пропозицій щодо встановлення і зміни меж районів, міст, селищ, сіл;

е) вирішення земельних спорів;

є) вирішення інших питань у галузі земельних відносин відповідно до закону.

Стаття 11. Повноваження районних у містах рад у галузі земельних відносин

Повноваження районних у містах рад у галузі земельних відносин визначаються міськими радами.

Стаття 12. Повноваження сільських, селищних, міських рад у галузі земельних відносин

До повноважень сільських, селищних, міських рад у галузі земельних відносин на території сіл, селищ, міст належить:

а) розпорядження землями територіальних громад;

б) передача земельних ділянок комунальної власності у власність громадян та юридичних осіб відповідно до цього Кодексу;

в) надання земельних ділянок у користування із земель комунальної власності відповідно до цього Кодексу;

г) вилучення земельних ділянок із земель комунальної власності відповідно до цього Кодексу;

ґ) викуп земельних ділянок для суспільних потреб відповідних територіальних громад сіл, селищ, міст;

д) організація землеустрою;

е) координація діяльності місцевих органів земельних ресурсів;

є) здійснення контролю за використанням та охороною земель комунальної власності, додержанням земельного та екологічного законодавства;

ж) обмеження, тимчасова заборона (зупинення) використання земель громадянами і юридичними особами у разі порушення ними вимог земельного законодавства;

з) підготовка висновків щодо вилучення (викупу) та надання земельних ділянок відповідно до цього Кодексу;

и) встановлення та зміна меж районів у містах з районним поділом;

і) інформування населення щодо вилучення (викупу), надання земельних ділянок;

ї) внесення пропозицій до районної ради щодо встановлення і зміни меж сіл, селищ, міст;

й) вирішення земельних спорів;

к) вирішення інших питань у галузі земельних відносин відповідно до закону.

Глава 3. Повноваження органів виконавчої влади в галузі земельних відносин

Стаття 13. Повноваження Кабінету Міністрів України в галузі земельних відносин

До повноважень Кабінету Міністрів України в галузі земельних відносин належить:

а) розпорядження землями державної власності в межах, визначених цим Кодексом;

б) реалізація державної політики у галузі використання та охорони земель;

в) викуп земельних ділянок для суспільних потреб у порядку, визначеному цим Кодексом;

г) координація проведення земельної реформи;

ґ) розроблення і забезпечення виконання загальнодержавних програм використання та охорони земель;

д) організація ведення державного земельного кадастру, державного контролю за використанням і охороною земель та здійснення землеустрою;

е) встановлення порядку проведення моніторингу земель;

є) вирішення інших питань у галузі земельних відносин відповідно до закону.

Стаття 14. Повноваження центрального органу виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів у галузі земельних відносин

До повноважень центрального органу виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів у галузі земельних відносин належить:

а) участь у розробленні та реалізації загальнодержавних і регіональних програм використання та охорони земель;

б) організація моніторингу земель;

в) участь у розробці нормативних документів у галузі охорони земель та відтворення родючості ґрунтів;

г) здійснення державної екологічної експертизи землекористування;

ґ) внесення пропозицій щодо формування державної політики в галузі охорони та раціонального використання земель;

д) здійснення міжнародного співробітництва з питань охорони земель;

е) вирішення інших питань у галузі земельних відносин відповідно до закону.

Стаття 15. Повноваження центрального органу виконавчої влади з питань земельних ресурсів у галузі земельних відносин

До повноважень центрального органу виконавчої влади з питань земельних ресурсів у галузі земельних відносин належить:

а) внесення пропозицій про формування державної політики у галузі земельних відносин і забезпечення її реалізації;

б) координація робіт з проведення земельної реформи;

в) участь у розробленні та реалізації загальнодержавних, регіональних програм використання та охорони земель;

г) ведення державного земельного кадастру, в тому числі державної реєстрації земельних ділянок;

ґ) здійснення землеустрою, моніторингу земель і державного контролю за використанням та охороною земель;

д) здійснення державної експертизи програм і проектів з питань землеустрою, державного земельного кадастру, охорони земель, реформування земельних відносин, а також техніко-економічних обґрунтувань цих програм і проектів;

е) розроблення економічного і правового механізму регулювання земельних відносин;

є) участь у розробленні та здійсненні заходів щодо розвитку ринку земель;

ж) здійснення міжнародного співробітництва в галузі земельних відносин;

з) вирішення інших питань у галузі земельних відносин відповідно до закону.

Стаття 16. Повноваження Ради міністрів Автономної Республіки Крим у галузі земельних відносин

До повноважень Ради міністрів Автономної Республіки Крим у галузі земельних відносин належить:

а) розпорядження землями державної власності в межах, визначених цим Кодексом;

б) участь у розробленні та забезпеченні виконання загальнодержавних і республіканських програм з питань використання та охорони земель;

в) координація здійснення землеустрою і державного контролю за використанням та охороною земель;

г) підготовка висновків щодо надання або вилучення (викупу) земельних ділянок;

ґ) викуп земельних ділянок для суспільних потреб у порядку, визначеному цим Кодексом;

д) здійснення контролю за використанням коштів, що надходять у порядку

(Закінчення на 8–18 стор.).

відшкодування втрат сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва, пов'язаних із вилученням (викупом) земельних ділянок;

е) вирішення інших питань у галузі земельних відносин відповідно до закону.

Стаття 17. Повноваження місцевих державних адміністрацій у галузі земельних відносин

До повноважень місцевих державних адміністрацій у галузі земельних відносин належить:

а) розпорядження землями державної власності в межах, визначених цим Кодексом;

б) участь у розробленні та забезпеченні виконання загальнодержавних і регіональних (республіканських) програм з питань використання та охорони земель;

в) координація здійснення землеустрою та державного контролю за використанням та охороною земель;

г) підготовка висновків щодо надання або вилучення (викупу) земельних ділянок;

ґ) викуп земельних ділянок для суспільних потреб у межах, визначених цим Кодексом;

д) підготовка висновків щодо встановлення та зміни меж сіл, селищ, районів, районів у містах та міст;

е) здійснення контролю за використанням коштів, що надходять у порядку відшкодування втрат сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва, пов'язаних із вилученням (викупом) земельних ділянок;

є) координація діяльності державних органів земельних ресурсів;

ж) вирішення інших питань у галузі земельних відносин відповідно до закону.

Розділ II. ЗЕМЛІ УКРАЇНИ

Глава 4. Склад та цільове призначення земель України

Стаття 18. Склад земель

1. До земель України належать усі землі в межах її території, в тому числі острови та землі, зайняті водними об'єктами, які за основним цільовим призначенням поділяються на категорії.

2. Категорії земель України мають особливий правовий режим.

3. Україна за межами її території може мати на праві державної власності земельні ділянки, правовий режим яких визначається законодавством відповідної країни.

Стаття 19. Категорії земель

1. Землі України за основним цільовим призначенням поділяються на такі категорії:

а) землі сільськогосподарського призначення;

б) землі житлової та громадської забудови;

в) землі природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення;

г) землі оздоровчого призначення;

ґ) землі рекреаційного призначення;

д) землі історико-культурного призначення;

е) землі лісового фонду;

є) землі водного фонду;

ж) землі промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення.

2. Земельні ділянки кожної категорії земель, які не надані у власність або користування громадян чи юридичних осіб, можуть перебувати у запасі.

Стаття 20. Встановлення та зміна цільового призначення земель

1. Віднесення земель до тієї чи іншої категорії здійснюється на підставі рішень органів державної влади та органів місцевого самоврядування відповідно до їх повноважень.

2. Зміна цільового призначення земель провадиться органами виконавчої влади або органами місцевого самоврядування, які приймають рішення про передачу цих земель у власність або надання у користування, вилучення (викуп) земель і затверджують проекти землеустрою або приймають рішення про створення об'єктів природоохоронного та історико-культурного призначення.

3. Зміна цільового призначення земель, які перебувають у власності громадян або юридичних осіб, здійснюється за ініціативою власників земельних ділянок у порядку, що встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Стаття 21. Наслідки порушення порядку встановлення та зміни цільового призначення земель

Порушення порядку встановлення та зміни цільового призначення земель є підставою для:

а) визнання недійсними рішень органів державної влади та органів місцевого самоврядування про надання (передачу) земельних ділянок громадянам та юридичним особам;

б) визнання недійсними угод щодо земельних ділянок;

в) відмови в державній реєстрації земельних ділянок або визнання реєстрації недійсною;

г) притягнення до відповідальності відповідно до закону громадян та юридичних осіб, винних у порушенні порядку встановлення та зміни цільового призначення земель.

Глава 5. Землі сільськогосподарського призначення

Стаття 22. Визначення земель сільськогосподарського призначення та порядок їх використання

1. Землями сільськогосподарського призначення визнаються землі, надані для виробництва сільськогосподарської продукції, здійснення сільськогосподарської науково-дослідної та навчальної діяльності, розміщення відповідної виробничої інфраструктури або призначені для цих цілей.

2. До земель сільськогосподарського призначення належать:

а) сільськогосподарські угіддя (рілля, багаторічні насадження, сіножаті, пасовища та перелоги);

б) несільськогосподарські угіддя (господарські шляхи і прогони, полезахисні лісові смуги та інші захисні насадження, крім тих, що віднесені до земель лісового фонду, землі під господарськими будівлями і дворами, землі тимчасової консервації тощо).

3. Землі сільськогосподарського призначення передаються у власність та надаються у користування:

а) громадянам — для ведення особистого селянського господарства, садівництва, городництва, сінокосіння та випасання худоби, ведення товарного сільськогосподарського виробництва;

б) сільськогосподарським підприємствам — для ведення товарного сільськогосподарського виробництва;

в) сільськогосподарським науково-дослідним установам та навчальним закладам, сільським професійно-технічним училищам та загальноосвітнім школам — для дослідних і навчальних цілей, пропаганди передового досвіду ведення сільського господарства;

г) несільськогосподарським підприємствам, установам та організаціям, релігійним організаціям і об'єднанням громадян — для ведення підсобного сільського господарства.

4. Землі сільськогосподарського призначення не можуть передаватись у власність іноземним громадянам, особам без громадянства, іноземним юридичним особам та іноземним державам.

Стаття 23. Пріоритетність земель сільськогосподарського призначення

1. Землі, придатні для потреб сільського господарства, повинні надаватися насамперед для сільськогосподарського використання.

2. Визначення земель, придатних для потреб сільського господарства, провадиться на підставі даних державного земельного кадастру.

3. Для будівництва промислових підприємств, об'єктів житлово-комунального господарства, залізниць і автомобільних шляхів, ліній електропередачі та зв'язку, магістральних трубопроводів, а також для інших потреб, не пов'язаних з веденням сільськогосподарського виробництва, надаються переважно несільськогосподарські угіддя або сільськогосподарські угіддя гіршої якості.

4. Лінії електропередачі і зв'язку та інші комунікації проводяться головним чином вздовж шляхів, трас тощо.

Стаття 24. Земельні ділянки державних і комунальних сільськогосподарських підприємств, установ та організацій

1. Державним і комунальним сільськогосподарським підприємствам, установам та організаціям надаються земельні ділянки із земель державної і комунальної власності у постійне користування для науково-дослідних, навчальних цілей та ведення товарного сільськогосподарського виробництва.

2. Державні і комунальні сільськогосподарські підприємства, установи і організації можуть орендувати земельні ділянки, що перебувають у власності громадян та юридичних осіб.

3. У разі ліквідації державного чи комунального підприємства, установи, організації землі, які перебувають у їх постійному користуванні, за рішенням відповідного органу виконавчої влади або органу місцевого самоврядування переводяться до земель запасу або надаються іншим громадянам та юридичним особам для використання за їх цільовим призначенням, а договори оренди земельних ділянок припиняються.

Стаття 25. Приватизація земель державних і комунальних сільськогосподарських підприємств, установ та організацій

1. При приватизації земель державних і комунальних сільськогосподарських підприємств, установ та організацій земельні ділянки передаються працівникам цих підприємств, установ та організацій, а також пенсіонерам з їх числа з визначенням кожному з них земельної частки (паю).

2. Рішення про приватизацію земель державних і комунальних сільськогосподарських підприємств, установ та організацій приймають органи виконавчої влади або органи місцевого самоврядування відповідно до їх повноважень за клопотанням працівників цих підприємств, установ та організацій.

3. Землі у приватну власність працівникам державних і комунальних сільськогосподарських підприємств, установ та організацій, а також пенсіонерам з їх числа передаються безоплатно.

4. Площа земель, що передаються у приватну власність, становить різницю між загальною площею земель, що перебували у постійному користуванні сільськогосподарських підприємств, установ та організацій, і площею земель, які залишаються у державній чи комунальній власності (лісовий фонд, водний фонд, резервний фонд).

5. Кожен працівник цього підприємства, установи та організації, а також пенсіонери з їх числа мають гарантоване право одержати свою земельну частку (пай), виділену в натурі (на місцевості).

6. При обчисленні розміру земельної частки (паю) враховуються сільськогосподарські угіддя, які перебували у постійному користуванні державних та комунальних сільськогосподарських підприємств, установ та організацій, за винятком земель, що залишаються у державній та комунальній власності. Загальний розмір обчисленої для приватизації площі сільськогосподарських угідь поділяється на кількість працівників цих підприємств та пенсіонерів з їх числа.

7. Вартість і розміри в умовних кадастрових гектарах земельних часток (паїв) працівників відповідних підприємств, установ і організацій та пенсіонерів з їх числа є рівними.

8. Внутрігосподарські шляхи, господарські двори, полезахисні лісосмуги та інші захисні насадження, гідротехнічні споруди, водойми тощо можуть бути відповідно до цього Кодексу передані у власність громадян, сільськогосподарських підприємств, установ та організацій, що створені колишніми працівниками державних і комунальних сільськогосподарських підприємств, установ та організацій.

9. Органи виконавчої влади або органи місцевого самоврядування у процесі приватизації створюють резервний фонд земель за погодженням його місця розташування з працівниками цих підприємств, установ та організацій, а також пенсіонерами з їх числа у розмірі до 15 відсотків площі усіх сільськогосподарських угідь, які були у постійному користуванні відповідних підприємств, установ та організацій.

10. Резервний фонд земель перебуває у державній або комунальній власності і призначається для подальшого перерозподілу та використання за цільовим призначенням.

Стаття 26. Використання земельних ділянок з меліоративними системами

Земельні ділянки, одержані громадянами внаслідок приватизації земель державних та комунальних сільськогосподарських підприємств, на яких розташовані та функціонують меліоративні системи, використовуються спільно на підставі угоди. У разі відсутності згоди щодо спільного використання зазначених земельних ділянок питання вирішується в судовому порядку.

Стаття 27. Збереження права на землю сільськогосподарських підприємств, установ та організацій, особистих селянських і фермерських господарств

Сільськогосподарські підприємства, установи та організації, особисті селянські і фермерські господарства, які об'єднуються в асоціації та інші організаційно-правові форми, зберігають право на свої земельні ділянки, якщо інше не передбачено договором.

Стаття 28. Земельні ділянки сільськогосподарських підприємств

1. Сільськогосподарським підприємствам, установам та організаціям, крім державних і комунальних, землі сільськогосподарського призначення можуть належати на праві власності.

2. Право власності на землю цих підприємств може набуватися шляхом внесення до статутного фонду земельних ділянок їх засновників та придбання земельних ділянок за договорами купівлі-продажу, дарування, міни, іншими цивільно-правовими угодами.

3. Реалізація права власності на землю зазначеними сільськогосподарськими підприємствами здійснюється відповідно до закону.

Стаття 29. Визначення місця розташування земельних ділянок громадян при ліквідації сільськогосподарських підприємств, установ та організацій

1. При ліквідації сільськогосподарських підприємств, установ та організацій переважне право на отримання земельних ділянок поруч з населеними пунктами мають власники земельних часток (паїв), які проживають у цих населених пунктах.

2. Місце розташування земельних ділянок визначається з урахуванням вимог раціональної організації території і компактності землекористування відповідно до землевпорядних проектів, які затверджуються зборами власників земельних часток (паїв).

Стаття 30. Розподіл несільськогосподарських угідь при ліквідації сільськогосподарських підприємств

1. При ліквідації сільськогосподарських підприємств несільськогосподарські угіддя, що перебували у їх власності, розподіляються відповідно до установчих документів цих підприємств або за згодою власників земельних часток (паїв). У разі недосягнення згоди це питання вирішується в судовому порядку.

2. Земельні ділянки державної і комунальної власності, які перебували у користуванні сільськогосподарських підприємств, установ та організацій, що ліквідуються, включаються до земель запасу або передаються у власність чи користування відповідно до цього Кодексу.

Стаття 31. Землі фермерського господарства

1. Землі фермерського господарства можуть складатися із:

а) земельної ділянки, що належить на праві власності фермерському господарству як юридичній особі;

б) земельних ділянок, що належать громадянам — членам фермерського господарства на праві приватної власності;

в) земельної ділянки, що використовується фермерським господарством на умовах оренди.

2. Громадяни — члени фермерського господарства мають право на одержання безоплатно у власність із земель державної і комунальної власності земельних ділянок у розмірі земельної частки (паю).

Стаття 32. Приватизація земельних ділянок членами фермерських господарств

1. Громадянам України — членам фермерських господарств передаються безоплатно у приватну власність надані їм у користування земельні ділянки у розмірі земельної частки (паю) члена сільськогосподарського підприємства, розташованого на території відповідної ради.

2. Дія частини першої цієї статті не поширюється на громадян, які раніше набули права на земельну частку (пай).

Стаття 33. Земельні ділянки особистих селянських господарств

1. Громадяни України можуть мати на праві власності та орендувати земельні ділянки для ведення особистого селянського господарства.

2. Іноземні громадяни та особи без громадянства можуть мати земельні ділянки для ведення особистого селянського господарства на умовах оренди.

3. Використання земель особистого селянського господарства здійснюється відповідно до закону.

Стаття 34. Землі для сінокосіння і випасання худоби

1. Громадяни можуть орендувати земельні ділянки для сінокосіння і випасання худоби.

2. Органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування можуть створювати на землях, що перебувають у власності держави чи територіальної громади, громадські сіножаті і пасовища.

Стаття 35. Земельні ділянки для садівництва

1. Громадяни України із земель державної і комунальної власності мають право набувати безоплатно у власність або на умовах оренди земельні ділянки для ведення індивідуального або колективного садівництва.

2. Іноземні громадяни та особи без громадянства можуть мати земельні ділянки для ведення індивідуального або колективного садівництва на умовах оренди.

3. Земельні ділянки, призначені для садівництва, можуть використовуватись для закладання багаторіч-

них плодових насаджень, вирощування сільськогосподарських культур, а також для зведення необхідних будинків, господарських споруд тощо.

4. Землі загального користування садівницького товариства є його власністю. До земель загального користування садівницького товариства належать земельні ділянки, зайняті захисними смугами, дорогами, проїздами, будівлями і спорудами та іншими об'єктами загального користування.

5. Приватизація земельної ділянки громадянином — членом садівницького товариства здійснюється без згоди на те інших членів цього товариства.

6. Використання земельних ділянок садівницьких товариств здійснюється відповідно до закону та статутів цих товариств.

Стаття 36. Земельні ділянки для городництва

1. Громадянам або їх об'єднанням із земель державної або комунальної власності можуть надаватися в оренду земельні ділянки для городництва.

2. На земельних ділянках, наданих для городництва, закладання багаторічних плодових насаджень, а також спорудження капітальних будівель і споруд не допускається.

3. На земельних ділянках, наданих для городництва, можуть бути зведені тимчасові споруди для зберігання інвентарю та захисту від непогоди. Після закінчення строку оренди зазначеної земельної ділянки побудовані тимчасові споруди підлягають знесенню власниками цих споруд за їх рахунок.

Стаття 37. Право несільськогосподарських підприємств, установ та організацій на землю

1. Приватні несільськогосподарські підприємства, установи та організації можуть набувати у власність або оренду землі сільськогосподарського та іншого призначення для ведення підсобного господарства.

2. Державні та комунальні несільськогосподарські підприємства, установи та організації можуть набувати в оренду землі сільськогосподарського та іншого призначення для ведення підсобного господарства.

Глава 6. Землі житлової та громадської забудови

Стаття 38. Визначення земель житлової та громадської забудови

До земель житлової та громадської забудови належать земельні ділянки в межах населених пунктів, які використовуються для розміщення житлової забудови, громадських будівель і споруд, інших об'єктів загального користування.

Стаття 39. Використання земель житлової та громадської забудови

Використання земель житлової та громадської забудови здійснюється відповідно до генерального плану населеного пункту, іншої містобудівної документації, плану земельно-господарського устрою з дотриманням державних стандартів і норм, регіональних та місцевих правил забудови.

Стаття 40. Земельні ділянки для будівництва та обслуговування жилого будинку, господарських будівель і гаражного будівництва

Громадянам України за рішенням органів виконавчої влади або органів місцевого самоврядування можуть передаватися безоплатно у власність або надаватися в оренду земельні ділянки для будівництва та обслуговування жилого будинку, господарських будівель і гаражного будівництва в межах норм, визначених цим Кодексом. Понад норму безоплатної передачі громадяни можуть набувати у власність земельні ділянки для зазначених потреб за цивільно-правовими угодами.

Стаття 41. Земельні ділянки житлово-будівельних (житлових) і гаражно-будівельних кооперативів

1. Житлово-будівельним (житловим) та гаражно-будівельним кооперативам за рішенням органів виконавчої влади або органів місцевого самоврядування земельні ділянки для житлового і гаражного будівництва передаються безоплатно у власність або надаються в оренду у розмірі, який встановлюється відповідно до затвердженої містобудівної документації.

2. Житлово-будівельні (житлові) та гаражно-будівельні кооперативи можуть набувати земельні ділянки у власність за цивільно-правовими угодами.

Стаття 42. Земельні ділянки багатоквартирних жилих будинків

1. Земельні ділянки, на яких розташовані багатоквартирні жилі будинки, а також належні до них будівлі, споруди та прибудинкові території державної або комунальної власності, надаються в постійне користування підприємствам, установам і організаціям, які здійснюють управління цими будинками.

2. У разі приватизації громадянами багатоквартирного жилого будинку відповідна земельна ділянка може передаватися безоплатно у власність або надаватись у користування об'єднанню власників.

3. Порядок використання земельних ділянок, на яких розташовані багатоквартирні жилі будинки, а також належні до них будівлі, споруди та прибудинкові території, визначається співвласниками.

4. Розміри та конфігурація земельних ділянок, на яких розташовані багатоквартирні жилі будинки, а також належні до них будівлі, споруди та прибудинкові території, визначаються на підставі проектів розподілу території кварталу, мікрорайону та відповідної землевпорядної документації.

Глава 7. Землі природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення

Стаття 43. Землі природно-заповідного фонду

Землі природно-заповідного фонду — це ділянки суші і водного простору з природними комплексами та об'єктами, що мають особливу природоохоронну, екологічну, наукову, естетичну, рекреаційну та іншу цінність, яким відповідно до закону надано статус територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

Стаття 44. Склад земель природно-заповідного фонду

До земель природно-заповідного фонду включаються природні території та об'єкти (природні заповідники, національні природні парки, біосферні заповідники, регіональні ландшафтні парки, заказники, пам'ятки природи, заповідні урочища), а також штучно створені об'єкти (ботанічні сади, дендрологічні парки, зоологічні парки, парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва).

Стаття 45. Використання земель природно-заповідного фонду

1. Землі природно-заповідного фонду можуть перебувати у державній, комунальній та приватній власності.

2. Порядок використання земель природно-заповідного фонду визначається законом.

Стаття 46. Землі іншого природоохоронного призначення та їх використання

1. До земель іншого природоохоронного призначення належать:

а) земельні ділянки водно-болотних угідь, що не віднесені до земель лісового і водного фонду;

б) земельні ділянки, в межах яких є природні об'єкти, що мають особливу наукову цінність.

2. Межі земель іншого природоохоронного призначення закріплюються на місцевості межовими або інформаційними знаками.

3. Порядок використання земель іншого природоохоронного призначення визначається законом.

Глава 8. Землі оздоровчого призначення

Стаття 47. Визначення земель оздоровчого призначення

До земель оздоровчого призначення належать землі, що мають природні лікувальні властивості, які використовуються або можуть використовуватися для профілактики захворювань і лікування людей.

Стаття 48. Обмеження діяльності на землях оздоровчого призначення

1. На землях оздоровчого призначення забороняється діяльність, яка суперечить їх цільовому призначенню або може негативно вплинути на природні лікувальні властивості цих земель.

2. На територіях лікувально-оздоровчих місцевостей і курортів встановлюються округи і зони санітарної (гірничо-санітарної) охорони.

3. У межах округу санітарної (гірничо-санітарної) охорони забороняються передача земельних ділянок у власність і надання у користування підприємствам, установам, організаціям і громадянам для діяльності, несумісної з охороною природних лікувальних властивостей і відпочинком населення.

Стаття 49. Використання земель оздоровчого призначення

1. Землі оздоровчого призначення можуть перебувати у державній, комунальній та приватній власності.

2. Порядок використання земель оздоровчого призначення визначається законом.

Глава 9. Землі рекреаційного призначення

Стаття 50. Визначення земель рекреаційного призначення

До земель рекреаційного призначення належать землі, які використовуються для організації відпочинку населення, туризму та проведення спортивних заходів.

Стаття 51. Склад земель рекреаційного призначення

До земель рекреаційного призначення належать земельні ділянки зелених зон і зелених насаджень міст та інших населених пунктів, навчально-туристських та екологічних стежок, маркованих трас, земельні ділянки, зайняті територіями будинків відпочинку, пансіонатів, об'єктів фізичної культури і спорту, туристичних баз, кемпінгів, яхт-клубів, стаціонарних і наметових туристично-оздоровчих таборів, будинків рибалок і мисливців, дитячих туристичних станцій, дитячих та спортивних таборів, інших аналогічних об'єктів, а також земельні ділянки, надані для дачного будівництва і спорудження інших об'єктів стаціонарної рекреації.

Стаття 52. Використання земель рекреаційного призначення

1. Землі рекреаційного призначення можуть перебувати у державній, комунальній та приватній власності.

2. На землях рекреаційного призначення забороняється діяльність, що перешкоджає або може перешкоджати використанню їх за призначенням, а також негативно впливає або може вплинути на природний стан цих земель.

3. Порядок використання земель рекреаційного призначення визначається законом.

Глава 10. Землі історико-культурного призначення

Стаття 53. Склад земель історико-культурного призначення

1. До земель історико-культурного призначення належать землі, на яких розташовані:

а) історико-культурні заповідники, музеї-заповідники, меморіальні парки, меморіальні (цивільні та військові) кладовища, могили, історичні або меморіальні садиби, будинки, споруди і пам'ятні місця, пов'язані з історичними подіями;

б) городища, кургани, давні поховання, пам'ятні скульптури та мегаліти, наскальні зображення, поля давніх битв, залишки фортець, військових таборів, поселень і стоянок, ділянки історичного культурного шару укріплень, виробництв, каналів, шляхів;

в) архітектурні ансамблі і комплекси, історичні центри, квартали, площі, залишки стародавнього планування і забудови міст та інших населених пунктів, споруди цивільної, промислової, військової, культової архітектури, народного зодчества, садово-паркові комплекси, фонова забудова.

Стаття 54. Використання земель історико-культурного призначення

1. Землі історико-культурного призначення можуть перебувати у державній, комунальній та приватній власності.

2. Навколо історико-культурних заповідників, меморіальних парків, давніх поховань, архітектурних ансамблів і комплексів встановлюються охоронні зони з забороною діяльності, яка шкідливо впливає або може вплинути на додержання режиму використання цих земель.

3. Порядок використання земель історико-культурного призначення визначається законом.

Глава 11. Землі лісового фонду

Стаття 55. Визначення земель лісового фонду

1. До земель лісового фонду належать землі, вкриті лісовою рослинністю, а також не вкриті лісовою рослинністю, нелісові землі, які надані та використовуються для потреб лісового господарства.

2. До земель лісового фонду не належать землі, зайняті:

а) зеленими насадженнями у межах населених пунктів, які не віднесені до категорії лісів;

б) полезахисними лісовими смугами, захисними насадженнями на смугах відводу залізниць, захисними насадженнями на смугах відводу автомобільних доріг, захисними насадженнями на смугах відводу каналів, гідротехнічних споруд та водних об'єктів;

в) окремими деревами і групами дерев, чагарниками на сільськогосподарських угіддях, присадибних, дачних і садових ділянках.

Стаття 56. Власність на землі лісового фонду

1. Землі лісового фонду можуть перебувати у державній, комунальній та приватній власності.

2. Громадянам та юридичним особам за рішенням органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади можуть безоплатно або за плату передаватись у власність замкнені земельні ділянки лісового фонду загальною площею до 5 гектарів у складі угідь селянських, фермерських та інших господарств.

3. Громадяни і юридичні особи в установленому порядку можуть набувати у власність земельні ділянки деградованих і малопродуктивних угідь для залісення.

Стаття 57. Використання земель лісового фонду

1. Земельні ділянки лісового фонду за рішенням органів виконавчої влади або органів місцевого самоврядування надаються у постійне користування спеціалізованим державним або комунальним лісогосподарським підприємствам, а на умовах оренди — іншим підприємствам, установам та організаціям, у яких створено спеціалізовані лісогосподарські підрозділи, для ведення лісового господарства, спеціального використання лісових ресурсів і для потреб мисливського господарства, культурно-оздоровчих, рекреаційних, спортивних, туристичних цілей, проведення науково-дослідних робіт тощо.

2. Порядок використання земель лісового фонду визначається законом.

Глава 12. Землі водного фонду

Стаття 58. Склад земель водного фонду

1. До земель водного фонду належать землі, зайняті:

а) морями, річками, озерами, водосховищами, іншими водними об'єктами, болотами, а також островами;

б) прибережними захисними смугами вздовж морів, річок та навколо водойм;

в) гідротехнічними, іншими водогосподарськими спорудами та каналами, а також землі, виділені під смуги відведення для них;

г) береговими смугами водних шляхів.

2. Для створення сприятливого режиму водних об'єктів уздовж морів, навколо озер, водосховищ та інших водойм встановлюються водоохоронні зони, розміри яких визначаються за проектами землеустрою.

Стаття 59. Право на землі водного фонду

1. Землі водного фонду можуть перебувати у державній, комунальній та приватній власності.

2. Громадянам та юридичним особам за рішенням органів виконавчої влади або органів місцевого самоврядування можуть безоплатно передаватись у власність замкнені природні водойми (загальною площею до 3 гектарів). Власники на своїх земельних ділянках можуть у встановленому порядку створювати рибогосподарські, протиерозійні та інші штучні водойми.

3. Державним водогосподарським організаціям за рішенням органів виконавчої влади або органів місцевого самоврядування надаються у постійне користування землі водного фонду для догляду за водними об'єктами, прибережними захисними смугами, смугами відведення, береговими смугами водних шляхів, гідротехнічними спорудами тощо.

4. Громадянам та юридичним особам органами виконавчої влади або органами місцевого самоврядування із земель водного фонду можуть передаватися на умовах оренди земельні ділянки прибережних захисних смуг, смуг відведення і берегових смуг водних шляхів, а також озера, водосховища, інші водойми, болота та острови для сінокосіння, рибогосподарських потреб, культурно-оздоровчих, рекреаційних, спортивних і туристичних цілей, проведення науково-дослідних робіт тощо.

5. Використання земельних ділянок водного фонду для рибальства здійснюється за згодою їх власників або за погодженням із землекористувачами.

Стаття 60. Прибережні захисні смуги

1. Вздовж річок, морів і навколо озер, водосховищ та інших водойм з метою охорони поверхневих водних об'єктів від забруднення і засмічення та збереження їх водності у межах водоохоронних зон виділяються земельні ділянки під прибережні захисні смуги.

2. Прибережні захисні смуги встановлюються по берегах річок та навколо водойм уздовж урізу води (у меженний період) шириною:

а) для малих річок, струмків і потічків, а також ставків площею менш як 3 гектари — 25 метрів;

б) для середніх річок, водосховищ на них, водойм, а також ставків площею понад 3 гектари — 50 метрів;

в) для великих річок, водосховищ на них та озер — 100 метрів.

При крутизні схилів більше трьох градусів мінімальна ширина прибережної захисної смуги подвоюється.

3. Розмір та межі прибережної захисної смуги уздовж морів та навколо морських заток і лиманів встановлюються за проектами землеустрою, а в межах населених пунктів — з урахуванням містобудівної документації.

Стаття 61. Обмеження у використанні земельних ділянок прибережних захисних смуг уздовж річок, навколо водойм та на островах

1. Прибережні захисні смуги є природоохоронною територією з режимом обмеженої господарської діяльності.

2. У прибережних захисних смугах уздовж річок, навколо водойм та на островах забороняється:

а) розорювання земель (крім підготовки ґрунту для залуження і залісення), а також садівництво та городництво;

б) зберігання та застосування пестицидів і добрив;

в) влаштування літніх таборів для худоби;

г) будівництво будь-яких споруд (крім гідротехнічних, гідрометричних та лінійних), у тому числі баз відпочинку, дач, гаражів та стоянок автомобілів;

г) влаштування звалищ сміття, гноєсховищ, накопичувачів рідких і твердих відходів виробництва, кладовищ, скотомогильників, полів фільтрації тощо;

д) миття та обслуговування транспортних засобів і техніки.

3. Об'єкти, що знаходяться у прибережній захисній смузі, можуть експлуатуватися, якщо при цьому не порушується її режим. Не придатні для експлуатації споруди, а також ті, що не відповідають встановленим режимам господарювання, підлягають винесенню з прибережних захисних смуг.

4. Режим господарської діяльності на земельних ділянках прибережних захисних смуг уздовж річок, навколо водойм та на островах встановлюється законом.

Стаття 62. Обмеження у використанні земельних ділянок прибережних захисних смуг уздовж морів, морських заток і лиманів та на островах у внутрішніх морських водах

1. У прибережних захисних смугах уздовж морів, морських заток і лиманів та на островах у внутрішніх морських водах забороняється:

а) влаштування полігонів побутових та промислових відходів і накопичувачів стічних вод;

б) влаштування вигребів для накопичення господарсько-побутових стічних вод об'ємом понад 1 кубічний метр на добу;

в) влаштування полів фільтрації та створення інших споруд для приймання і знезаражування рідких відходів;

г) застосування сильнодіючих пестицидів.

2. Режим господарської діяльності на земельних ділянках прибережних захисних смуг уздовж морів, морських заток і лиманів та на островах у внутрішніх морських водах встановлюється законом.

Стаття 63. Смуги відведення

1. Для забезпечення експлуатації та захисту від забруднення, пошкодження і руйнування каналів зрошувальних і осушувальних систем, гідротехнічних та гідрометричних споруд, водойм і гребель на берегах річок виділяються земельні ділянки смуг відведення з особливим режимом використання.

2. Розміри та режим використання земельних ділянок смуг відведення визначаються за проектами землеустрою, які розробляються і затверджуються в установленому порядку.

3. Земельні ділянки в межах смуг відведення надаються для створення водоохоронних насаджень, берегоукріплювальних та протиерозійних гідротехнічних споруд, будівництва переправ тощо.

Стаття 64. Берегові смуги водних шляхів

1. На судноплавних водних шляхах за межами населених пунктів для проведення робіт, пов'язаних з судноплавством, встановлюються берегові смуги.

2. Розміри берегових смуг водних шляхів визначаються за проектами землеустрою, які розробляються і затверджуються в установленому порядку.

3. Порядок встановлення та використання берегових смуг водних шляхів визначається Кабінетом Міністрів України.

Глава 13. Землі промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення

Стаття 65. Визначення земель промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення

1. Землями промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення визнаються земельні ділянки, надані в установленому порядку підприємствам, установам та організаціям для здійснення відповідної діяльності.

2. Порядок використання земель промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення встановлюється законом.

Стаття 66. Землі промисловості

1. До земель промисловості належать землі, надані для розміщення та експлуатації основних, підсобних і допоміжних будівель та споруд промислових, гірничодобувних, транспортних та інших підприємств, їх під'їзних шляхів, інженерних мереж, адміністративно-побутових будівель, інших споруд.

2. Землі промисловості можуть перебувати у державній, комунальній та приватній власності.

3. Розміри земельних ділянок, що надаються для зазначених цілей, визначаються відповідно до затверджених в установленому порядку державних норм і проектної документації, а відведення земельних ділянок здійснюється з урахуванням черговості їх освоєння.

4. Надання земельних ділянок для потреб, пов'язаних з користуванням надрами, проводиться після оформлення в установленому порядку прав користування надрами і відновлення земель згідно із затвердженим проектом рекультивації на раніше відпрацьованих площах у встановлені строки.

Стаття 67. Землі транспорту

1. До земель транспорту належать землі, надані підприємствам, установам та організаціям залізничного, автомобільного транспорту і дорожнього господарства, морського, річкового, авіаційного, трубопровідного транспорту та міського електротранспорту для виконання покладених на них завдань щодо експлуатації, ремонту і розвитку об'єктів транспорту.

2. Землі транспорту можуть перебувати у державній, комунальній та приватній власності.

Стаття 68. Землі залізничного транспорту

До земель залізничного транспорту належать землі смуг відведення залізниць під залізничним полотном та його облаштуванням, станціями з усіма будівлями і спорудами енергетичного, локомотивного, вагонного, колійного, вантажного і пасажирського господарства, сигналізації та зв'язку, водопостачання, каналізації; під захисними та укріплювальними насадженнями, службовими, культурно-побутовими будівлями та іншими спорудами, необхідними для забезпечення роботи залізничного транспорту.

Стаття 69. Землі морського транспорту

1. До земель морського транспорту належать землі під:

а) морськими портами з набережними, майданчиками, причалами, вокзалами, будівлями, спорудами, устаткуванням, об'єктами загальнопортового і комплексного обслуговування флоту;

б) гідротехнічними спорудами і засобами навігаційної обстановки, судноремонтними заводами, майстернями, базами, складами, радіоцентрами, службовими та культурно-побутовими будівлями та іншими спорудами, що обслуговують морський транспорт.

2. На підходах до портів (каналів), мостових, кабельних і повітряних переходів, водозабірних та інших об'єктів відповідно до закону можуть встановлюватись обмеження у використанні земель.

Стаття 70. Землі річкового транспорту

До земель річкового транспорту належать землі під:

а) портами, спеціалізованими причалами, пристанями і затонами з усіма технічними спорудами та устаткуванням, що обслуговують річковий транспорт;

б) пасажирськими вокзалами, павільйонами і причалами;

в) судноплавними каналами, судноплавними, енергетичними та гідротехнічними спорудами, службово-технічними будівлями;

г) берегоукріплювальними спорудами й насадженнями;

г) вузлами зв'язку, радіоцентрами і радіостанціями;

д) будівлями, береговими навігаційними знаками та іншими спорудами для обслуговування водних шляхів, судноремонтними заводами, ремонтно-експлуатаційними базами, майстернями, судноверф'ями, відстійно-ремонтними пунктами, складами, матеріально-технічними базами, інженерними мережами, службовими та культурно-побутовими будівлями, іншими об'єктами, що забезпечують роботу річкового транспорту.

Стаття 71. Землі автомобільного транспорту та дорожнього господарства

1. До земель автомобільного транспорту належать землі під спорудами та устаткуванням енергетичного, гаражного і паливороздавального господарства, автовокзалами, автостанціями, лінійними виробничими спорудами, службово-технічними будівлями, станціями технічного обслуговування, автозаправними станціями, автотранспортними, транспортно-експедиційними підприємствами, авторемонтними заводами, базами, вантажними дворами, майданчиками контейнерними та для перечеплення, службовими та культурно-побутовими будівлями й іншими об'єктами, що забезпечують роботу автомобільного транспорту.

2. До земель дорожнього господарства належать землі під проїзною частиною, узбіччям, земляним полотном, декоративним озелененням, резервами, кюветами, мостами, тунелями, транспортними розв'язками, водопропускними спорудами, підпірними стінками і розташованими в межах смуг відведення іншими дорожніми спорудами та обладнанням, а також землі, що знаходяться за межами смуг відведення, якщо на них розміщені споруди, що забезпечують функціонування автомобільних доріг, а саме:

а) паралельні об'їзні дороги, поромні переправи, снігозахисні споруди і насадження, протилавинні та протисельові споруди, вловлюючі з'їзди;

б) майданчики для стоянки транспорту і відпочинку, підприємства та об'єкти служби дорожнього сервісу;

в) будинки (в тому числі жилі) та споруди дорожньої служби з виробничими базами;

г) захисні насадження.

Стаття 72. Землі авіаційного транспорту

1. До земель авіаційного транспорту належать землі під:

а) аеропортами, аеродромами, відокремленими спорудами (об'єктами управління повітряним рухом, радіонавігації та посадки, очисними та іншими спорудами), службово-технічними територіями з будівлями та спорудами, що забезпечують роботу авіаційного транспорту;

б) вертольотними станціями, включаючи вертольотодромами, службово-технічними територіями з усіма будівлями та спорудами;

в) ремонтними заводами цивільної авіації, аеродромами, вертольотодромами, гідроаеродромами та іншими майданчиками для експлуатації повітряних суден;

г) службовими об'єктами, що забезпечують роботу авіаційного транспорту.

2. На приаеродромній території відповідно до закону запроваджується особливий режим використання земель.

Стаття 73. Землі трубопровідного транспорту

1. До земель трубопровідного транспорту належать земельні ділянки, надані під наземні і надземні трубопроводи та їх споруди, а також під наземні споруди підземних трубопроводів.

2. Уздовж наземних, надземних і підземних трубопроводів встановлюються охоронні зони.

Стаття 74. Землі міського електротранспорту

До земель міського електротранспорту належать землі під відокремленими трамвайними коліями та їх облаштуванням, метрополітеном, коліями і станціями фунікулерів, канатними дорогами, ескалаторами, трамвайно-тролейбусними депо, вагоноремонтними заводами, спорудами енергетичного і колійного господарства, сигналізації і зв'язку, службовими і культурно-побутовими будівлями та іншими спорудами, необхідними для забезпечення роботи міського електротранспорту.

Стаття 75. Землі зв'язку

1. До земель зв'язку належать земельні ділянки, надані під повітряні і кабельні телефонно-телеграфні лінії та супутникові засоби зв'язку.

2. Землі зв'язку можуть перебувати у державній, комунальній та приватній власності.

3. Уздовж повітряних і підземних кабельних ліній зв'язку, що проходять поза населеними пунктами, а також навколо випромінювальних споруд телерадіостанцій та радіорелейних ліній встановлюються охоронні зони.

Стаття 76. Землі енергетичної системи

1. Землями енергетичної системи визнаються землі, надані під електрогенеруючі об'єкти (атомні, теплові, гідроелектростанції, електростанції з використанням енергії вітру і сонця та інших джерел), під об'єкти транспортування електроенергії до користувача.

2. Землі енергетичної системи можуть перебувати у державній, комунальній та приватній власності.

3. Уздовж повітряних і підземних кабельних ліній електропередачі встановлюються охоронні зони.

Стаття 77. Землі оборони

1. Землями оборони визнаються землі, надані для розміщення і постійної діяльності військових частин, установ, військово-навчальних закладів, підприємств та організацій Збройних Сил України, інших військових формувань, утворених відповідно до законодавства України.

2. Землі оборони можуть перебувати у державній та комунальній власності.

3. Навколо військових та інших оборонних об'єктів у разі необхідності створюються захисні, охоронні та інші зони з особливими умовами користування.

4. Порядок використання земель оборони встановлюється законом.

Розділ III. ПРАВА НА ЗЕМЛЮ

Глава 14. Право власності на землю

Стаття 78. Зміст права власності на землю

1. Право власності на землю — це право володіти, користуватися і розпоряджатися земельними ділянками.

2. Право власності на землю набувається та реалізується на підставі Конституції України, цього Кодексу, а також інших законів, що видаються відповідно до них.

3. Земля в Україні може перебувати у приватній, комунальній та державній власності.

4. Особам (їх спадкоємцям), які мали у власності земельні ділянки до 15 травня 1992 року (з дня набрання чинності Земельним кодексом України), земельні ділянки не повертаються.

Стаття 79. Земельна ділянка як об'єкт права власності

1. Земельна ділянка — це частина земної поверхні з установленими межами, певним місцем розташування, з визначеними щодо неї правами.

2. Право власності на земельну ділянку поширюється в її межах на поверхневий (ґрунтовий) шар, а також на водні об'єкти, ліси і багаторічні насадження, які на ній знаходяться.

3. Право власності на земельну ділянку розповсюджується на простір, що знаходиться над та під поверхнею ділянки на висоту і на глибину, необхідні для зведення житлових, виробничих та інших будівель і споруд.

Стаття 80. Суб'єкти права власності на землю

Суб'єктами права власності на землю є:

а) громадяни та юридичні особи — на землі приватної власності;

б) територіальні громади, які реалізують це право безпосередньо або через органи місцевого самоврядування, — на землі комунальної власності;

в) держава, яка реалізує це право через відповідні органи державної влади, — на землі державної власності.

Стаття 81. Право власності на землю громадян

1. Громадяни України набувають права власності на земельні ділянки на підставі:

а) придбання за договором купівлі-продажу, дарування, міни, іншими цивільно-правовими угодами;

б) безоплатної передачі із земель державної і комунальної власності;

в) приватизації земельних ділянок, що були раніше надані їм у користування;

г) прийняття спадщини;

г) виділення в натурі (на місцевості) належної їм земельної частки (паю).

2. Іноземні громадяни та особи без громадянства можуть набувати права власності на земельні ділянки несільськогосподарського призначення в межах населених пунктів, а також на земельні ділянки несільськогосподарського призначення за межами населених пунктів, на яких розташовані об'єкти нерухомого майна, що належать їм на праві приватної власності.

3. Іноземні громадяни та особи без громадянства можуть набувати права власності на земельні ділянки відповідно до частини другої цієї статті у разі:

а) придбання за договором купівлі-продажу, дарування, міни, іншими цивільно-правовими угодами;

б) викупу земельних ділянок, на яких розташовані об'єкти нерухомого майна, що належать їм на праві власності;

в) прийняття спадщини.

4. Землі сільськогосподарського призначення,

прийняті у спадщину іноземними громадянами, а також особами без громадянства, протягом року підлягають відчуженню.

Стаття 82. Право власності на землю юридичних осіб

1. Юридичні особи (засновані громадянами України або юридичними особами України) можуть набувати у власність земельні ділянки для здійснення підприємницької діяльності у разі:

а) придбання за договором купівлі-продажу, дарування, міни, іншими цивільно-правовими угодами;

б) внесення земельних ділянок її засновниками до статутного фонду;

в) прийняття спадщини;

г) виникнення інших підстав, передбачених законом.

2. Іноземні юридичні особи можуть набувати право власності на земельні ділянки несільськогосподарського призначення:

а) у межах населених пунктів у разі придбання об'єктів нерухомого майна та для спорудження об'єктів, пов'язаних із здійсненням підприємницької діяльності в Україні;

б) за межами населених пунктів у разі придбання об'єктів нерухомого майна.

3. Землі сільськогосподарського призначення, отримані в спадщину іноземними юридичними особами, підлягають відчуженню протягом одного року.

Стаття 83. Право власності на землю територіальних громад

1. Землі, які належать на праві власності територіальним громадам сіл, селищ, міст, є комунальною власністю.

2. У комунальній власності перебувають усі землі в межах населених пунктів, крім земель приватної та державної власності, а також земельні ділянки за їх межами, на яких розташовані об'єкти комунальної власності.

3. До земель комунальної власності, які не можуть передаватись у приватну власність, належать:

а) землі загального користування населених пунктів (майдани, вулиці, проїзди, шляхи, набережні, пляжі, парки, сквери, бульвари, кладовища, місця знешкодження та утилізації відходів тощо);

б) землі під залізницями, автомобільними дорогами, об'єктами повітряного і трубопровідного транспорту;

в) землі під об'єктами природно-заповідного фонду, історико-культурного та оздоровчого призначення, що мають особливу екологічну, оздоровчу, наукову, естетичну та історико-культурну цінність, якщо інше не передбачено законом;

г) землі лісового фонду, крім випадків, визначених цим Кодексом;

ґ) землі водного фонду, крім випадків, визначених цим Кодексом;

д) земельні ділянки, які використовуються для забезпечення діяльності органів місцевого самоврядування.

4. Територіальні громади набувають землю у комунальну власність у разі:

а) передачі їм земель державної власності;

б) примусового відчуження земельних ділянок у власників з мотивів суспільної необхідності та для суспільних потреб;

в) прийняття спадщини;

г) придбання за договором купівлі-продажу, дарування, міни, іншими цивільно-правовими угодами;

ґ) виникнення інших підстав, передбачених законом.

5. Територіальні громади сіл, селищ, міст можуть об'єднувати на договірних засадах належні їм земельні ділянки комунальної власності. Управління зазначеними земельними ділянками здійснюють районні або обласні ради.

Стаття 84. Право власності на землю держави

1. У державній власності перебувають усі землі України, крім земель комунальної та приватної власності.

2. Право державної власності на землю набувається і реалізується державою в особі Кабінету Міністрів України, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських, районних державних адміністрацій відповідно до закону.

3. До земель державної власності, які не можуть передаватись у комунальну власність, належать:

а) землі атомної енергетики та космічної системи;

б) землі оборони, крім земельних ділянок під об'єктами соціально-культурного, виробничого та житлового призначення;

в) землі під об'єктами природно-заповідного фонду та історико-культурними об'єктами, що мають національне та загальнодержавне значення;

г) землі під водними об'єктами загальнодержавного значення;

ґ) земельні ділянки, які використовуються для забезпечення діяльності Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, інших органів державної влади, Національної академії наук України, державних галузевих академій наук;

д) земельні ділянки зон відчуження та безумовного (обов'язкового) відселення, що зазнали радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи.

4. До земель державної власності, які не можуть передаватись у приватну власність, належать:

а) землі атомної енергетики та космічної системи;

б) землі під державними залізницями, об'єктами державної власності повітряного і трубопровідного транспорту;

в) землі оборони;

г) землі під об'єктами природно-заповідного фонду, історико-культурного та оздоровчого призначення, що мають особливу екологічну, оздоровчу, наукову, естетичну та історико-культурну цінність, якщо інше не передбачено законом;

ґ) землі лісового фонду, крім випадків, визначених цим Кодексом;

д) землі водного фонду, крім випадків, визначених цим Кодексом;

е) земельні ділянки, які використовуються для забезпечення діяльності Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, інших органів державної влади, Національної академії наук України, державних галузевих академій наук;

є) земельні ділянки зон відчуження та безумовного (обов'язкового) відселення, що зазнали радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи.

5. Держава набуває права власності на землю у разі:

а) відчуження земельних ділянок у власників з мотивів суспільної необхідності та для суспільних потреб;

б) придбання за договорами купівлі-продажу, дарування, міни, іншими цивільно-правовими угодами;

в) прийняття спадщини;

г) передачі у власність держави земельних ділянок комунальної власності територіальними громадами;

ґ) конфіскації земельної ділянки.

Стаття 85. Право власності на землю іноземних держав

Іноземні держави можуть набувати у власність земельні ділянки для розміщення будівель і споруд дипломатичних представництв та інших, прирівняних до них, організацій відповідно до міжнародних договорів.

Стаття 86. Спільна власність на землю

1. Земельна ділянка може знаходитись у спільній власності з визначенням частки кожного з учасників спільної власності (спільна часткова власність) або без визначення часток учасників спільної власності (спільна сумісна власність).

2. Суб'єктами права спільної власності на землю можуть бути громадяни та юридичні особи.

3. Суб'єктами права спільної власності на земельні ділянки територіальних громад можуть бути районні та обласні ради.

4. Право спільної власності на землю посвідчується державним актом на право власності на землю.

Стаття 87. Виникнення права спільної часткової власності на земельну ділянку

1. Право спільної часткової власності на земельну ділянку виникає:

а) при добровільному об'єднанні власниками належних їм земельних ділянок;

б) при придбанні у власність земельної ділянки двома чи більше особами за цивільно-правовими угодами;

в) при прийнятті спадщини на земельну ділянку двома або більше особами;

г) за рішенням суду.

Стаття 88. Володіння, користування та розпорядження земельною ділянкою, що перебуває у спільній частковій власності

1. Володіння, користування та розпорядження земельною ділянкою, що перебуває у спільній частковій власності, здійснюються за згодою всіх співвласників згідно з договором, а у разі недосягнення згоди — у судовому порядку.

2. Договір про спільну часткову власність на земельну ділянку укладається в письмовій формі і посвідчується нотаріально.

3. Учасник спільної часткової власності має право вимагати виділення належної йому частки із складу земельної ділянки як окремо, так і разом з іншими учасниками, які вимагають виділення, а у разі неможливості виділення частки — вимагати відповідної компенсації.

4. Учасник спільної часткової власності на земельну ділянку має право на отримання в його володіння, користування частини спільної земельної ділянки, що відповідає розміру належної йому частки.

5. Учасник спільної часткової власності відповідно до розміру своєї частки має право на доходи від використання спільної земельної ділянки, відповідає перед третіми особами за зобов'язаннями, пов'язаними із спільною земельною ділянкою, і повинен брати участь у сплаті податків, зборів і платежів, а також у витратах по утриманню і зберіганню спільної земельної ділянки.

6. При продажу учасником належної йому частки у спільній частковій власності на земельну ділянку інші учасники мають переважне право купівлі частки відповідно до закону.

Стаття 89. Спільна сумісна власність на земельну ділянку

1. Земельна ділянка може належати на праві спільної сумісної власності лише громадянам.

2. У спільній сумісній власності перебувають земельні ділянки:

а) подружжя;

б) членів фермерського господарства, якщо інше не передбачено угодою між ними;

в) співвласників жилого будинку.

3. Володіння, користування та розпорядження земельною ділянкою спільної сумісної власності здійснюються за договором або законом.

4. Співвласники земельної ділянки, що перебуває у спільній сумісній власності, мають право на її поділ або на виділення з неї окремої частки.

5. Поділ земельної ділянки, яка є у спільній сумісній власності, з виділенням частки співвласника, може бути здійснено за умови попереднього визначення розміру земельних часток, які є рівними, якщо інше не передбачено законом або не встановлено судом.

Стаття 90. Права власників земельних ділянок

1. Власники земельних ділянок мають право:

а) продавати або іншим шляхом відчужувати земельну ділянку, передавати її в оренду, заставу, спадщину;

б) самостійно господарювати на землі;

в) власності на посіви і насадження сільськогосподарських та інших культур, на вироблену сільськогосподарську продукцію;

г) використовувати у встановленому порядку для власних потреб наявні на земельній ділянці загальнопоширені корисні копалини, торф, лісові насадження, водні об'єкти, а також інші корисні властивості землі;

ґ) на відшкодування збитків у випадках, передбачених законом;

д) споруджувати жилі будинки, виробничі та інші будівлі і споруди.

2. Порушені права власників земельних ділянок підлягають відновленню в порядку, встановленому законом.

Стаття 91. Обов'язки власників земельних ділянок

1. Власники земельних ділянок зобов'язані:

а) забезпечувати використання їх за цільовим призначенням;

б) додержуватися вимог законодавства про охорону довкілля;

в) своєчасно сплачувати земельний податок;

г) не порушувати прав власників суміжних земельних ділянок та землекористувачів;

ґ) підвищувати родючість ґрунтів та зберігати інші корисні властивості землі;

д) своєчасно надавати відповідним органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування дані про стан і використання земель та інших природних ресурсів у порядку, встановленому законом;

е) дотримуватися правил добросусідства та обмежень, пов'язаних з встановленням земельних сервітутів та охоронних зон;

є) зберігати геодезичні знаки, протиерозійні споруди, мережі зрошувальних і осушувальних систем.

2. Законом можуть бути встановлені інші обов'язки власників земельних ділянок.

Глава 15. Право користування землею

Стаття 92. Право постійного користування земельною ділянкою

1. Право постійного користування земельною ділянкою — це право володіння і користування земельною ділянкою, яка перебуває у державній або комунальній власності, без встановлення строку.

2. Права постійного користування земельною ділянкою із земель державної та комунальної власності набувають лише підприємства, установи та організації, що належать до державної або комунальної власності.

Стаття 93. Право оренди земельної ділянки

1. Право оренди земельної ділянки — це засноване на договорі строкове платне володіння і користування земельною ділянкою, необхідною орендареві для проведення підприємницької та іншої діяльності.

2. Земельні ділянки можуть передаватися в оренду громадянам та юридичним особам України, іноземним громадянам і особам без громадянства, іноземним юридичним особам, міжнародним об'єднанням і організаціям, а також іноземним державам.

3. Оренда земельної ділянки може бути короткостроковою — не більше 5 років та довгостроковою — не більше 50 років.

4. Орендована земельна ділянка або її частина може за згодою орендодавця передаватись орендарем у володіння та користування іншій особі (суборенда).

5. Орендодавцями земельних ділянок є їх власники або уповноважені ними особи.

6. Відносини, пов'язані з орендою землі, регулюються законом.

Стаття 94. Право концесіонера на земельну ділянку

1. Для здійснення концесійної діяльності концесіонеру надаються в оренду земельні ділянки у порядку, встановленому цим Кодексом.

2. Види господарської діяльності, для яких можуть надаватися земельні ділянки у концесію, визначаються законом.

Стаття 95. Права землекористувачів

1. Землекористувачі, якщо інше не передбачено законом або договором, мають право:

а) самостійно господарювати на землі;

б) власності на посіви і насадження сільськогосподарських та інших культур, на вироблену сільськогосподарську продукцію;

в) використовувати у встановленому порядку для власних потреб наявні на земельній ділянці загальнопоширені корисні копалини, торф, лісові угіддя, водні об'єкти, а також інші корисні властивості землі;

г) на відшкодування збитків у випадках, передбачених законом;

ґ) споруджувати жилі будинки, виробничі та інші будівлі і споруди.

2. Порушені права землекористувачів підлягають відновленню в порядку, встановленому законом.

Стаття 96. Обов'язки землекористувачів

1. Землекористувачі зобов'язані:

а) забезпечувати використання землі за цільовим призначенням;

б) додержуватися вимог законодавства про охорону довкілля;

в) своєчасно сплачувати земельний податок або орендну плату;

г) не порушувати прав власників суміжних земельних ділянок та землекористувачів;

ґ) підвищувати родючість ґрунтів та зберігати інші корисні властивості землі;

д) своєчасно надавати відповідним органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування дані про стан і використання земель та інших природних ресурсів у порядку, встановленому законом;

е) дотримуватися правил добросусідства та обмежень, пов'язаних з встановленням земельних сервітутів та охоронних зон;

є) зберігати геодезичні знаки, протиерозійні споруди, мережі зрошувальних і осушувальних систем.

2. Законом можуть бути встановлені інші обов'язки землекористувачів.

Стаття 97. Обов'язки підприємств, установ та організацій, що проводять розвідувальні роботи

1. Підприємства, установи та організації, які здійснюють геологознімальні, пошукові, геодезичні та інші розвідувальні роботи, можуть проводити такі роботи на підставі угоди з власником землі або за погодженням із землекористувачем.

2. Строки і місце проведення розвідувальних робіт визначаються угодою сторін.

3. Проведення розвідувальних робіт на землях заповідників, національних дендрологічних, ботанічних, меморіальних парків, поховань і археологічних пам'я-

ток дозволяється у виняткових випадках за рішенням Кабінету Міністрів України.

4. Підприємства, установи та організації, які проводять розвідувальні роботи, зобов'язані відшкодовувати власникам землі та землекористувачам усі збитки, в тому числі неодержані доходи, а також за свій рахунок приводити займані земельні ділянки у попередній стан.

5. Спори, що виникають при проведенні розвідувальних робіт, вирішуються у судовому порядку.

Глава 16. Право земельного сервітуту

Стаття 98. Зміст права земельного сервітуту

1. Право земельного сервітуту — це право власника або землекористувача земельної ділянки на обмежене платне або безоплатне користування чужою земельною ділянкою (ділянками).

2. Земельні сервітути можуть бути постійними і строковими.

3. Встановлення земельного сервітуту не веде до позбавлення власника земельної ділянки, щодо якої встановлений земельний сервітут, прав володіння, користування та розпорядження нею.

4. Земельний сервітут здійснюється способом, найменш обтяжливим для власника земельної ділянки, щодо якої він встановлений.

Стаття 99. Види права земельного сервітуту

Власники або землекористувачі земельних ділянок можуть вимагати встановлення таких земельних сервітутів:

а) право проходу та проїзду на велосипеді;

б) право проїзду на транспортному засобі по наявному шляху;

в) право прокладання та експлуатації ліній електропередачі, зв'язку, трубопроводів, інших лінійних комунікацій;

г) право прокладати на свою земельну ділянку водопровід із чужої природної водойми або через чужу земельну ділянку;

ґ) право відводу води зі своєї земельної ділянки на сусідню або через сусідню земельну ділянку;

д) право забору води з природної водойми, розташованої на сусідній земельній ділянці, та право проходу до природної водойми;

е) право поїти свою худобу із природної водойми, розташованої на сусідній земельній ділянці, та право прогону худоби до природної водойми;

є) право прогону худоби по наявному шляху;

ж) право встановлення будівельних риштувань та складування будівельних матеріалів з метою ремонту будівель та споруд;

з) інші земельні сервітути.

Стаття 100. Порядок встановлення земельних сервітутів

1. Власник або землекористувач земельної ділянки має право вимагати встановлення земельного сервітуту для обслуговування своєї земельної ділянки.

2. Земельний сервітут встановлюється за домовленістю між власниками сусідніх земельних ділянок на підставі договору або за рішенням суду.

3. Право земельного сервітуту виникає після його державної реєстрації в порядку, встановленому для державної реєстрації прав на земельну ділянку.

Стаття 101. Дія земельного сервітуту

1. Дія земельного сервітуту зберігається у разі переходу прав на земельну ділянку, щодо якої встановлений земельний сервітут, до іншої особи.

2. Земельний сервітут не може бути предметом купівлі-продажу, застави та не може передаватися будь-яким способом особою, в інтересах якої цей сервітут встановлено, іншим фізичним та юридичним особам.

3. Власник, землекористувач земельної ділянки, щодо якої встановлений земельний сервітут, має право вимагати від осіб, в інтересах яких встановлено земельний сервітут, плату за його встановлення, якщо інше не передбачено законом.

4. Власник земельної ділянки, щодо якої встановлений земельний сервітут, має право на відшкодування збитків, завданих встановленням земельного сервітуту.

Стаття 102. Припинення дії земельного сервітуту

1. Дія земельного сервітуту підлягає припиненню у випадках:

а) поєднання в одній особі суб'єкта права земельного сервітуту, в інтересах якого він встановлений, та власника земельної ділянки;

б) відмови особи, в інтересах якої встановлено земельний сервітут;

в) рішення суду про скасування земельного сервітуту;

г) закінчення терміну, на який було встановлено земельний сервітут;

ґ) невикористання земельного сервітуту протягом трьох років;

д) порушення власником сервітуту умов користування сервітутом.

2. На вимогу власника земельної ділянки, щодо якої встановлено земельний сервітут, дія цього сервітуту може бути припинена в судовому порядку у випадках:

а) припинення підстав його встановлення;

б) коли встановлення земельного сервітуту унеможливлює використання земельної ділянки, щодо якої встановлено земельний сервітут, за її цільовим призначенням.

Глава 17. Добросусідство

Стаття 103. Зміст добросусідства

1. Власники та землекористувачі земельних ділянок повинні обирати такі способи використання земельних ділянок відповідно до їх цільового призначення, при яких власникам, землекористувачам сусідніх земельних ділянок завдається найменше незручностей (затінення, задимлення, неприємні запахи, шумове забруднення тощо).

2. Власники та землекористувачі земельних ділянок зобов'язані не використовувати земельні ділянки способами, які не дозволяють власникам, землекористувачам сусідніх земельних ділянок використовувати їх за цільовим призначенням (неприпустимий вплив).

3. Власники та землекористувачі земельних ділянок зобов'язані співпрацювати при вчиненні дій, спрямованих на забезпечення прав на землю кожного з них та використання цих ділянок із запровадженням і додержанням прогресивних технологій вирощування сільськогосподарських культур та охорони земель (обмін земельних ділянок, раціональна організація територій, дотримання сівозмін, встановлення, зберігання межових знаків тощо).

Стаття 104. Попередження шкідливого впливу на сусідню земельну ділянку

Власники та землекористувачі земельних ділянок можуть вимагати припинення діяльності на сусідній земельній ділянці, здійснення якої може призвести до шкідливого впливу на здоров'я людей, тварин, на повітря, земельні ділянки та інше.

Стаття 105. Наслідки проникнення на земельну ділянку гілок і коренів дерев

У випадку проникнення коренів і гілок дерев з однієї земельної ділянки на іншу власники та землекористувачі земельних ділянок мають право відрізати корені дерев і кущів, які проникають із сусідньої земельної ділянки, якщо таке проникнення є перепоною у використанні земельної ділянки за цільовим призначенням.

Стаття 106. Обов'язки щодо визначення спільних меж

1. Власник земельної ділянки має право вимагати від власника сусідньої земельної ділянки сприяння встановленню твердих меж, а також відновленню межових знаків у випадках, коли вони зникли, перемістились або стали невиразними.

2. Види межових знаків і порядок відновлення меж визначаються центральним органом виконавчої влади з питань земельних ресурсів.

3. Витрати на встановлення суміжних меж несуть власники земельних ділянок у рівних частинах, якщо інше не встановлено угодою між ними.

Стаття 107. Відновлення меж

1. Основою для відновлення меж є дані земельно-кадастрової документації.

2. У разі неможливості виявлення дійсних меж їх встановлення здійснюється за фактичним використанням земельної ділянки. Якщо фактичне використання ділянки неможливо встановити, то кожному виділяється однакова за розміром частина спірної ділянки.

3. У випадках, коли в такий спосіб визначення меж не узгоджується з виявленими обставинами, зокрема з встановленими розмірами земельних ділянок, то межі визначаються з урахуванням цих обставин.

Стаття 108. Спільне використання межових споруд

1. У випадках, коли сусідні земельні ділянки відокремлені рослинною смугою, стежкою, рівчаком, каналом, стіною, парканом або іншою спорудою, то власники цих ділянок мають право на їх спільне використання, якщо зовнішні ознаки не вказують на те, що споруда належить лише одному з сусідів.

2. Власники сусідніх земельних ділянок можуть користуватися межовими спорудами спільно за домовленістю між ними. Витрати на утримання споруди в належному стані сусіди несуть у рівних частинах. До того часу, поки один із сусідів зацікавлений у подальшому існуванні спільної межової споруди, вона не може бути ліквідована або змінена без його згоди.

Стаття 109. Використання дерев, які стоять на межі земельних ділянок

1. Дерева, які стоять на межі суміжних земельних ділянок, а також плоди цих дерев належать власникам цих ділянок у рівних частинах.

2. Кожен із сусідів має право вимагати ліквідувати дерева, які стоять на спільній межі. Витрати на ліквідацію цих дерев покладаються на сусідів у рівних частинах.

3. Сусід, який вимагає ліквідації дерев, які стоять на спільній межі, повинен один нести витрати на ліквідацію дерев, якщо інший сусід відмовляється від своїх прав на дерева.

4. Вимога на ліквідацію дерев (кущів) виключається, якщо вони служать межовими знаками і залежно від обставин не можуть бути замінені іншими межовими знаками.

Глава 18. Обмеження прав на землю

Стаття 110. Поняття обмеження прав на земельну ділянку

1. На використання власником земельної ділянки або її частини може бути встановлено обмеження (обтяження) в обсязі, передбаченому законом або договором.

2. Перехід права власності на земельну ділянку не припиняє встановленого обмеження (обтяження).

Стаття 111. Обмеження прав на земельну ділянку

1. Право на земельну ділянку може бути обмежено законом або договором шляхом встановлення:

а) заборони на продаж або інше відчуження певним особам протягом установленого строку;

б) заборони на передачу в оренду (суборенду);

в) права на переважну купівлю у разі її продажу;

г) умови прийняття спадщини тільки визначеним спадкоємцем;

ґ) умови розпочати і завершити забудову або освоєння земельної ділянки протягом встановлених строків;

д) заборони на провадження окремих видів діяльності;

е) заборони на зміну цільового призначення земельної ділянки, ландшафту та зовнішнього виду нерухомого майна;

є) умови здійснити будівництво, ремонт або утримання дороги, ділянки дороги;

ж) умови додержання природоохоронних вимог або виконання визначених робіт;

з) умови надавати право полювання, вилову риби, збирання дикорослих рослин на своїй земельній ділянці в установлений час і в установленому порядку;

и) інших зобов'язань, обмежень або умов.

2. Обмеження використання земельної ділянки підлягають державній реєстрації і діють протягом терміну, встановленого законом або договором.

Стаття 112. Охоронні зони

1. Охоронні зони створюються:

а) навколо особливо цінних природних об'єктів, об'єктів культурної спадщини, гідрометеорологічних станцій тощо з метою охорони і захисту їх від несприятливих антропогенних впливів;

б) уздовж ліній зв'язку, електропередачі, земель транспорту, навколо промислових об'єктів для забезпечення нормальних умов їх експлуатації, запобігання ушкодження, а також зменшення їх негативного впливу на людей та довкілля, суміжні землі та інші природні об'єкти.

2. Правовий режим земель охоронних зон визначається законодавством України.

Стаття 113. Зони санітарної охорони

1. Зони санітарної охорони створюються навколо об'єктів, де є підземні та відкриті джерела водопостачання, водозабірні та водоочисні споруди, водоводи, об'єкти оздоровчого призначення та інші, для їх санітарно-епідеміологічної захищеності.

2. У межах зон санітарної охорони забороняється діяльність, яка може призвести до завдання шкоди підземним та відкритим джерелам водопостачання, водозабірним і водоочисним спорудам, водоводам, об'єктам оздоровчого призначення, навколо яких вони створені.

3. Правовий режим земель зон санітарної охорони визначається законодавством України.

Стаття 114. Санітарно-захисні зони

1. Санітарно-захисні зони створюються навколо об'єктів, які є джерелами виділення шкідливих речовин, запахів, підвищених рівнів шуму, вібрації, ультразвукових і електромагнітних хвиль, електронних полів, іонізуючих випромінювань тощо, з метою відокремлення таких об'єктів від територій житлової забудови.

2. У межах санітарно-захисних зон забороняється будівництво житлових об'єктів, об'єктів соціальної інфраструктури та інших об'єктів, пов'язаних з постійним перебуванням людей.

3. Правовий режим земель санітарно-захисних зон визначається законодавством України.

Стаття 115. Зони особливого режиму використання земель

1. Зони особливого режиму використання земель створюються навколо військових об'єктів Збройних Сил України та інших військових формувань, утворених відповідно до законодавства України, для забезпечення функціонування цих об'єктів, збереження озброєння, військової техніки та іншого військового майна, охорони державного кордону України, а також захисту населення, господарських об'єктів і довкілля від впливу аварійних ситуацій, стихійних лих і пожеж, що можуть виникнути на цих об'єктах.

2. Уздовж державного кордону України встановлюється прикордонна смуга, у межах якої діє особливий режим використання земель.

3. Розмір та правовий режим прикордонної смуги встановлюються відповідно до закону.

Розділ IV. НАБУТТЯ І РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА НА ЗЕМЛЮ

Глава 19. Набуття права на землю громадянами та юридичними особами

Стаття 116. Підстави набуття права на землю

1. Громадяни та юридичні особи набувають права власності та права користування земельними ділянками із земель державної або комунальної власності за рішенням органів виконавчої влади або органів місцевого самоврядування в межах їх повноважень, визначених цим Кодексом.

2. Набуття права на землю громадянами та юридичними особами здійснюється шляхом передачі земельних ділянок у власність або надання їх у користування.

3. Безоплатна передача земельних ділянок у власність громадян провадиться у разі:

а) приватизації земельних ділянок, які перебувають у користуванні громадян;

б) одержання земельних ділянок внаслідок приватизації державних і комунальних сільськогосподарських підприємств, установ та організацій;

в) одержання земельних ділянок із земель державної і комунальної власності в межах норм безоплатної приватизації, визначених цим Кодексом.

4. Передача земельних ділянок безоплатно у власність громадян у межах норм, визначених цим Кодексом, провадиться один раз по кожному виду використання.

5. Надання у користування земельної ділянки, що перебуває у власності або у користуванні, провадиться лише після вилучення (викупу) її в порядку, передбаченому цим Кодексом.

Стаття 117. Передача земельних ділянок державної власності у комунальну власність та земельних ділянок комунальної власності у державну власність

Передача земельних ділянок державної власності у комунальну власність та земельних ділянок комунальної власності у державну власність провадиться у порядку, встановленому цим Кодексом для юридичних осіб.

Стаття 118. Порядок безоплатної приватизації земельних ділянок громадянами

1. Громадянин, зацікавлений у приватизації земельної ділянки, яка перебуває у його користуванні, подає заяву до відповідної районної, Київської чи Севастопольської міської державної адміністрації або сільської, селищної, міської ради за місцезнаходженням земельної ділянки.

2. Рішення органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування щодо приватизації земельних ділянок приймається у місячний строк на підставі технічних матеріалів та документів, що підтверджують розмір земельної ділянки.

3. Громадяни — працівники державних та кому-

нальних сільськогосподарських підприємств, установ та організацій, а також пенсіонери з їх числа, зацікавлені в одержанні безоплатно у власність земельних ділянок, які перебувають у постійному користуванні цих підприємств, установ та організацій, звертаються з клопотанням про приватизацію цих земель відповідно до сільської, селищної, міської ради або районної, Київської чи Севастопольської міської державної адміністрації.

4. Відповідний орган місцевого самоврядування або орган виконавчої влади в місячний термін розглядає клопотання і надає дозвіл підприємствам, установам та організаціям на розробку проекту приватизації земель.

5. Передача земельних ділянок у власність громадянам — працівникам державних та комунальних сільськогосподарських підприємств, установ та організацій, а також пенсіонерам з їх числа провадиться після затвердження проекту приватизації земель у порядку, встановленому цим Кодексом.

6. Громадяни, зацікавлені в одержанні безоплатно у власність земельної ділянки із земель державної або комунальної власності для ведення фермерського господарства, ведення особистого селянського господарства, ведення садівництва, будівництва і обслуговування жилого будинку, господарських будівель і споруд (присадибна ділянка), індивідуального дачного будівництва, будівництва індивідуальних гаражів у межах норм безоплатної приватизації, подають заяву до відповідної районної, Київської чи Севастопольської міської державної адміністрації або сільської, селищної, міської ради за місцезнаходженням земельної ділянки. У заяві зазначаються бажані розміри та мета її використання.

7. Відповідна місцева державна адміністрація або сільська, селищна, міська рада розглядає заяву, а при передачі земельної ділянки фермерському господарству — також висновки конкурсної комісії, і в разі згоди на передачу земельної ділянки у власність надає дозвіл на розробку проекту її відведення.

8. Проект відведення земельної ділянки розробляється за замовленням громадян організаціями, які мають відповідні дозволи (ліцензії) на виконання цих видів робіт, у строки, що обумовлюються угодою сторін.

9. Проект відведення земельної ділянки погоджується з органом по земельних ресурсах, природоохоронним і санітарно-епідеміологічним органами, органом архітектури та подається на розгляд відповідної місцевої державної адміністрації або органу місцевого самоврядування.

10. Районна, Київська чи Севастопольська міська державна адміністрація або сільська, селищна, міська рада у місячний строк розглядає проект відведення та приймає рішення про передачу земельної ділянки у власність.

11. У разі відмови органу виконавчої влади чи органу місцевого самоврядування у передачі земельної ділянки у власність або залишення заяви без розгляду питання вирішується в судовому порядку.

Стаття 119. Набуття права на земельну ділянку за давністю користування (набувальна давність)

1. Громадяни, які добросовісно, відкрито і безперервно користуються земельною ділянкою протягом 15 років, але не мають документів, які б свідчили про наявність у них прав на цю земельну ділянку, можуть звернутися до органу державної влади або органу місцевого самоврядування з клопотанням про передачу її у власність або надання у користування. Розмір цієї земельної ділянки встановлюється у межах норм, визначених цим Кодексом.

2. Передача земельної ділянки у власність або у користування громадян на підставі набувальної давності здійснюється в порядку, встановленому цим Кодексом.

Стаття 120. Перехід права на земельну ділянку при переході права на будівлю і споруду

1. При переході права власності на будівлю і споруду право власності на земельну ділянку або її частину може переходити на підставі цивільно-правових угод, а право користування — на підставі договору оренди.

2. При відчуженні будівель та споруд, які розташовані на орендованій земельній ділянці, право на земельну ділянку визначається згідно з договором оренди земельної ділянки.

3. У разі переходу права власності на будинок або його частину від однієї особи до іншої за договором довічного утримання право на земельну ділянку переходить на умовах, на яких вона належала попередньому власнику.

4. При переході права власності на будівлю та споруду до кількох осіб право на земельну ділянку визначається пропорційно часткам осіб у вартості будівлі та споруди, якщо інше не передбачено у договорі відчуження будівлі і споруди.

5. При переході права власності на будівлю або споруду до громадян або юридичних осіб, які не можуть мати у власності земельні ділянки, до них переходить право користування земельною ділянкою, на якій розташована будівля чи споруда.

Стаття 121. Норми безоплатної передачі земельних ділянок громадянам

1. Громадяни України мають право на безоплатну передачу їм земельних ділянок із земель державної або комунальної власності в таких розмірах:

а) для ведення фермерського господарства — в розмірі земельної частки (паю), визначеної для членів сільськогосподарських підприємств, розташованих на території сільської, селищної, міської ради, де знаходиться фермерське господарство. Якщо на території сільської, селищної, міської ради розташовано декілька сільськогосподарських підприємств, розмір земельної частки (паю) визначається як середній по цих підприємствах. У разі відсутності сільськогосподарських підприємств на території відповідної ради розмір земельної частки (паю) визначається як середній по району;

б) для ведення особистого селянського господарства — не більше 2,0 гектара;

в) для ведення садівництва — не більше 0,12 гектара;

г) для будівництва і обслуговування жилого будинку, господарських будівель і споруд (присадибна ділянка) у селах — не більше 0,25 гектара, в селищах — не більше 0,15 гектара, в містах — не більше 0,10 гектара;

г) для індивідуального дачного будівництва — не більше 0,10 гектара;

д) для будівництва індивідуальних гаражів — не більше 0,01 гектара.

2. Розмір земельних ділянок, що передаються безоплатно громадянину для ведення особистого селянського господарства, може бути збільшено у разі отримання в натурі (на місцевості) земельної частки (паю).

Стаття 122. Повноваження органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування по наданню земельних ділянок юридичним особам у постійне користування

1. Сільські, селищні, міські ради надають земельні ділянки у постійне користування юридичним особам із земель комунальної власності відповідних територіальних громад для всіх потреб.

2. Районні, обласні ради надають земельні ділянки у постійне користування юридичним особам із відповідних земель спільної власності територіальних громад для всіх потреб.

3. Районні державні адміністрації на їх території надають земельні ділянки із земель державної власності у постійне користування юридичним особам у межах сіл, селищ, міст районного значення для всіх потреб та за межами населених пунктів для:

а) сільськогосподарського використання;

б) ведення лісового і водного господарства, крім випадків, передбачених частиною сьомою цієї статті;

в) будівництва об'єктів, пов'язаних з обслуговуванням жителів територіальної громади району (шкіл, закладів культури, лікарень, підприємств торгівлі тощо).

4. Обласні державні адміністрації надають земельні ділянки на їх території із земель державної власності у постійне користування юридичним особам у межах міст обласного значення та за межами населених пунктів для всіх потреб, крім випадків, визначених частинами третьою, сьомою цієї статті.

5. Київська та Севастопольська міські державні адміністрації надають земельні ділянки із земель державної власності у постійне користування юридичним особам у межах їх територій для всіх потреб, крім випадків, визначених частиною сьомою цієї статті.

6. Рада міністрів Автономної Республіки Крим надає земельні ділянки із земель державної власності у постійне користування юридичним особам у межах міст республіканського (Автономної Республіки Крим) значення та за їх межами для всіх потреб, крім випадків, визначених частинами третьою, сьомою цієї статті.

7. Кабінет Міністрів України надає земельні ділянки із земель державної власності у постійне користування юридичним особам у випадках, визначених статтями 149, 150 цього Кодексу.

Стаття 123. Порядок надання у постійне користування земельних ділянок юридичним особам

1. Надання земельних ділянок юридичним особам у постійне користування здійснюється на підставі рішень органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування за проектами відведення цих ділянок.

2. Умови і строки розроблення проектів відведення земельних ділянок визначаються договором, укладеним замовником з виконавцем цих робіт.

3. Юридична особа, зацікавлена в одержанні земельної ділянки у постійне користування із земель державної або комунальної власності, звертається з відповідним клопотанням до районної, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій або сільської, селищної, міської ради.

4. До клопотання про відведення земельної ділянки додаються документи, що обґрунтовують її розмір, призначення та місце розташування.

5. Відповідна районна державна адміністрація або сільська, селищна, міська рада розглядає клопотання у місячний строк і дає згоду на розроблення проекту відведення земельної ділянки.

6. Проект відведення земельної ділянки погоджується з землекористувачем, органом по земельних ресурсах, природоохоронним і санітарно-епідеміологічним органами, органами архітектури та охорони культурної спадщини і після одержання висновку державної землевпорядної експертизи по об'єктах, які їй підлягають, подається до відповідної державної адміністрації або сільської, селищної, міської ради, які розглядають його у місячний строк і, в межах своїх повноважень, визначених цим Кодексом, приймають рішення про надання земельної ділянки.

7. При наданні земельної ділянки у користування обласними державними адміністраціями, Радою міністрів Автономної Республіки Крим або Кабінетом Міністрів України сільські, селищні, міські, районні, обласні ради, районні державні адміністрації за місцем розташування земельної ділянки подають свій висновок відповідно обласній державній адміністрації, Раді міністрів Автономної Республіки Крим.

8. При наданні земельної ділянки у користування Кабінетом Міністрів України Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська, Севастопольська міські державні адміністрації подають свої висновки та проект відведення земельної ділянки центральному органу виконавчої влади з питань земельних ресурсів, який розглядає ці матеріали і у місячний строк подає їх до Кабінету Міністрів України.

9. Відмову органів місцевого самоврядування або органів виконавчої влади у наданні земельної ділянки в користування або залишення клопотання без розгляду може бути оскаржено в судовому порядку.

Стаття 124. Порядок передачі земельних ділянок в оренду

1. Передача в оренду земельних ділянок, що перебувають у державній або комунальній власності, здійснюється на підставі рішення відповідного органу виконавчої влади або органу місцевого самоврядування шляхом укладення договору оренди земельної ділянки.

2. Передача в оренду земельних ділянок, що перебувають у власності громадян і юридичних осіб, здійснюється за договором оренди між власником земельної ділянки і орендарем.

3. Передача в оренду земельних ділянок громадянам і юридичним особам із зміною їх цільового призначення та із земель запасу під забудову здійснюється за проектами відведення в порядку, встановленому статтями 118, 123 цього Кодексу.

Стаття 125. Виникнення права власності та права користування земельною ділянкою

1. Право власності та право постійного користування на земельну ділянку виникає після одержання її власником або користувачем документа, що посвідчує право власності чи право постійного користування земельною ділянкою, та його державної реєстрації.

2. Право на оренду земельної ділянки виникає після укладення договору оренди і його державної реєстрації.

3. Приступати до використання земельної ділянки до встановлення її меж у натурі (на місцевості), одержання документа, що посвідчує право на неї, та державної реєстрації забороняється.

Стаття 126. Документи, що посвідчують право на земельну ділянку

1. Право власності на земельну ділянку і право постійного користування земельною ділянкою посвідчується державними актами. Форми державних актів затверджуються Кабінетом Міністрів України.

2. Право оренди землі оформляється договором, який реєструється відповідно до закону.

Глава 20. Придбання земельних ділянок на підставі цивільно-правових угод

Стаття 127. Продаж земельних ділянок державної чи комунальної власності

1. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування відповідно до їх повноважень здійснюють продаж земельних ділянок державної чи комунальної власності громадянам та юридичним особам, які мають право на набуття земельних ділянок у власність, а також іноземним державам відповідно до цього Кодексу.

2. Продаж земельних ділянок державної та комунальної власності громадянам та юридичним особам здійснюється на конкурентних засадах (аукціон, конкурс), крім викупу земельних ділянок, на яких розташовані об'єкти нерухомого майна, що є власністю покупців цих ділянок.

Стаття 128. Порядок продажу земельних ділянок державної та комунальної власності громадянам та юридичним особам

1. Продаж громадянам і юридичним особам земельних ділянок державної та комунальної власності для потреб, визначених цим Кодексом, провадиться місцевими державними адміністраціями, Радою міністрів Автономної Республіки Крим або органами місцевого самоврядування в межах їх повноважень.

2. Громадяни та юридичні особи, зацікавлені у придбанні земельних ділянок у власність, подають заяву (клопотання) до відповідного органу виконавчої влади або сільської, селищної, міської ради. У заяві зазначаються бажане місце розташування земельної ділянки, цільове призначення та її розмір.

До заяви додається:

а) державний акт на право постійного користування землею або договір оренди землі;

б) план земельної ділянки та документ про її надання у разі відсутності державного акта;

в) свідоцтво про реєстрацію суб'єкта підприємницької діяльності.

3. Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцева державна адміністрація або сільська, селищна, міська рада у місячний термін розглядає заяву і приймає рішення про продаж земельної ділянки або про відмову в продажу із зазначенням причин відмови.

4. Особам, які подали заяви (клопотання) про придбання (купівлю) земельної ділянки, що не перебуває у їх користуванні, продаж цієї ділянки здійснюється не пізніше 30 днів після розроблення землевпорядною організацією проекту відведення земельної ділянки.

5. Підставою для відмови в продажу земельної ділянки є:

а) неподання документів, необхідних для прийняття рішення щодо продажу такої земельної ділянки;

б) виявлення недостовірних відомостей у поданих документах;

в) якщо щодо суб'єкта підприємницької діяльності порушена справа про банкрутство або про припинення його діяльності.

6. Рішення Ради міністрів Автономної Республіки Крим, місцевої державної адміністрації, сільської, селищної, міської ради про продаж земельної ділянки є підставою для укладання договору купівлі-продажу земельної ділянки.

7. Договір купівлі-продажу земельної ділянки підлягає нотаріальному посвідченню. Документ про оплату є підставою для видачі державного акта на право власності на земельну ділянку та її державної реєстрації.

8. Вартість земельної ділянки визначається на підставі її грошової та експертної оцінки, яка проводиться за методикою, затвердженою Кабінетом Міністрів України.

9. Розрахунки за придбання земельної ділянки можуть здійснюватися з розстроченням.

10. Рішення про відмову продажу земельної ділянки може бути оскаржено в суді.

Стаття 129. Продаж земельних ділянок державної або комунальної власності іноземним державам, іноземним юридичним особам

1. Продаж земельних ділянок, що перебувають у власності держави, іноземним державам та іноземним юридичним особам здійснюється Кабінетом Міністрів України за погодженням з Верховною Радою України.

2. Продаж земельних ділянок, що перебувають у власності територіальних громад, іноземним державам та іноземним юридичним особам здійснюється відповідними радами за погодженням з Кабінетом Міністрів України.

3. Продаж земельних ділянок, що перебувають у власності держави та територіальних громад, іноземним юридичним особам допускається за умови реєстрації іноземною юридичною особою постійного представництва з правом ведення господарської діяльності на території України.

4. Іноземні держави, зацікавлені у придбанні земельних ділянок у власність із земель державної або комунальної власності, подають клопотання до Кабінету Міністрів України.

5. Іноземні юридичні особи, зацікавлені у придбанні земельних ділянок, подають клопотання до Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласної, Київської чи Севастопольської міської державної адміністрації або сільської, селищної, міської ради. До клопотання додається договір оренди землі, копія свідоцтва про реєстрацію іноземною юридичною особою постійного представництва з правом ведення господарської діяльності на території України.

6. Розгляд клопотання і продаж земельних ділянок здійснюються сільськими, селищними, міськими радами після отримання погодження Кабінету Міністрів України.

Стаття 130. Покупці земель сільськогосподарського призначення

1. Покупцями земельних ділянок сільськогосподарського призначення для ведення товарного сільськогосподарського виробництва можуть бути:

а) громадяни України, які мають сільськогосподарську освіту або досвід роботи у сільському господарстві чи займаються веденням товарного сільськогосподарського виробництва;

б) юридичні особи України, установчими документами яких передбачено ведення сільськогосподарського виробництва.

2. Переважне право купівлі земельних ділянок сільськогосподарського призначення мають громадяни України, які постійно проживають на території відповідної місцевої ради, де здійснюється продаж земельної ділянки, а також відповідні органи місцевого самоврядування.

Стаття 131. Набуття права власності на земельні ділянки на підставі інших цивільно-правових угод

1. Громадяни та юридичні особи України, а також територіальні громади та держава мають право набувати у власність земельні ділянки на підставі міни, дарування, успадкування та інших цивільно-правових угод.

2. Укладення таких угод здійснюється відповідно до Цивільного кодексу України з урахуванням вимог цього Кодексу.

Стаття 132. Зміст угод про перехід права власності на земельні ділянки

1. Угоди про перехід права власності на земельні ділянки укладаються в письмовій формі та нотаріально посвідчуються.

2. Угоди повинні містити:

а) назву сторін (прізвище, ім'я та по батькові громадянина, назва юридичної особи);

б) вид угоди;

в) предмет угоди (земельна ділянка з визначенням місця розташування, площі, цільового призначення, складу угідь, правового режиму тощо);

г) документ, що підтверджує право власності на земельну ділянку;

ґ) відомості про відсутність заборон на відчуження земельної ділянки;

д) відомості про відсутність або наявність обмежень щодо використання земельної ділянки за цільовим призначенням (застава, оренда, сервітути тощо);

е) договірну ціну;

є) зобов'язання сторін.

3. Угоди про перехід права власності на земельні ділянки вважаються укладеними з дня їх нотаріального посвідчення.

Стаття 133. Застава земельних ділянок

1. У заставу можуть передаватися земельні ділянки, які належать громадянам та юридичним особам на праві власності.

2. Земельна ділянка, яка перебуває у спільній власності, може бути передана у заставу за згодою всіх співвласників.

3. Передача в заставу частини земельної ділянки здійснюється після виділення її в натурі (на місцевості).

4. Заставодержателями земельної ділянки можуть бути лише банки, які відповідають вимогам, установленим законами України.

5. Порядок застави земельних ділянок визначається законом.

Глава 21. Продаж земельних ділянок на конкурентних засадах

Стаття 134. Обов'язковість продажу земельних ділянок державної або комунальної власності на конкурентних засадах

Земельні ділянки державної або комунальної власності, призначені для продажу суб'єктам підприємницької діяльності під забудову, підлягають продажу на конкурентних засадах (земельні торги).

Стаття 135. Земельні торги

1. Земельні торги проводяться у формі аукціону або конкурсу.

2. У земельних торгах можуть брати участь громадяни і юридичні особи, які сплатили реєстраційний та гарантійний внески і можуть бути покупцями відповідно до законодавства України.

3. Форма проведення земельних торгів (аукціон або конкурс) визначається власником земельної ділянки, якщо інше не передбачено законом.

4. Земельні торги можуть проводитися за рішенням суду.

Стаття 136. Підготовка земельних ділянок для продажу на земельних торгах

1. Органи державної влади або органи місцевого самоврядування, уповноважені приймати рішення про відчуження земель, що перебувають у державній або комунальній власності, визначають переліки земельних ділянок, призначених для продажу суб'єктам підприємницької діяльності під забудову на земельних торгах.

2. Земельна ділянка, призначена для продажу суб'єктам підприємницької діяльності під забудову на земельних торгах, виставляється на земельні торги після:

а) визначення меж земельної ділянки в натурі (на місцевості) та закріплення їх межовими знаками;

б) виготовлення технічного паспорта земельної ділянки.

3. В технічному паспорті земельної ділянки містяться відомості про:

а) розмір земельної ділянки;

б) місце розташування (адресу);

в) належність до державної чи комунальної власності;

г) грошову оцінку земельної ділянки та її стартову ціну;

ґ) природний і господарський стан земельної ділянки;

д) цільове призначення земельної ділянки.

4. Положення про технічний паспорт земельної ділянки, яка виставляється на земельні торги, визначається Кабінетом Міністрів України.

Стаття 137. Оголошення про проведення земельних торгів

1. Земельні торги проводяться не раніше 30 днів з моменту опублікування у пресі офіційної інформації про виставлення на земельні торги земельних ділянок, а також розміщення на таких земельних ділянках рекламних щитів з офіційною інформацією про виставлення на земельні торги земельних ділянок.

2. Офіційна інформація про виставлення земельних ділянок на земельні торги повинна включати відомості про:

а) розмір земельної ділянки;

б) цільове призначення;

в) стартову ціну;

г) місце і час проведення торгів;

ґ) назву та адресу установи, прізвище та посаду, номер телефону особи, у якої можна ознайомитися з технічним паспортом земельної ділянки.

3. Організатором земельних торгів є орган державної влади чи орган місцевого самоврядування, уповноважений здійснювати відчуження земельної ділянки, призначеної для продажу під забудову, або державний виконавець відповідно до рішення суду. Проведення земельних торгів здійснює юридична особа, яка має дозвіл (ліцензію) на проведення земельних торгів, на підставі договору з відповідним органом державної влади чи органом місцевого самоврядування.

4. Організатор земельних торгів має право відмовитися від їх проведення не пізніше, ніж за 10 днів до їх проведення з обов'язковою публікацією офіційної інформації про скасування земельних торгів із зазначенням причини скасування.

5. Земельні торги проводяться у порядку, встановленому законом.

Стаття 138. Визнання земельних торгів такими, що не відбулися

Земельні торги визнаються такими, що не відбулися, у разі:

а) відсутності покупців або наявності тільки одного покупця;

б) якщо жоден із покупців не запропонував ціну, вищу за стартову ціну земельної ділянки;

в) несплати в установлений термін переможцем земельних торгів належної суми за придбану земельну ділянку.

Стаття 139. Відчуження земельних ділянок за рішенням суду

1. У разі звернення стягнення на земельну ділянку, що перебуває у власності громадянина чи юридичної особи, земельна ділянка підлягає продажу на земельних торгах, що проводяться у формі аукціону.

2. Звернення стягнення на земельні ділянки, призначені для ведення товарного сільськогосподарського виробництва, допускається у випадках, коли у власників таких ділянок відсутнє інше майно, на яке може бути звернене стягнення, якщо інше не запропоновано власником земельної ділянки.

Глава 22. Припинення прав на землю

Стаття 140. Підстави припинення права власності на земельну ділянку

Підставами припинення права власності на земельну ділянку є:

а) добровільна відмова власника від права на земельну ділянку;

б) смерть власника земельної ділянки за відсутності спадкоємця;

в) відчуження земельної ділянки за рішенням власника;

г) звернення стягнення на земельну ділянку на вимогу кредитора;

ґ) відчуження земельної ділянки з мотивів суспільної необхідності та для суспільних потреб;

д) конфіскація за рішенням суду;

е) невідчуження земельної ділянки іноземними особами та особами без громадянства у встановлений строк у випадках, визначених цим Кодексом.

Стаття 141. Підстави припинення права користування земельною ділянкою

Підставами припинення права користування земельною ділянкою є:

а) добровільна відмова від права користування земельною ділянкою;

б) вилучення земельної ділянки у випадках, передбачених цим Кодексом;

в) припинення діяльності державних чи комунальних підприємств, установ та організацій;

г) використання земельної ділянки способами, які суперечать екологічним вимогам;

ґ) використання земельної ділянки не за цільовим призначенням;

д) систематична несплата земельного податку або орендної плати.

Стаття 142. Добровільна відмова від права власності або права постійного користування земельною ділянкою

1. Припинення права власності на земельну ділянку у разі добровільної відмови власника землі на користь держави або територіальної громади здійснюється за його заявою до відповідного органу.

2. Органи виконавчої влади або органи місцевого самоврядування у разі згоди на одержання права власності на земельну ділянку укладають угоду про передачу права власності на земельну ділянку. Угода про передачу права власності на земельну ділянку підлягає нотаріальному посвідченню та державній реєстрації.

3. Припинення права постійного користування земельною ділянкою у разі добровільної відмови землекористувача здійснюється за його заявою до власника земельної ділянки.

4. Власник земельної ділянки на підставі заяви землекористувача приймає рішення про припинення права користування земельною ділянкою, про що повідомляє органи державної реєстрації.

Стаття 143. Підстави для примусового припинення прав на земельну ділянку

Примусове припинення прав на земельну ділянку здійснюється у судовому порядку у разі:

а) використання земельної ділянки не за цільовим призначенням;

б) неусунення допущених порушень законодавства (забруднення земель радіоактивними і хімічними речовинами, відходами, стічними водами, забруднення земель бактеріально-паразитичними і карантинно-шкідливими організмами, засмічення земель забороненими рослинами, пошкодження і знищення родючого шару грунту, об'єктів інженерної інфраструктури меліоративних систем, порушення встановленого режиму використання земель, що особливо охороняються, а також використання земель способами, які завдають шкоди здоров'ю населення) в терміни, встановлені вказівками спеціально уповноважених органів виконавчої влади з питань земельних ресурсів;

в) конфіскації земельної ділянки;

г) викупу (вилучення) земельної ділянки з мотивів суспільної необхідності та для суспільних потреб;

ґ) примусового звернення стягнень на земельну ділянку по зобов'язаннях власника цієї земельної ділянки;

д) невідчуження земельної ділянки іноземними особами та особами без громадянства у встановлений строк у випадках, визначених цим Кодексом.

Стаття 144. Порядок припинення права користування земельними ділянками, які використовуються з порушенням земельного законодавства

1. У разі виявлення порушення земельного законодавства державний інспектор по використанню та охороні земель складає протокол про порушення та видає особі, яка допустила порушення, вказівку про його усунення у 30-денний строк. Якщо особа, яка допустила порушення земельного законодавства, не виконала протягом зазначеного строку вказівки державного інспектора щодо припинення порушення земельного законодавства, державний інспектор по використанню та охороні земель відповідно до закону накладає на таку особу адміністративне стягнення та повторно видає вказівку про припинення правопорушення чи усунення його наслідків у 30-денний строк.

2. У разі неусунення порушення земельного законодавства у 30-денний строк державний інспектор по використанню та охороні земель звертається до відповідного органу виконавчої влади або органу місцевого самоврядування з клопотанням про припинення права користування земельною ділянкою.

3. Рішення органу виконавчої влади або органу місцевого самоврядування про припинення права користування земельною ділянкою може бути оскаржене землекористувачем у судовому порядку.

Стаття 145. Припинення права власності на земельну ділянку особи, якій земельна ділянка не може належати на праві власності

1. Якщо до особи переходить право власності на земельну ділянку, яка за цим Кодексом не може перебувати в її власності, ця ділянка підлягає відчуженню її власником протягом року з моменту переходу такого права.

2. У випадках, коли земельна ділянка цією особою протягом встановленого строку не відчужена, така ділянка підлягає примусовому відчуженню за рішенням суду.

3. Особа, до якої переходить право власності на земельну ділянку і яка не може набути право власності на землю, має право отримати її в оренду.

Стаття 146. Викуп земельних ділянок для суспільних потреб

1. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування відповідно до їх повноважень, визначених цим Кодексом, мають право викупу земельних ділянок, які перебувають у власності громадян та юридичних осіб, для таких суспільних потреб:

а) під будівлі і споруди органів державної влади та органів місцевого самоврядування;

б) під будівлі, споруди та інші виробничі об'єкти державної та комунальної власності;

в) під об'єкти природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення;

г) оборони та національної безпеки;

ґ) під будівництво та обслуговування лінійних об'єктів та об'єктів транспортної і енергетичної інфраструктури (доріг, газопроводів, водопроводів, ліній електропередачі, аеропортів, нафто- та газових терміналів, електростанцій тощо);

д) під розміщення дипломатичних та прирівняних до них представництв іноземних держав та міжнародних організацій;

е) під міські парки, майданчики відпочинку та інші об'єкти загального користування, необхідні для обслуговування населення.

2. Власник земельної ділянки не пізніше, ніж за один рік до майбутнього викупу має бути письмово попереджений органом, який приймає рішення про її викуп.

3. Викуп земельної ділянки здійснюється за згодою її власника. Вартість земельної ділянки встановлюється відповідно до грошової та експертної оцінки земель, яка проводиться за методикою, затвердженою Кабінетом Міністрів України.

4. Якщо власник земельної ділянки не згоден з викупною вартістю, питання вирішується в судовому порядку.

Стаття 147. Примусове відчуження земельної ділянки з мотивів суспільної необхідності

1. У разі введення воєнного або надзвичайного стану земельні ділянки, які перебувають у власності громадян або юридичних осіб, можуть бути відчужені (вилучені) з мотивів суспільної необхідності у порядку, встановленому законом.

2. Припинення права власності на земельну ділянку у таких випадках здійснюється за умови повного відшкодування її вартості.

3. Особа, у якої була примусово відчужена земельна ділянка, після припинення дії обставин, у зв'язку з якими було проведено примусове відчуження, має право вимагати повернення цієї земельної ділянки.

4. У разі неможливості повернення примусово відчуженої земельної ділянки власнику за його бажанням надається інша земельна ділянка.

Стаття 148. Конфіскація земельної ділянки

Земельна ділянка може бути конфіскована виключно за рішенням суду у випадках, обсязі та порядку, встановлених законом.

Стаття 149. Порядок вилучення земельних ділянок

1. Земельні ділянки, надані у постійне користування із земель державної та комунальної власності, можуть вилучатися для суспільних та інших потреб за рішенням органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

2. Вилучення земельних ділянок провадиться за згодою землекористувачів на підставі рішень Кабінету Міністрів України, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих державних адміністрацій, сільських, селищних, міських рад відповідно до їх повноважень.

3. Сільські, селищні, міські ради вилучають земельні ділянки комунальної власності відповідних територіальних громад, які перебувають у постійному користуванні, для всіх потреб, крім особливо цінних земель, які вилучаються (викупляються) ними з урахуванням вимог статті 150 цього Кодексу.

4. Верховна Рада Автономної Республіки Крим, обласні, районні ради вилучають земельні ділянки спільної власності відповідних територіальних громад, які перебувають у постійному користуванні, для всіх потреб.

5. Районні державні адміністрації на їх території вилучають земельні ділянки державної власності, які перебувають у постійному користуванні, в межах сіл, селищ, міст районного значення для всіх потреб та за межами населених пунктів для:

а) сільськогосподарського використання;

б) ведення лісового і водного господарства, крім випадків, визначених частиною дев'ятою цієї статті;

в) будівництва об'єктів, пов'язаних з обслуговуванням жителів територіальної громади району (шкіл, лікарень, підприємств торгівлі тощо).

6. Обласні державні адміністрації на їх території вилучають земельні ділянки державної власності, які перебувають у постійному користуванні, в межах міст обласного значення та за межами населених пунктів для всіх потреб, крім випадків, визначених частинами п'ятою, дев'ятою цієї статті.

7. Київська, Севастопольська міські державні адміністрації вилучають земельні ділянки державної власності, які перебувають у постійному користуванні, в межах їх територій для всіх потреб, крім випадків, визначених частиною дев'ятою цієї статті.

8. Рада міністрів Автономної Республіки Крим вилучає земельні ділянки державної власності, які перебувають у постійному користуванні, в межах міст республіканського (Автономної Республіки Крим) значення та за межами населених пунктів для всіх потреб, крім випадків, визначених частинами п'ятою, дев'ятою цієї статті.

9. Кабінет Міністрів України вилучає земельні ділянки державної власності, які перебувають у постійному користуванні, — ріллю, багаторічні насадження для несільськогосподарських потреб, ліси першої групи площею понад 10 гектарів, а також земельні ділянки природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного призначення, крім випадків, визначених частинами п'ятою—восьмою цієї статті, та у випадках, визначених статтею 150 цього Кодексу.

10. У разі незгоди землекористувача з вилученням земельної ділянки питання вирішується в судовому порядку.

Стаття 150. Особливо цінні землі та порядок їх вилучення

1. До особливо цінних земель відносяться: чорноземи нееродовані несолонцюваті на лесових породах; лучно-чорноземні незасолені несолонцюваті суглинкові грунти; темно-сірі опідзолені та чорноземи опідзолені на лесах і глеюваті; бурі гірсько-лісові та дерновобуроземні глибокі і середньоглибокі; дерново-підзолисті суглинкові грунти; торфовища з глибиною залягання торфу більше одного метра і осушені незалежно від глибини; коричневі грунти Південного узбережжя Криму; дернові глибокі грунти Закарпаття; землі дослідних полів науково-дослідних установ і навчальних закладів; землі природно-заповідного фонду; землі історико-культурного призначення. Вилучення особливо цінних земель для несільськогосподарських потреб не допускається, за винятком випадків, визначених частиною другою цієї статті.

2. Земельні ділянки особливо цінних земель, що перебувають у державній або комунальній власності, можуть вилучатися (викуплятися) для будівництва об'єктів загальнодержавного значення, доріг, ліній електропередачі та зв'язку, трубопроводів, осушувальних і зрошувальних каналів, геодезичних пунктів, житла, об'єктів соціально-культурного призначення, нафтових і газових свердловин та виробничих споруд, пов'язаних з їх експлуатацією, за постановою Кабінету Міністрів України або за рішенням відповідної місцевої ради, якщо питання про вилучення (викуп) земельної ділянки погоджується Верховною Радою України.

3. Погодження матеріалів вилучення (викупу) земельних ділянок особливо цінних земель, що перебувають у власності громадян і юридичних осіб, провадиться Верховною Радою України за поданням Верховної Ради Автономної Республіки Крим, обласної, Київської і Севастопольської міських рад.

Стаття 151. Порядок погодження питань, пов'язаних із вилученням (викупом) земельних ділянок

1. Юридичні особи, зацікавлені у вилученні (викупі) земельних ділянок, зобов'язані до початку проектування погодити із власниками землі і землекористувачами та сільськими, селищними, міськими радами, державними адміністраціями, Радою міністрів Автономної Республіки Крим, Кабінетом Міністрів України і Верховною Радою України місце розташування об'єкта, розмір земельної ділянки та умови її вилучення (викупу) з урахуванням комплексного розвитку території, який би забезпечував нормальне функціонування на цій ділянці і прилеглих територіях усіх об'єктів, умови проживання населення і охорону довкілля.

2. Вибір земельних ділянок для розміщення об'єктів провадиться у встановленому порядку юридичними особами, зацікавленими у їх відведенні.

3. Погодження місць розташування об'єктів, розмірів передбачуваних для вилучення (викупу) земельних ділянок та умов їх відведення провадиться відповідними сільськими, селищними, міськими радами, державними адміністраціями, Радою міністрів Автономної Республіки Крим, Кабінетом Міністрів України відповідно до їх повноважень щодо вилучення цих ділянок, а також Верховною Радою України.

4. Погодження місць розташування об'єктів на особливо цінних землях, а також місць розташування об'єктів власності інших держав, міжнародних організацій провадиться Верховною Радою України.

5. Юридичні особи, зацікавлені у вилученні (викупі) земельних ділянок, звертаються з клопотанням про погодження місць розташування об'єктів до відповідної сільської, селищної, міської ради, місцевої державної адміністрації. Клопотання щодо об'єктів, вилучення яких провадиться Кабінетом Міністрів України, подаються до Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласної, Севастопольської міської державної адміністрації.

6. До клопотання додаються необхідні матеріали та розрахунки.

7. Відповідна сільська, селищна, міська рада, місцева державна адміністрація розглядає у місячний строк клопотання і дає юридичній особі дозвіл на підготовку матеріалів погодження місця розташування об'єкта.

8. Юридичні особи погоджують найбільш доцільне місце розташування об'єкта, розміри намічуваної для вилучення земельної ділянки та умови її вилучення (викупу) із власником землі або землекористувачем, районним (міським) органом земельних ресурсів, природоохоронним і санітарно-епідеміологічним органами, органом містобудування і архітектури та охорони культурної спадщини і подають відповідні матеріали до сільської, селищної, міської ради, місцевої державної адміністрації, які погоджують місце розташування того об'єкта, під який мають право самостійно вилучати земельну ділянку.

9. Якщо погодження місця розташування об'єкта провадиться районною, обласною державною адміністрацією, Радою міністрів Автономної Республіки Крим, Кабінетом Міністрів України, Верховною Радою України, сільська, селищна, міська рада готує свій висновок і подає матеріали на погодження до Верховної Ради Автономної Республіки Крим, обласної, Київської чи Севастопольської міської, районної ради або районної, Київської чи Севастопольської міської державної адміністрації.

10. Районна державна адміністрація розглядає у місячний строк матеріали погодження місця розташування об'єкта, під який має право вилучати земельну ділянку, або подає свій висновок до Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласної державної адміністрації.

11. Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласна державна адміністрація розглядають подані матеріали і погоджують місце розташування об'єкта, під який мають право вилучати земельну ділянку.

12. Матеріали погодження місця розташування об'єкта, що провадиться Кабінетом Міністрів України, подаються Радою міністрів Автономної Республіки Крим, обласною, Київською чи Севастопольською міською державною адміністрацією із своїм висновком центральному органу виконавчої влади по земельних ресурсах, який розглядає ці матеріали і у місячний строк подає свої пропозиції до Кабінету Міністрів України.

13. Кабінет Міністрів України розглядає ці матеріали і приймає відповідне рішення, а з питань, що погоджуються Верховною Радою України, подає їй свої пропозиції.

14. Верховна Рада Автономної Республіки Крим, обласні, Київська і Севастопольська міські ради подають до Верховної Ради України пропозиції щодо вилучення особливо цінних земель із земель комунальної власності.

15. Матеріали погодження місця розташування об'єкта повинні включати: викопіювання з генерального плану або іншої містобудівної документації населеного пункту, копію плану земельної ділянки з нанесенням на ній варіантів розміщення об'єкта із зазначенням загальної площі, яку необхідно вилучити. Зазначаються також склад угідь земельної ділянки, що вилучається, та умови її відведення.

16. У разі відмови власника землі або землекористувача, сільської, селищної, міської ради, органів державної влади у погодженні місця розташування об'єкта ці питання вирішуються у судовому порядку.

17. У разі задоволення позову щодо оскарження відмови власника землі або землекористувача, сільської, селищної міської ради, органів державної влади у погодженні місця розташування об'єкта рішення суду, арбітражного суду є підставою для розробки проекту відведення земельної ділянки.

Розділ V. ГАРАНТІЇ ПРАВ НА ЗЕМЛЮ

Глава 23. Захист прав на землю

Стаття 152. Способи захисту прав на земельні ділянки

1. Держава забезпечує громадянам та юридичним особам рівні умови захисту прав власності на землю.

2. Власник земельної ділянки або землекористувач може вимагати усунення будь-яких порушень його прав на землю, навіть якщо ці порушення не пов'язані з позбавленням права володіння земельною ділянкою, і відшкодування завданих збитків.

3. Захист прав громадян та юридичних осіб на земельні ділянки здійснюється шляхом:

а) визнання прав;

б) відновлення стану земельної ділянки, який існував до порушення прав, і запобігання вчиненню дій, що порушують права або створюють небезпеку порушення прав;

в) визнання угоди недійсною;

г) визнання недійсними рішень органів виконавчої влади або органів місцевого самоврядування;

ґ) відшкодування заподіяних збитків;

д) застосування інших, передбачених законом, способів.

Стаття 153. Гарантії права власності на земельну ділянку

1. Власник не може бути позбавлений права власності на земельну ділянку, крім випадків, передбачених цим Кодексом та іншими законами України.

2. У випадках, передбачених цим Кодексом та іншими законами України, допускається викуп земельної ділянки. При цьому власникові земельної ділянки відшкодовується її вартість.

3. Колишній власник земельної ділянки, яка викуплена для суспільних потреб, має право звернутися до суду з позовом про визнання недійсним чи розірвання договору викупу земельної ділянки та відшкодування збитків, пов'язаних з викупом, якщо після викупу земельної ділянки буде встановлено, що земельна ділянка використовується не для суспільних потреб.

Стаття 154. Відповідальність органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування за порушення права власності на землю

1. Органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування без рішення суду не мають права втручатись у здійснення власником повноважень щодо володіння, користування і розпорядження належною йому земельною ділянкою або встановлювати непередбачені законодавчими актами додаткові обов'язки чи обмеження.

2. Органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування несуть відповідальність за шкоду, заподіяну їх неправомірним втручанням у здійснення власником повноважень щодо володіння, користування і розпорядження земельною ділянкою.

Стаття 155. Відповідальність органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування за видання актів, які порушують права власників земельних ділянок

1. У разі видання органом виконавчої влади або органом місцевого самоврядування акта, яким порушуються права особи щодо володіння, користування чи розпорядження належною їй земельною ділянкою, такий акт визнається недійсним.

2. Збитки, завдані власникам земельних ділянок внаслідок видання зазначених актів, підлягають відшкодуванню в повному обсязі органом, який видав акт.

Глава 24. Відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам

Стаття 156. Підстави відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам

Власникам землі та землекористувачам відшкодовуються збитки, заподіяні внаслідок:

а) вилучення (викупу) сільськогосподарських угідь, лісових земель та чагарників для потреб, не пов'язаних із сільськогосподарським і лісогосподарським виробництвом;

б) тимчасового зайняття сільськогосподарських угідь, лісових земель та чагарників для інших видів використання;

в) встановлення обмежень щодо використання земельних ділянок;

г) погіршення якості ґрунтового покриву та інших корисних властивостей сільськогосподарських угідь, лісових земель та чагарників;

ґ) приведення сільськогосподарських угідь, лісових земель та чагарників у непридатний для використання стан;

д) неодержання доходів за час тимчасового невикористання земельної ділянки.

Стаття 157. Порядок відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам

1. Відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам здійснюють органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, громадяни та юридичні особи, які використовують земельні ділянки, а також органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, громадяни та юридичні особи, діяльність яких обмежує права власників і землекористувачів або погіршує якість земель, розташованих у зоні їх впливу, в тому числі внаслідок хімічного і радіоактивного забруднення території, засмічення промисловими, побутовими та іншими відходами і стічними водами.

2. Порядок визначення та відшкодування збитків

власникам землі і землекористувачам встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Глава 25. Вирішення земельних спорів

Стаття 158. Органи, що вирішують земельні спори

1. Земельні спори вирішуються судами, органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади з питань земельних ресурсів.

2. Виключно судом вирішуються земельні спори з приводу володіння, користування і розпорядження земельними ділянками, що перебувають у власності громадян і юридичних осіб, а також спори щодо розмежування територій сіл, селищ, міст, районів та областей.

3. Органи місцевого самоврядування вирішують земельні спори у межах населених пунктів щодо меж земельних ділянок, що перебувають у власності і користуванні громадян, та додержання громадянами правил добросусідства, а також спори щодо розмежування меж районів у містах.

4. Органи виконавчої влади з питань земельних ресурсів вирішують земельні спори щодо меж земельних ділянок за межами населених пунктів, розташування обмежень у використанні земель та земельних сервітутів.

5. У разі незгоди власників землі або землекористувачів з рішенням органів місцевого самоврядування, органу виконавчої влади з питань земельних ресурсів спір вирішується судом.

Стаття 159. Порядок розгляду земельних спорів органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади з питань земельних ресурсів

1. Земельні спори розглядаються органами виконавчої влади з питань земельних ресурсів та органами місцевого самоврядування на підставі заяви однієї із сторін у місячний термін з дня подання заяви.

2. Земельні спори розглядаються за участю зацікавлених сторін, які повинні бути завчасно повідомлені про час і місце розгляду спору. У разі відсутності однієї із сторін при першому вирішенні питання і відсутності офіційної згоди на розгляд питання розгляд спору переноситься. Повторне відкладання розгляду спору може мати місце лише з поважних причин.

3. Відсутність однієї із сторін без поважних причин при повторному розгляді земельного спору не зупиняє його розгляд і прийняття рішення.

4. У рішенні органу місцевого самоврядування або органу виконавчої влади з питань земельних ресурсів визначається порядок його виконання.

5. Рішення передається сторонам у 5-денний термін з часу його прийняття.

Стаття 160. Права і обов'язки сторін при розгляді земельних спорів

Сторони, які беруть участь у земельному спорі, мають право знайомитися з матеріалами щодо цього спору, робити з них виписки, брати участь у розгляді земельного спору, подавати документи та інші докази, порушувати клопотання, давати усні і письмові пояснення, заперечувати проти клопотань та доказів іншої сторони, одержувати копію рішення щодо земельного спору, і, у разі незгоди з цим рішенням, оскаржувати його.

Стаття 161. Виконання рішення органів виконавчої влади з питань земельних ресурсів та органів місцевого самоврядування щодо земельних спорів

1. Рішення відповідних органів виконавчої влади з питань земельних ресурсів, органів місцевого самоврядування вступає в силу з моменту його прийняття. Оскарження зазначених рішень у суді призупиняє їх виконання.

2. Виконання рішення щодо земельних спорів здійснюється органом, який прийняв це рішення.

3. Виконання рішення не звільняє порушника від відшкодування збитків або втрат сільськогосподарського та лісогосподарського виробництва внаслідок порушення земельного законодавства.

4. Виконання рішення щодо земельних спорів може бути призупинено або його термін може бути продовжений вищестоящим органом або судом.

Розділ VI. ОХОРОНА ЗЕМЕЛЬ

Глава 26. Завдання, зміст і порядок охорони земель

Стаття 162. Поняття охорони земель

Охорона земель — це система правових, організаційних, економічних та інших заходів, спрямованих на раціональне використання земель, запобігання необгрунтованому вилученню земель сільськогосподарського призначення, захист від шкідливого антропогенного впливу, відтворення і підвищення родючості грунтів, підвищення продуктивності земель лісового фонду, забезпечення особливого режиму використання земель природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення.

Стаття 163. Завдання охорони земель

Завданнями охорони земель є забезпечення збереження та відтворення земельних ресурсів, екологічної цінності природних і набутих якостей земель.

Стаття 164. Зміст охорони земель

1. Охорона земель включає:

а) обгрунтування і забезпечення досягнення раціонального землекористування;

б) захист сільськогосподарських угідь, лісових земель та чагарників від необгрунтованого їх вилучення для інших потреб;

в) захист земель від ерозії, селів, підтоплення, заболочування, вторинного засолення, переосушення, ущільнення, забруднення відходами виробництва, хімічними та радіоактивними речовинами та від інших несприятливих природних і техногенних процесів;

г) збереження природних водно-болотних угідь;

г) попередження погіршення естетичного стану та екологічної ролі антропогенних ландшафтів;

д) консервацію деградованих і малопродуктивних сільськогосподарських угідь.

2. Порядок охорони земель встановлюється законом.

Стаття 165. Стандартизація і нормування в галузі охорони земель та відтворення родючості грунтів

1. Стандартизація і нормування в галузі охорони земель та відтворення родючості грунтів здійснюється з метою забезпечення екологічної і санітарно-гігієнічної безпеки громадян шляхом прийняття відповідних нормативів і стандартів, які визначають вимоги щодо якості земель, допустимого антропогенного навантаження на грунти та окремі території, допустимого сільськогосподарського освоєння земель тощо.

2. У галузі охорони земель та відтворення родючості грунтів встановлюються такі нормативи:

а) оптимального співвідношення земельних угідь;

б) якісного стану грунтів;

в) гранично допустимого забруднення грунтів;

г) показники деградації земель та грунтів.

3. Нормативні документи із стандартизації в галузі охорони земель та відтворення родючості грунтів встановлюються Кабінетом Міністрів України.

Стаття 166. Рекультивація порушених земель

1. Рекультивація порушених земель — це комплекс організаційних, технічних і біотехнологічних заходів, спрямованих на відновлення грунтового покриву, поліпшення стану та продуктивності порушених земель.

2. Землі, які зазнали змін у структурі рельєфу, екологічному стані грунтів і материнських порід та у гідрологічному режимі внаслідок проведення гірничодобувних, геологорозвідувальних, будівельних та інших робіт, підлягають рекультивації.

3. Для рекультивації порушених земель, відновлення деградованих земельних угідь використовується грунт, знятий при проведенні гірничодобувних, геологорозвідувальних, будівельних та інших робіт, шляхом його нанесення на малопродуктивні ділянки або на ділянки без грунтового покриву.

Стаття 167. Охорона земель від забруднення небезпечними речовинами

1. Господарська та інша діяльність, яка зумовлює забруднення земель і грунтів понад встановлені гранично допустимі концентрації небезпечних речовин, забороняється.

2. Нормативи гранично допустимих концентрацій небезпечних речовин у грунтах, а також перелік цих речовин затверджуються спеціально уповноваженими органами виконавчої влади у галузі охорони здоров'я та санітарного нагляду, екології та природних ресурсів.

3. Забруднені небезпечними речовинами земельні ділянки використовуються з дотриманням встановлених обмежень, вимог щодо запобігання їх небезпечному впливу на здоров'я людини та довкілля.

4. Рівень забруднення ґрунтів враховується при наданні земельних ділянок у користування, вилученні з господарського обігу та зміні характеру і режиму використання.

Стаття 168. Охорона ґрунтів

1. Ґрунти земельних ділянок є об'єктом особливої охорони.

2. Власники земельних ділянок та землекористувачі не мають права здійснювати зняття та перенесення грунтового покриву земельних ділянок без спеціального дозволу органів, що здійснюють державний контроль за використанням та охороною земель.

3. При здійсненні діяльності, пов'язаної з порушенням поверхневого шару грунту, власники земельних ділянок та землекористувачі повинні здійснювати зняття, складування, зберігання поверхневого шару грунту та нанесення його на ділянку, з якої він був знятий (рекультивація), або на іншу земельну ділянку для підвищення її продуктивності та інших якостей.

Глава 27. Використання техногенно забруднених земель

Стаття 169. Поняття техногенно забруднених земель

1. Техногенно забруднені землі — це землі, забруднені внаслідок господарської діяльності людини, що призвела до деградації земель та її негативного впливу на довкілля і здоров'я людей.

2. До техногенно забруднених земель відносяться землі радіаційно небезпечні та радіоактивно забруднені, землі, забруднені важкими металами, іншими хімічними елементами тощо. При використанні техногенно забруднених земель враховуються особливості режиму їх використання.

3. Особливості режиму і порядку використання техногенно забруднених земель встановлюються законодавством України.

Стаття 170. Особливості використання техногенно забруднених земель сільськогосподарського призначення

1. Техногенно забруднені землі сільськогосподарського призначення, на яких не забезпечується одержання продукції, що відповідає встановленим вимогам (нормам, правилам, нормативам), підлягають вилученню із сільськогосподарського обігу та консервації.

2. Порядок використання техногенно забруднених земельних ділянок встановлюється законодавством України.

Глава 28. Консервація земель

Стаття 171. Деградовані і малопродуктивні землі

1. До деградованих земель відносяться:

а) земельні ділянки, поверхня яких порушена внаслідок землетрусу, зсувів, карстоутворення, повеней, добування корисних копалин тощо;

б) земельні ділянки з еродованими, перезволоженими, з підвищеною кислотністю або засоленістю, забрудненими хімічними речовинами грунтами та інші.

2. До малопродуктивних земель відносяться сільськогосподарські угіддя, грунти яких характеризуються негативними природними властивостями, низькою родючістю, а їх господарське використання за призначенням є економічно неефективним.

Стаття 172. Консервація деградованих, малопродуктивних і техногенно забруднених земель

1. Консервації підлягають деградовані і малопродуктивні землі, господарське використання яких є екологічно небезпечним та економічно неефективним. Консервації підлягають також техногенно забруднені земельні ділянки, на яких неможливо одержати екологічно чисту продукцію, а перебування людей на цих земельних ділянках є небезпечним для їх здоров'я.

2. Консервація земель здійснюється шляхом припинення їх господарського використання на визначений термін та залуження або заліснення.

3. Консервація земель здійснюється за рішеннями органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування на підставі договорів з власниками земельних ділянок.

4. Порядок консервації земель встановлюється законодавством України.

Розділ VII. УПРАВЛІННЯ В ГАЛУЗІ ВИКОРИСТАННЯ І ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ

Глава 29. Встановлення та зміна меж адміністративно-територіальних утворень

Стаття 173. Межі районів, сіл, селищ, міст, районів у містах

1. Межа району, села, селища, міста, району у місті — це умовна замкнена лінія на поверхні землі, що відокремлює територію району, села, селища, міста, району у місті від інших територій.

2. Межі району, села, селища, міста, району у місті встановлюються і змінюються за проектами землеустрою, які розробляються відповідно до техніко-економічного обгрунтування їх розвитку, генеральних планів населених пунктів.

3. Включення земельних ділянок у межі району, села, селища, міста, району у місті не тягне за собою припинення права власності і права користування цими ділянками, якщо не буде проведено їх вилучення (викуп) відповідно до цього Кодексу.

Стаття 174. Органи, які приймають рішення про встановлення і зміну меж адміністративно-територіальних утворень

1. Рішення про встановлення і зміну меж районів і міст приймається Верховною Радою України за поданням Верховної Ради Автономної Республіки Крим, обласних, Київської чи Севастопольської міської рад.

2. Рішення про встановлення і зміну меж сіл, селищ приймаються Верховною Радою Автономної Республіки Крим, обласними, Київською чи Севастопольською міською радами за поданням районних і відповідних сільських, селищних рад.

3. Рішення про встановлення і зміну меж районів у містах приймається міською радою за поданням відповідних районних у містах рад.

Стаття 175. Порядок встановлення і зміни меж адміністративно-територіальних утворень

Межі адміністративно-територіальних утворень встановлюються в порядку та відповідно до закону.

Стаття 176. Посвідчення меж адміністративно-територіальних утворень

1. Межі адміністративно-територіальних утворень посвідчуються державним актом України.

2. Форма та порядок видачі державного акта України на межі адміністративно-територіального утворення встановлюються Верховною Радою України.

Глава 30. Планування використання земель

Стаття 177. Загальнодержавні програми використання та охорони земель

1. Загальнодержавні програми використання та охорони земель розробляються з метою забезпечення потреб населення і галузей економіки у землі та її раціонального використання і охорони.

2. Загальнодержавні програми використання та охорони земель розробляються відповідно до програм економічного, науково-технічного і соціального розвитку України.

3. Загальнодержавні програми використання та охорони земель затверджуються Верховною Радою України.

Стаття 178. Регіональні програми використання та охорони земель

1. Регіональні програми використання та охорони земель розробляються Радою міністрів Автономної Республіки Крим, обласними державними адміністраціями і затверджуються Верховною Радою Автономної Республіки Крим та обласними радами.

2. Програми використання та охорони земель міст Києва і Севастополя розробляються Київською і Севастопольською міськими державними адміністраціями та затверджуються відповідними радами.

Стаття 179. Природно-сільськогосподарське районування земель

1. Природно-сільськогосподарське районування земель — це поділ території з урахуванням природних умов та агробіологічних вимог сільськогосподарських культур.

2. Природно-сільськогосподарське районування земель є основою для оцінки земель і розроблення землевпорядної документації щодо використання та охорони земель.

3. Використання та охорона сільськогосподарських угідь здійснюються відповідно до природно-сільськогосподарського районування.

4. Порядок здійснення природно-сільськогосподарського районування визначається Кабінетом Міністрів України.

Стаття 180. Зонування земель

1. Зонування земель здійснюється у межах населених пунктів.

2. При зонуванні земель встановлюються вимоги щодо допустимих видів забудови та іншого використання земельних ділянок у межах окремих зон відповідно до місцевих правил забудови.

3. Зонування земель здійснюється відповідно до закону.

Глава 31. Землеустрій

Стаття 181. Поняття землеустрою

Землеустрій — це сукупність соціаль-

но-економічних та екологічних заходів, спрямованих на регулювання земельних відносин та раціональної організації території адміністративно-територіальних утворень, суб'єктів господарювання, що здійснюються під впливом суспільно-виробничих відносин і розвитку продуктивних сил.

Стаття 182. Мета землеустрою

Мета землеустрою полягає в забезпеченні раціонального використання та охорони земель, створенні сприятливого екологічного середовища та поліпшенні природних ландшафтів.

Стаття 183. Завдання землеустрою

Основними завданнями землеустрою є:

а) реалізація політики держави щодо науково обґрунтованого перерозподілу земель, формування раціональної системи землеволодінь і землекористувань з усуненням недоліків у розташуванні земель, створення екологічно сталих ландшафтів і агросистем;

б) інформаційне забезпечення правового, економічного, екологічного і містобудівного механізму регулювання земельних відносин на національному, регіональному, локальному, господарському рівнях шляхом розробки пропозицій по встановленню особливого режиму і умов використання земель;

в) встановлення на місцевості меж адміністративно-територіальних утворень, територій з особливим природоохоронним, рекреаційним і заповідним режимами, меж земельних ділянок власників і землекористувачів;

г) здійснення заходів щодо прогнозування, планування, організації раціонального використання та охорони земель на національному, регіональному, локальному і господарському рівнях;

ґ) організація територій сільськогосподарських підприємств із створенням просторових умов, що забезпечують еколого-економічну оптимізацію використання та охорони земель сільськогосподарського призначення, впровадження прогресивних форм організації управління землекористуванням, удосконалення співвідношення і розміщення земельних угідь, системи сівозмін, сінокосо- і пасовищезмін;

д) розробка системи заходів по збереженню і поліпшенню природних ландшафтів, відновленню і підвищенню родючості ґрунтів, рекультивації порушених земель і землюванню малопродуктивних угідь, захисту земель від ерозії, підтоплення, висушення, зсувів, вторинного засолення і заболочення, ущільнення, забруднення промисловими відходами і хімічними речовинами та інших видів деградації, по консервації деградованих і малопродуктивних земель, попередженню інших негативних явищ;

е) організація територій несільськогосподарських підприємств, організацій і установ з метою створення умов ефективного землекористування та обмежень і обтяжень у використанні земель.

Стаття 184. Зміст землеустрою

Землеустрій передбачає:

а) встановлення (відновлення) на місцевості меж адміністративно-територіальних утворень, землеволодінь і землекористувань;

б) розробку загальнодержавної і регіональних програм використання та охорони земель;

в) складання схем землеустрою, розроблення техніко-економічних обґрунтувань використання та охорони земель відповідних адміністративно-територіальних утворень;

г) обґрунтування встановлення меж територій з особливими природоохоронними, рекреаційними і заповідними режимами;

ґ) складання проектів впорядкування існуючих землеволодінь і землекористувань та створення нових;

д) складання проектів відведення земельних ділянок;

е) встановлення в натурі (на місцевості) меж земельних ділянок;

є) підготовку документів, що посвідчують право власності або право користування землею;

ж) складання проектів землеустрою, що забезпечують еколого-економічне обґрунтування сівозмін, упорядкування угідь, а також розроблення заходів щодо охорони земель;

з) розроблення іншої землевпорядної документації, пов'язаної з використанням та охороною земель;

и) здійснення авторського нагляду за виконанням проектів з використання та охорони земель;

і) проведення топографо-геодезичних, картографічних, ґрунтових, геоботанічних та інших обстежень і розвідувань земель.

Стаття 185. Організація та порядок здійснення землеустрою

1. Землеустрій здійснюється державними та іншими землевпорядними організаціями за рахунок коштів Державного бюджету України, бюджету Автономної Республіки Крим і місцевих бюджетів, а також коштів громадян та юридичних осіб.

2. Землеустрій здійснюється відповідно до закону.

Стаття 186. Розгляд і затвердження землевпорядної документації

1. Розгляд і затвердження землевпорядної документації проводиться в такому порядку:

а) прогнозні матеріали, техніко-економічні обґрунтування використання та охорони земель і схеми землеустрою після погодження їх у встановленому порядку розглядаються і затверджуються відповідними органами виконавчої влади або органами місцевого самоврядування;

б) проекти створення нових землеволодінь і землекористувань після погодження їх у встановленому порядку розглядаються і затверджуються відповідними органами виконавчої влади або органами місцевого самоврядування;

в) проекти відведення земельних ділянок із земель державної чи комунальної власності затверджуються органами виконавчої влади або органами місцевого самоврядування, які надають і вилучають земельні ділянки;

г) проекти землеустрою сільськогосподарських підприємств, установ і організацій, особистих селянських, фермерських господарств після погодження їх із сільськими, селищними, міськими радами або районними державними адміністраціями розглядаються і затверджуються власниками землі або землекористувачами;

ґ) робочі землевпорядні проекти, пов'язані з упорядкуванням, докорінним поліпшенням та охороною земель, раціональним їх використанням, розглядаються і затверджуються замовниками цих проектів.

2. Зміни до землевпорядних проектів та інших матеріалів з питань землеустрою вносяться за рішенням органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування або власників землі та землекористувачів, які затвердили ці проекти.

3. Прогнозні матеріали використання і охорони земель, проекти землеустрою, матеріали державного земельного кадастру, проекти з питань використання і охорони земель, реформування земельних відносин, а також техніко-економічні матеріали обґрунтувань використання і охорони земель підлягають державній експертизі, яка здійснюється органом по земельних ресурсах відповідно до закону.

Глава 32. Контроль за використанням та охороною земель

Стаття 187. Завдання контролю за використанням та охороною земель

Контроль за використанням та охороною земель полягає в забезпеченні додержання органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями і громадянами земельного законодавства України.

Стаття 188. Державний контроль за використанням та охороною земель

1. Державний контроль за використанням та охороною земель здійснюється уповноваженими органами виконавчої влади по земельних ресурсах, а за додержанням вимог законодавства про охорону земель — спеціально уповноваженими органами з питань екології та природних ресурсів.

2. Порядок здійснення державного контролю за використанням та охороною земель встановлюється законом.

Стаття 189. Самоврядний контроль за використанням та охороною земель

Самоврядний контроль за використанням та охороною земель здійснюється сільськими, селищними, міськими, районними та обласними радами.

Стаття 190. Громадський контроль за використанням та охороною земель

Громадський контроль за використанням та охороною земель здійснюється громадськими інспекторами, які призначаються відповідними органами місцевого самоврядування і діють на підставі положення, затвердженого центральним органом виконавчої влади по земельних ресурсах.

Глава 33. Моніторинг земель

Стаття 191. Призначення моніторингу земель

1. Моніторинг земель —- це система спостереження за станом земель з метою своєчасного виявлення змін, їх оцінки, відвернення та ліквідації наслідків негативних процесів.

2. У системі моніторингу земель проводиться збирання, оброблення, передавання, збереження та аналіз інформації про стан земель, прогнозування їх змін і розроблення науково обґрунтованих рекомендацій для прийняття рішень щодо запобігання негативним змінам стану земель та дотримання вимог екологічної безпеки.

3. Моніторинг земель є складовою частиною державної системи моніторингу довкілля.

4. Залежно від цілей, спостережень і охоплення територій моніторинг земель може бути національним, регіональним і локальним.

5. Ведення моніторингу земель здійснюється уповноваженими органами виконавчої влади з питань земельних ресурсів, з питань екології та природних ресурсів.

6. Порядок проведення моніторингу земель встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Стаття 192. Завдання моніторингу земель

Основними завданнями моніторингу земель є прогноз еколого-економічних наслідків деградації земельних ділянок з метою запобігання або усунення дії негативних процесів.

Глава 34. Державний земельний кадастр

Стаття 193. Визначення державного земельного кадастру

1. Державний земельний кадастр — це єдина державна система земельно-кадастрових робіт, яка встановлює процедуру визнання факту виникнення або припинення права власності і права користування земельними ділянками та містить сукупність відомостей і документів про місце розташування та правовий режим цих ділянок, їх оцінку, класифікацію земель, кількісну та якісну характеристику, розподіл серед власників землі та землекористувачів.

2. Державний земельний кадастр є основою для ведення кадастрів інших природних ресурсів.

Стаття 194. Призначення державного земельного кадастру

Призначенням державного земельного кадастру є забезпечення необхідною інформацією органів державної влади та органів місцевого самоврядування, заінтересованих підприємств, установ і організацій, а також громадян з метою регулювання земельних відносин, раціонального використання та охорони земель, визначення розміру плати за землю і цінності земель у складі природних ресурсів, контролю за використанням і охороною земель, економічного та екологічного обґрунтування бізнес-планів та проектів землеустрою.

Стаття 195. Завдання ведення державного земельного кадастру

Основними завданнями ведення державного земельного кадастру є:

а) забезпечення повноти відомостей про всі земельні ділянки;

б) застосування єдиної системи просторових координат та системи ідентифікації земельних ділянок;

в) запровадження єдиної системи земельно-кадастрової інформації та її достовірності.

Стаття 196. Складові частини державного земельного кадастру

Державний земельний кадастр включає:

а) кадастрове зонування;

б) кадастрові зйомки;

в) бонітування ґрунтів;

г) економічну оцінку земель;

ґ) грошову оцінку земельних ділянок;

д) державну реєстрацію земельних ділянок;

е) облік кількості та якості земель.

Стаття 197. Кадастрове зонування

Кадастрове зонування включає встановлення:

а) місця розташування обмежень щодо використання земель;

б) меж кадастрових зон та кварталів;

в) меж оціночних районів та зон;

г) кадастрових номерів (території адміністративно-територіальної одиниці).

Стаття 198. Кадастрові зйомки

1. Кадастрові зйомки — це комплекс робіт, виконуваних для визначення та відновлення меж земельних ділянок.

2. Кадастрова зйомка включає:

а) геодезичне встановлення меж земельної ділянки;

б) погодження меж земельної ділянки з суміжними власниками та землекористувачами;

в) відновлення меж земельної ділянки на місцевості;

г) встановлення меж частин земельної ділянки, які містять обтяження та обмеження щодо використання землі;

ґ) виготовлення кадастрового плану.

Стаття 199. Бонітування ґрунтів

1. Бонітування ґрунтів — це порівняльна оцінка якості ґрунтів за їх основними природними властивостями, які мають сталий характер та суттєво впливають на врожайність сільськогосподарських культур, вирощуваних у конкретних природно-кліматичних умовах.

2. Бонітування ґрунтів проводиться за 100-бальною шкалою. Вищим балом оцінюються ґрунти з кращими властивостями, які мають найбільшу природну продуктивність.

Стаття 200. Економічна оцінка земель

1. Економічна оцінка земель — це оцінка землі як природного ресурсу і засобу виробництва в сільському і лісовому господарстві та як просторового базису в суспільному виробництві за показниками, що характеризують продуктивність земель, ефективність їх використання та дохідність з одиниці площі.

2. Економічна оцінка земель різного призначення проводиться для порівняльного аналізу ефективності їх використання. Дані економічної оцінки земель є основою грошової оцінки земельної ділянки різного цільового призначення.

3. Економічна оцінка земель визначається в умовних кадастрових гектарах або у грошовому виразі.

Стаття 201. Грошова оцінка земельних ділянок

1. Грошова оцінка земельних ділянок визначається на рентній основі.

2. Залежно від призначення та порядку проведення грошова оцінка земельних ділянок може бути нормативною і експертною.

3. Нормативна грошова оцінка земельних ділянок використовується для визначення розміру земельного податку, втрат сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва, економічного стимулювання раціонального використання та охорони земель тощо.

4. Експертна грошова оцінка використовується при здійсненні цивільно-правових угод щодо земельних ділянок.

5. Грошова оцінка земельних ділянок проводиться за методикою, яка затверджується Кабінетом Міністрів України.

Стаття 202. Державна реєстрація земельних ділянок

1. Державна реєстрація земельних ділянок здійснюється у складі державного реєстру земель.

2. Державний реєстр земель складається з двох частин:

а) книги записів реєстрації державних актів на право власності на землю та на право постійного користування землею, договорів оренди землі із зазначенням кадастрових номерів земельних ділянок;

б) Поземельної книги, яка містить відомості про земельну ділянку.

Стаття 203. Облік кількості та якості земель

1. Облік кількості земель відображає відомості, які характеризують кожну земельну ділянку за площею та складом угідь.

2. Облік якості земель відображає відомості, які характеризують земельні угіддя за природними властивостями та набутими властивостями, що впливають на їх родючість, а також за ступенем забруднення ґрунтів.

Стаття 204. Порядок ведення державного земельного кадастру

1. Державний земельний кадастр ведеться уповноваженим органом виконавчої влади з питань земельних ресурсів.

2. Порядок ведення державного земельного кадастру встановлюється законом.

Глава 35. Економічне стимулювання раціонального використання та охорони земель

Стаття 205. Зміст економічного стимулювання раціонального використання та охорони земель

1. Економічне стимулювання раціонального використання та охорони земель включає:

а) надання податкових і кредитних пільг громадянам та юридичним особам, які здійснюють за власні кошти заходи, передбачені загальнодержавними та регіональними програмами використання і охорони земель;

б) виділення коштів державного або місцевого бюджету громадянам та юридичним особам для відновлення попереднього стану земель, порушених не з їх вини;

в) звільнення від плати за земельні ділянки, що перебувають у стадії сільськогосподарського освоєння або поліпшення їх стану згідно з державними та регіональними програмами;

г) компенсацію з бюджетних коштів зниження доходу власників землі та

(Початок на 7–й стор.).

землекористувачів внаслідок тимчасової консервації деградованих та малопродуктивних земель, що стали такими не з їх вини.

Стаття 206. Плата за землю

1. Використання землі в Україні є платним. Об'єктом плати за землю є земельна ділянка.

2. Плата за землю справляється відповідно до закону.

Глава 36. Відшкодування втрат сільськогосподарського та лісогосподарського виробництва

Стаття 207. Умови відшкодування втрат сільськогосподарського та лісогосподарського виробництва

1. Втрати сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва включають втрати сільськогосподарських угідь, лісових земель та чагарників, а також втрати, завдані обмеженням у землекористуванні та погіршенням якості земель.

2. Відшкодуванню підлягають втрати сільськогосподарських угідь (ріллі, багаторічних насаджень, перелогів, сінокосів, пасовищ), лісових земель та чагарників як основного засобу виробництва в сільському і лісовому господарстві внаслідок вилучення (викупу) їх для потреб, не пов'язаних із сільськогосподарським і лісогосподарським виробництвом.

3. Відшкодуванню підлягають також втрати, завдані обмеженням прав власників землі і землекористувачів, у тому числі орендарів, або погіршенням якості угідь внаслідок негативного впливу, спричиненого діяльністю громадян, юридичних осіб, органів місцевого самоврядування або держави, а також у зв'язку з виключенням сільськогосподарських угідь, лісових земель і чагарників із господарського обігу внаслідок встановлення охоронних, санітарних та інших захисних зон.

4. Втрати сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва компенсуються незалежно від відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам.

5. Втрати сільськогосподарського та лісогосподарського виробництва визначаються у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Стаття 208. Звільнення від відшкодування втрат сільськогосподарського та лісогосподарського виробництва

1. Від відшкодування втрат сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва звільняються громадяни та юридичні особи у разі використання земельних ділянок для будівництва шкіл, дошкільних закладів, державних об'єктів охорони здоров'я, культури, фізкультури та спорту, соціального забезпечення, державних об'єктів дорожнього будівництва, культових споруд релігійних організацій, кладовищ, меліоративних систем, протиерозійних, протизсувних і протиселевих споруд, під будівництво і обслуговування жилих будинків і господарських будівель, для розміщення внутрігосподарських об'єктів сільськогосподарських, рибогосподарських і лісогосподарських підприємств, організацій та установ, видобування торфу за умови повернення земельних ділянок у стані, придатному для попереднього використання, під об'єкти і території природно-заповідного фонду.

2. Здійснення внутрігосподарського будівництвасільськогосподарськими або лісогосподарськими підприємствами, організаціями, установами, а також громадянами провадиться без відшкодування втрат сільськогосподарського та лісогосподарського виробництва.

Стаття 209. Використання коштів, які надходять у порядку відшкодування втрат сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва

1. Втрати сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва, зумовлені вилученням сільськогосподарських угідь, лісових земель та чагарників, підлягають відшкодуванню і зараховуються на спеціальні рахунки відповідних місцевих рад у таких розмірах:

Автономній Республіці Крим, обласним радам — 25 відсотків; районним рад ам — 15 відсотків;

міським, сільським, селищним радам — 60 відсотків, міським радам Києва та Севастополя — 100 відсотків.

2. Кошти, які надходять у порядку відшкодування втрат сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва, використовуються виключно на освоєння земель для сільськогосподарських і лісогосподарських потреб, поліпшення відповідних угідь, охорону земель відповідно до розроблених програм та проектів землеустрою. Використання цих коштів на інші цілі не допускається.

Розділ VIII. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗЕМЕЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Глава 37. Відповідальність за порушення земельного законодавства

Стаття 210. Недійсність угод щодо земельних ділянок

Угоди, укладені із порушенням встановленого законом порядку купівлі-продажу, дарування, застави, обміну земельних ділянок, визнаються недійсними за рішенням суду.

Стаття 211. Відповідальність за порушення земельного законодавства

1. Громадяни та юридичні особи несуть цивільну, адміністративну або кримінальну відповідальність відповідно до законодавства за такі порушення:

а) укладення угод з порушенням земельного законодавства;

б) самовільне зайняття земельних ділянок;

в) псування сільськогосподарських угідь та інших земель, їх забруднення хімічними та радіоактивними речовинами і стічними водами, засмічення промисловими, побутовими та іншими відходами;

г) розміщення, проектування, будівництво, введення в дію об'єктів, що негативно впливають на стан земель;

ґ) невиконання вимог щодо використання земель за цільовим призначенням;

д) порушення строків повернення тимчасово займаних земель або невиконання обов'язків щодо приведення їх у стан, придатний для використання за призначенням;

е) знищення межових знаків;

є) приховування від обліку і реєстрації та перекручення даних про стан земель, розміри та кількість земельних ділянок;

ж) непроведення рекультивації порушених земель;

з) знищення або пошкодження протиерозійних і гідротехнічних споруд, захисних насаджень;

и) невиконання умов знімання, збереження і нанесення родючого шару грунту;

і) самовільне відхилення від проектів землеустрою;

ї) ухилення від державної реєстрації земельних ділянок та подання недостовірної інформації щодо них;

й) порушення строків розгляду заяв щодо відведення земельних ділянок.

2. Законом може бути встановлено відповідальність і за інші порушення земельного законодавства.

Стаття 212. Повернення самовільно зайнятих земельних ділянок

1. Самовільно зайняті земельні ділянки підлягають поверненню власникам землі або землекористувачам без відшкодування затрат, понесених за час незаконного користування ними.

2. Приведення земельних ділянок у придатний для використання стан, включаючи знесення будинків, будівель і споруд, здійснюється за рахунок громадян або юридичних осіб, які самовільно зайняли земельні ділянки.

3. Повернення самовільно зайнятих земельних ділянок провадиться за рішенням суду.

Розділ IX. ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Цей Кодекс набирає чинності з 1 січня 2002 року.

2. Визнати таким, що втратив чинність, Земельний кодекс України (Відомості Верховної Ради УРСР, 1991 р., № 10, ст.98; Відомості Верховної Ради України, 1992 р., № 25, ст.354; 1993 р., № 10, ст.79, № 26, ст.276; 1999 р., № 18, ст.138; 2000 р., № 39, ст. 333).

3. Закони та інші нормативно-правові акти, прийняті до набрання чинності цим Кодексом, діють у частині, що не суперечить цьому Кодексу.

4. Кабінету Міністрів України у шестимісячний строк після опублікування цього Кодексу:

а) підготувати та подати на розгляд Верховної Ради України та Президенту України пропозиції про внесення змін до законодавчих актів, що випливають із цього Кодексу;

б) привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Кодексом;

в) розробити нормативно-правові акти, передбачені цим Кодексом, у тому числі проекти законів про землеустрій, про державний земельний кадастр, про оцінку земель, про охорону земель, про розмежування земель права державної та комунальної власності, про державний земельний (іпотечний) банк, про ринок землі, про визначення правових засад вилучення земель права приватної власності тощо;

г) забезпечити прийняття центральними органами виконавчої влади України нормативно-правових актів, передбачених цим Кодексом, а також перегляд і скасування нормативно-правових актів, що суперечать цьому Кодексу;

ґ) вжити заходів щодо забезпечення потреб вчителів, лікарів, інших працівників соціальної сфери, що проживають у сільській місцевості, а також громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи та евакуйовані із зони відчуження, переселені із зони безумовного(обов'язкового) або зони гарантованого добровільного відселення, які проживають у сільській місцевості, у земельних ділянках для ведення особистого селянського господарства і садівництва у межах норм безплатної приватизації, а також для городництва і сінокосіння за рахунок земель запасу та резервного фонду;

д) вирішити питання в установленому порядку про введення посад інженерів-землевпорядників у штати сільських, селищних рад та організацію державних відділів (управлінь) земельних ресурсів у міських радах;

е) визначити потреби наукових установ та навчальних закладів у земельних ділянках для проведення наукових досліджень, вирощування елітного насіннєвого матеріалу, потреб племінного поголів'я худоби у кормах, здійснення навчального процесу і вирішити питання щодо земель наукових установ та навчальних закладів, які можуть бути передані для іншого використання;

є) розробити та затвердити методику експертної грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення.

5. Верховній Раді Автономної Республіки Крим, Раді міністрів Автономної Республіки Крим привести свої нормативно-правові акти у відповідність з цим Кодексом.

6. Кабінету Міністрів України створити Державний земельний (іпотечний) банк з відповідною інфраструктурою та запровадити державну реєстрацію прав на землю відповідно до статті 202 цього Кодексу.

Розділ X. ПЕРЕХІДНІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Рішення про надання в користування земельних ділянок, а також про вилучення (викуп) земель, прийняті відповідними органами, але не виконані на момент введення у дію цього Кодексу, підлягають виконанню відповідно до вимог цього Кодексу.

2. Клопотання і заяви щодо відведення земельних ділянок, не вирішені на момент введення в дію цього Кодексу, реалізуються органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування відповідно до їх компетенції у порядку та з додержанням вимог цього Кодексу.

3. У випадках, коли земельні ділянки надані в оренду до введення в дію цього Кодексу органами, повноваження яких з надання земельних ділянок з прийняттям цього Кодексу змінені, продовження строку оренди зазначених земельних ділянок здійснюється органами, що мають право надання вказаних земель за цим Кодексом.

4. Матеріали погодження питань, пов'язаних з вилученням (викупом) земель, щодо яких на момент введення в дію цього Кодексу не прийнято відповідних рішень, підлягають розгляду відповідно до цього Кодексу.

5. Право на проведення розвідувальних робіт на земельних ділянках за дозволами, одержаними до введення в дію цього Кодексу, зберігається до закінчення строку, обумовленого дозволами.

6. Громадяни та юридичні особи, які мають у постійному користуванні земельні ділянки, але за цим Кодексом не можуть мати їх на такому праві, повинні до 1 січня 2005 року переоформити у встановленому порядку право власності або право оренди на них.

При переоформленні права постійного користування земельними ділянками, наданими для ведення селянських (фермерських) господарств, у довгострокову оренду строк оренди визначається селянським (фермерським) господарством відповідно до закону. При цьому розмір орендної плати за земельні ділянки не повинен перевищувати розміру земельного податку.

7. Громадяни та юридичні особи, що одержали у власність, у тимчасове користування, в тому числі на умовах оренди, земельні ділянки у розмірах, що були передбачені раніше діючим законодавством, зберігають права на ці ділянки.

8. Сільськогосподарські підприємства, які до введення у дію цього Кодексу уклали з власниками земельних часток (паїв) договори оренди, можуть, за бажанням власників цих часток (паїв), замовити землевпорядній організації виконання землевпорядних робіт, необхідних для виділення земельних часток (паїв) у натурі (на місцевості), видачі їх власникам державних актів на право власності на землю та оплатити виконання таких робіт. Сільськогосподарське підприємство має переваже право на оренду земельних ділянок у таких громадян на строк, що був обумовлений у договорі оренди земельної частки (паю), або, за погодженням сторін, на інший строк.

9. Громадяни — власники земельних часток (паїв) можуть виділити земельні ділянки в натурі (на місцевості) єдиним масивом.

10. Рішення про розмежування земель державної і комунальної власності в межах населених пунктів приймають відповідні сільські, селищні, міські ради за погодженням з органами виконавчої влади, а за межами населених пунктів — - органи виконавчої влади за погодженням з відповідними органами місцевого самоврядування.

Кабінет Міністрів України здійснює:

а) визначення меж земельних ділянок, на яких розміщені об'єкти нерухомого майна, що належать до сфери управління Президента України, Верховної Ради України, Конституційного Суду України, Верховного Суду України, Вищого арбітражного суду України, Генеральної прокуратури України, центральних органів виконавчої влади, Національної академії наук України, державних галузевих академій наук, інших державних наукових установ та організацій;

б) визначення меж земельних ділянок, на яких розміщені об'єкти нерухомого майна, що перебувають у сфері управління Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської і Севастопольської міських державних адміністрацій.

Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська і Севастопольська міські державні адміністрації визначають межі земельних ділянок, на яких розміщені об'єкти нерухомого майна, що перебувають у сфері управління районних державних адміністрацій.

11. Витрати, пов'язані із розмежуванням земель державної та комунальної власності, здійснюються за рахунок коштів відповідних бюджетів.

12. До розмежування земель державної і комунальної власності повноваження щодо розпорядження землями в межах населених пунктів, крім земель, переданих у приватну власність, здійснюють відповідні сільські, селищні, міські ради, а за межами населених пунктів — відповідні органи виконавчої влади.

13. На період до 1 січня 2010 року громадяни і юридичні особи можуть набувати право власності на землі сільськогосподарського призначення загальною площею до 100 гектарів. Ця площа може бути збільшена у разі успадкування земельних ділянок за законом.

14. До 1 січня 2005 року забороняється внесення права на земельну частку (пай) до статутних фондів господарських товариств.

15. Встановити, що громадяни та юридичні особи, які мають у власності земельні ділянки для ведення селянського (фермерського) господарства та іншого товарного сільськогосподарського виробництва, а також громадяни України — власники земельних часток (паїв) не вправі до 1 січня 2005 року продавати або іншим способом відчужувати належні їм земельні ділянки та земельні частки (паї), крім міни, передачі їх у спадщину та при вилученні земель для суспільних потреб.

16. Громадянам — власникам земельних часток (паїв) за їх бажанням виділяються в натурі (на місцевості) земельні ділянки з видачею державних актів на право власності на землю.

17. Сертифікати на право на земельну частку (пай), отримані громадянами, вважаються правовстановлюючими документами при реалізації ними права вимоги на відведення земельної частки (паю) в натурі (на місцевості) відповідно до законодавства.

Сертифікати на право на земельну частку (пай) є дійсними до виділення власникам земельних часток (паїв) у натурі (на місцевості) земельних ділянок та видачі їм державних актів на право власності на землю.

Президент України
Л. КУЧМА.

м. Київ, 25 жовтня 2001 року.
№ 2768-III.

Згідно з Регламентом ВР України, закони та інші акти, надруковані в «Голосі України», є офіційною публікацією.

Під колесами лжепатріотизму

Самі по собі волюнтаристські рішення юридичних наслідків не мають. Вони набувають чинності лише після затвердження чиновниками від влади.

Скандал

За державу прикро: Україна вкотре опинилася в ролі хлопчика для биття. Цього разу — в Європейському суді з прав людини (ЄСПЛ). Тут 27 вересня ц. р. розглянуто заяву росіян «Совтрансавто-Холдинг» проти України». Судді зі Страсбурга, серед яких був і представник нашої країни Володимир Буткевич, одностайно оголосили заяву прийнятною, тобто такою, що ґрунтується на аргументах, і за якою буде винесено рішення.

Утім, Європейський суд, вивчивши документи і з'ясувавши позиції, не поспішає «бити хлопчика». Він дав шанс сторонам вирішити спір шляхом переговорів. А «вирішити спір» — означає відшкодувати заявникові матеріальні й моральні збитки, витрати на адвокатів, консультантів тощо за повною програмою. Поки що ця сума потягнула на 15 мільйонів доларів. Уряд до 23 грудня ц. р. має посадовити за стіл переговорів представників російської холдингової компанії та українських автоперевізників. Якщо цього не станеться, «схудне» на згадану суму наш і так бідний держбюджет, тобто кишені платників податків.

Із досьє «ГУ»

До ЄСПЛ надійшло понад 1700 заяв громадян України. З них сім прийнято до розгляду.

Серед цієї «чудової сімки» — заява російського АТ «Совтрансавто-Холдинг», публічне слухання справи якого було перше для України.

Мавр має померти?

За часів СРСР з усіх рівноправних республік Російська Федерація, як відомо, була рівноправнішою за інші. Не дивно, що саме тут і ніде більше було створено об'єднання з міжнародних перевезень «Совтрансавто». Філії монополіста працювали в багатьох містах Союзу, в тому числі з 1985 року в Луганську.

У січні 1993-го між Україною і РФ було укладено Угоду про взаємне визнання прав та регулювання відносин власності. У ній, зокрема, передбачено, що «кожна із Сторін визнає право власності другої Сторони щодо розташованих на її території підприємств, які на 1 грудня 1990 року перебували у віданні органів державного управління другої Сторони».

Треба зазначити, луганчани, що називається, вистраждали своє підприємство. Водії, слюсарі, інженери, не рахуючись із часом, будували, асфальтували і озеленяли територію. Та відомо й вклад Москви, яка виділила в 1985—1990 роках 9 млн. 75 тис. інвалютних рублів на придбання 139 великовагових автомобілів та 213 напівпричепів. Усе це росіяни могли легко перегнати в свої автопарки. Але вони вчинили конструктивніше.

1993-го, згідно зі згаданою угодою, північні сусіди дали добро на перетворення підприємства «Совтрансавто-Луганськ» на акціонерне товариство відкритого типу. До того ж 49 відсотків акцій дісталося «Совтрансавто-Холдингу», а 51 — було продано за пільговою ціною луганчанам.

Через три роки москвичі погодилися на перетворення ВАТ на закрите акціонерне товариство. От тут і почався процес витіснення росіян з українського ринку. Мавр зробив свою справу — Мавр має померти?

Акціонери Луганська зовсім «забули» про акціонерів Москви і не запросили їхніх представників на збори (січень 1996-го), на яких було ухвалено рішення про внесення змін до установчих документів. Луганський міськвиконком, не довго думаючи, тобто не затребувавши відповідних документів, засвідчив рішення неправомірних, як потім було доведено, зборів.

Далі — більше. У грудні 1996-го, серпні та жовтні 1997 року генеральний директор ЗАТ «Совтрансавто-Луганськ» пан Леснічевський одноосібно, замість зборів, ухвалював рішення про збільшення статутного фонду (загалом на третину) шляхом додаткового випуску акцій. І ці «волевиявлення» головного акціонера чиновники міськвиконкому затвердили. А запитайте нині у водіїв, слюсарів, інженерів, хто з них придбав цінні папери?..

Внаслідок збільшення капіталу керівництво товариства «Совтрансавто-Луганськ» отримало право на управління ЗАТ і контроль над власністю. Кількість акцій москвичів зменшилася з 49 до 20,7 відсотка.

Такий результат партнерських відносин. Але не остаточний. Після того, як москвичі почали вимагати повернення власності, частину майна ЗАТ було передано різним підприємствам, створеним... ну дуже зацікавленими акціонерами.

У держави немає друзів, є лише інтереси

У цей час почалася (червень 1997-го) арбітражна тяганина, яка триває й досі.

Чи треба казати, що Луганський обласний арбітражний суд відмовив росіянам у задоволенні позовної заяви, в якій позивачі просили визнати незаконними дії керівництва ЗАТ та виконкому. В порядку судового нагляду справу розглядав той самий суд з тим само результатом — відмовив. Колегія Вищого арбітражного суду України скасувала згадане рішення «через неповне вивчення обставин справи й аргументів заявника». Справу направили до Київського обласного арбітражного суду.

А тим часом пресинг чиновників не послаблювався. До нього приєдналися високопоставлені столичні мужі. Вони з батьківською турботою вислуховували луганчан, які повсюдно кричали про обмеження національних інтересів, і не звертали уваги на докази керівників адміністрації російського президента, уряду й посольства Росії в Україні.

Незважаючи на тиск, держкомісія з цінних паперів і фондового ринку, вивчивши діяльність луганського підприємства, констатувала низку порушень законів під час додаткових емісій акцій.

Суддя Кравчук (Київський обласний арбітражний суд), який взявся розглянути справу, незабаром офіційно відмовився вести процес «через тиск, що його чинить під час розгляду справи відповідач, і погрози по телефону невідомих осіб на адресу моєї родини»...

Інший суддя у червні 1998 року повторив «подвиг» колег із Луганська, відмовивши в задоволенні позову москвичів. Він констатував, що рішення про внесення змін до статутних документів «Совтрансавто-Луганськ» і затвердження їх міськвиконкомом правомірне. Констатував, що офіційно визнано, після отримання відповідної резолюції державного мужа на листі впливового політика.

Ані керівництво Київського обласного та Вищого арбітражного судів, ані Генпрокуратура, які розглядали скарги російського холдингу, не знайшли підстав для конструктивного вирішення спору. І лише в квітні 2001 року Київський обласний арбітражний суд визнав неправомірність дій керівника луганського автопідприємства щодо збільшення капіталу ЗАТ та внесення змін до установчих документів. Суд також погодився, що внаслідок незаконних дій луганчан «в інтересах України» було порушено права росіян на управління компанією «Совтрансавто-Луганськ».

Водночас арбітраж відхилив скаргу на неправомірні дії луганського міськвиконкому, який затвердив незаконні рішення автотранспортників. Але залишимо це без коментарів.

Перемогу москвичі святкували, на жаль, на руїнах ЗАТ. На той час його було ліквідовано, а на його базі створено АТ «Транс Кінг», яке за рішенням суду лише частково мало компенсувати збитки росіянам. А в травні ц. р. судові виконавці призупинили виконання квітневого судового рішення: відповідач подав заяву в порядку нагляду на перегляд винесеної постанови...

Питання в Києві знову зависло на невизначений час. А у Страсбурзі вирішили не зволікати. Найближчими місяцями там можуть зобов'язати Україну відшкодувати збитки росіянам.

На думку президента української юридичної фірми «Салком» Євгена Кубка, створений прецедент дає змогу громадянину України в подальшому оскаржувати в Європейському суді рішення органів держвлади, які порушують права власності фізичних і юридичних осіб. А суддів попереджує, щоб не ховалися за спини чиновників, нехай навіть найвищого рангу, не піддавалися тискові зверху, а чинили правосуддя, виконуючи внутрішнє і міжнародне законодавство.

У цій історії постраждалою стороною, жертвою нечесної гри став і колектив луганського автопідприємства. Тепер його налаштовують проти російських власників, мовляв, віднімають у вас шматок хліба. Хліб цей було гарантовано, коли підприємство належало сусідам. Вони надавали робочі місця, роботу, сплачувалися податки в український бюджет...

Тепер хто біля керма? Скільки акцій належить колективу, а що дісталося засновникам новоспечених фірм — комерційна таємниця. Поки що.

Іван ІЛЛЯШ.

Вісті з Вінниччини

У небі — оновлений винищувач

Завершено випробування першого модернізованого власними силами літака-винищувача Су-25 Військово-повітряних сил України. Їх результати, як повідомили у прес-центрі ВПС у Вінниці, вивчаються фахівцями Державного авіаційного науково-випробного центру. Після чого буде прийнято рішення про технічне вдосконалення основних типів бойових літаків. Їх ресурс боєготовності вичерпується у 2010—2015 роках.

Повна модернізація продовжує життя машини на 10—15 років. Приблизно протягом такого часу ВПС мають поповнитися новими типами бойових літаків. Поки що купувати їх нам не під силу. Фахівці пропонують дешевший шлях — кооперуватися у створенні нової військової авіатехніки з її провідними виробниками з інших держав. Для цього маємо чималі можливості: Україна, як стверджують експерти в галузі військової авіації, на базі підприємств ВПК може самотужки забезпечити комплектацію нового літака майже на 40 відсотків.

Доторкнулися до «маківки» телевежі

Складну інженерну операцію виконано під час ремонту телевежі у Вінниці: із 150-метрової висоти знято на землю одну із трьох частин вежі. 40-метрову рею, така її технічна назва, спеціалісти місцевого підприємства «Стальреконструкція» опускали на землю протягом кількох годин. Першим торкнувся її «маківки» інженер Віктор Живохович: завдяки розробленому ним проекту п'ятитонну споруду приземлили без непередбачуваних наслідків.

Ще до кінця нинішнього року смугасту висотницю плановано повернути на місце. Закінчуватимуть ремонтні роботи — їх здійснюють за проектом КБ «Стальмонтаж» з Дніпропетровська — з настанням тепла. За час свого майже 40-річного існування другу за висотою (після київської) телевежу «поклали» на капремонт уперше.

Свято на вулиці... боржників

Можливість сплатити борги зі знижками: за тепло —на 30 відсотків, а за комунальні послуги — на 20 відсотків, отримали мешканці Жмеринки. Така пільга, щоправда, діятиме лише до 10 січня наступного року. Ті, хто вчасно розраховується з комунальниками, до першого березня 2002 року сплачуватимуть за житлово-комунальні послуги на 10 відсотків менше, ніж це передбачено діючими тарифами.

На такі поступки міська влада змушена піти, щоб хоч трохи активізувати повернення боргів. Коштів бракує навіть на придбання газу. Через що у місті не можуть розпочати опалювальний сезон. Припинено заняття у школах, не працюють дитсадки.

Добірку підготував Віктор СКРИПНИК.

Фотофакт

*Вінницьке приватне сільгосппідприємство «Курочка ряба» спеціалізується на виробництві делікатесного м'яса перепілок та перепелиних яєць. Невеличка ферма, створена на кредитні кошти, швидко окуповується. Вже через сорок п'ять днів це пташеня (**на фото Олександра ГОРДІЄВИЧА, Укрінформ**) даватиме прибуток — нестиме яйця.*

Акваріум Міклухо-Маклая

Так севастопольці називають свій єдиний в Причорноморських країнах, один з найстаріших у Європі морський акваріум, який учені-іхтіологи ставлять поруч із найзнаменитішими у світі.

Ініціатором його облаштування був наш земляк —відомий мандрівник і дослідник Микола Міклухо-Маклай. У 1870 році він, натхненний ідеєю створити в Севастополі біостанцію, вже наступного року зміг її відкрити. На ній 130 років тому збудували унікальний акваріум морських мешканців. З його першої любовно збереженої зали за давньою традицією починаються всі нинішні екскурсії у царство Нептуна.

Подивитися на 1650 живих експонатів (не беручи до уваги майстерно виготовлені опудала і муляжі), серед яких чільне місце належить рибам Чорного, Червоного, Індійського і Японського морів, приходить щороку понад 100 тисяч відвідувачів.

Крокодили полюбляють телячі серця

Мешканці моря плавають у центральній залі в круглому басейні діаметром близько десяти метрів півтораметрової глибини і в дванадцяти величезних акваріумах, збудованих на зручному для огляду рівні. Морська вода надходить сюди з бухти, спочатку до підземного відстійника, а вже потім до акваріумів. У них найрізноманітніші за будовою і способом життя морські тварини і водорості створюють цілковите уявлення про тваринний і рослинний світ Чорного та багатьох інших морів.

Тільки риб тут півтори сотні видів. Здебільшого за склом плавають чорноморські, тропічні морські й прісноводні. Спостерігати їхні найвибагливіші форми й найвигадливіші кольори справді велика насолода. Ось скупчилися улюбленці дітей платакси й гурамі з найтепліших морів, рідкісні спиноріг з Індійського океану, риби-блазні й мурени з Червоного моря, пірані з Амазонки. А в залі, де зібрано найбільші екземпляри мешканців підводного царства, просторо велетенським морським котам, білугам, осетрам... Екскурсоводи розкажуть вам стільки цікавого про їхнє життя, що й енциклопедії не потрібно.

> *Цікаво, що найдовше живуть найбільші мешканці морів. Білуга кількацентнерної ваги досягає понад столітнього віку. Осетри і річкові вугрі — більш як півстолітнього. А ось кефаль і камбала — не більше 15 років, якщо, звичайно, не потраплять у зуби хижаків.*

Чи не через це риба в неволі за склом живе набагато довше, ніж у природних умовах. Іхтіологи кажуть, що довголіттю акваріумних мешканців сприяє їх убезпечення від стресів через постійну боротьбу за виживання, втечу від нападників. До того ж не треба турбуватися про добрий харч. Не відчувають «вихованці» змін пір року — вода в акваріумі завжди однієї температури, збагачена киснем завдяки аерації. Та й коли якийсь екземпляр захворіє, його завжди вилікують лікарі з дипломами кандидатів біологічних наук.

Захопливим видовищем є й годування мешканців акваріумного санаторію, в залах якого чимало і рептилій. Величезні ящірки, більшість яких схожі на драконів, найдужче радіють дрібно нарізаним яйцям з бананами. З'ясовується, що гурмани — усі риби. Чорноморські велетні полюбляють шматки скумбрій і ставридок, дрібноту годують кількою. Всі акули в захваті від кальмарів. Крокодили віддають перевагу телячим серцям або шматку яловичини. Довжелезний пітон живе на найодноманітнішій дієті: проковтнув кількох кроликів і три місяці відсипається. Та сонливість ця показна. Нещодавно чотириметровий сітчастий пітон, видавивши товстелезне оргскло тераріуму, сховався в цій самій залі за декораціями. Втікача знайшли лише під ранок після того, як забив на сполох наляканий нічний черговий, потім він навіть прихворів. Пройшов курс реабілітації, попивши досхочу заспокійливих ліків, і винуватець переполоху. А чутки про те, що на кримських пляжах з'явився велетенський змій, який утік з акваріуму, гуляли кілька місяців. Знаходилися навіть свідки того, що він ганявся в морі за пляжниками, з'їв велетенського собаку, плавав Артилерійською бухтою, на березі якої саме і стоїть знаменитий Севастопольський акваріум...

Дельфіни проти терористів

Цей унікальний, найбільший в Криму й Україні музей неподалік Графської пристані, відомий під назвою «Акваріум Інституту біології південних морів» — дитя цього солідного наукового закладу. Сам інститут, якому теж виповнюється нині 130 років, ще знаменитіший за своє дітище — величезну колекцію мешканців морських глибин.

Історія його почалася в 1871 році зі створення третьої в Європі Севастопольської біостанції, в статуті якої було записано, що вчені М. Міклухо-Маклай і О. Ковалевський організували цей науковий заклад з метою «вивчення флори і фауни Чорного моря, систематизації спостережень за періодичними змінами фізичних факторів морського середовища і надання можливості для наукових досліджень приїжджим фахівцям».

Спеціальне приміщення станції, в якому інститут розташований і сьогодні, відкрили в 1897 році на Приморському бульварі — нинішньому бульварі Нахімова. Його кілька разів реконструювали саме для того, щоб відкрити для відвідувачів демонстраційний акваріум з морськими тваринами. Вивченням підводного світу тут займалися авторитетні вчені — академіки В. Палладін, М. Носонов, В. Водяницький.

Під час останньої війни приміщення дуже постраждало від бомбардувань і пожеж. Цілком згоріла наукова бібліотека. Та вже в перші дні після перемоги, навесні 1945 року, тут почалися відновлювальні роботи. Під керівництвом директора В. Водяницького сформувався колектив учених. До початку шістдесятих років Севастопольська біостанція стала провідним закладом Європи в галузі вивчення біології моря. Значна увага приділялася розробці проблем продуктивності південних морів Світового океану. Це дало можливість у 1963 році реорганізуватися в Інститут біології південних морів, відділеннями якого стали Карадазька й Одеська біологічні станції.

Нині інститут — велика морська науково-дослідна організація України, яка вивищує її статус як морської держави, бо займається не лише традиційними фундаментальними дослідженнями в галузі морської біології, а й регіональними проблемами Криму, Чорного і Азовського морів, а також бере активну участь у розв'язанні глобальних проблем збереження довкілля, клімату і довгострокового прогнозування. Про це свідчить участь севастопольських учених практично в усіх значних міжнародних океанографічних програмах.

Сьогодні тут працюють над найактуальнішими проблемами світової науки — створенням нових технологій, охороною і відтворенням довкілля, а також створенням інформаційних технологій інтеграції наукових знань в соціальний прогрес, вирішують питання, пов'язані зі стійким розвитком сучасної цивілізації.

Важко обрати для оповіді якісь окремі досягнення, бо в інституті 13 наукових відділів, які вивчають морські організми, біоакустику, фотосинтез водоростей. Працюють над такими важливими проблемами, як продуктивність моря, біоніка, боротьба з радіоактивним, нафтовим та іншими забрудненнями морів.

Не можна, бодай побіжно, не згадати й те, що з перших днів Чорнобильської аварії співробітники інституту стали проводити радіоекологічний моніторинг акваторії від ставка-охолоджувача ЧАЕС аж до Егейського моря. А 12 років тому здійснили першу радянсько-американську експедицію з вивчення рівня забруднення Чорного моря внаслідок чорнобильської біди. Результати її були сенсаційними. Тоді вперше вдалося зафіксувати рівень випускання газів з морського дна через сірководневий шар і взяти проби якнайдалі від експлуатованих газових родовищ на шельфі Чорного моря.

У музеї-акваріумі — рельєфна карта Світового океану, густо помережана позначками регіонів, у яких велися експедиційні роботи на науково-дослідницьких суднах «Професор Водяницький» і «Академік Ковалевський». Уперше в світовій практиці співробітники севастопольського інституту провели величезні масштабні дослідження в Чорному, Середземному, Баренцовому морях, Атлантичному, Індійському і Тихому океанах, де вивчали чисельність, закономірності розповсюдження і біохімічні особливості мікроорганізмів, здатних використовувати вуглеці нафти як єдине джерело вуглецю й енергії. На основі цієї бази даних розроблена і плідно працює п'ятирічна міжнародна програма з біоіндикації нафтового забруднення в Середземноморському басейні. Результати багаторічних досліджень дали можливість цілеспрямовано використовувати мікроорганізми для боротьби із забрудненням морського середовища.

Що й казати, міжнародний авторитет наших земляків незаперечний. Серед численних партнерів севастопольців з наукового пошуку — різноманітних поважних наукових закладів усього світу — найтісніші творчі контакти нині з Плімутською морською лабораторією, Англійським університетом Уельсу, Інститутом біофізики Російської академії наук, інститутом морських наук Туреччини. Виконуються й проекти за програмами НАТО й ІНТАС, Чорноморської екологічної програми ТАСІС Європейського союзу...

Та особлива сторінка в солідній творчій біографії 130-літнього інституту-ювіляра, дружба із сусідами з Козачої бухти — науковцями ще не так давно надсекретного океанаріуму, який належав міністерству оборони. Тут у суворій таємниці колектив тренерів і вчених готував чорноморських дельфінів за спеціальною військовою програмою, насамперед для протичовнової оборони і боротьби з тероризмом. Наші морські брати по розуму виявилися здібними учнями й відважними бійцями. Вони гідно несли службу охорони входу до Севастопольської бухти, а під час навчань охороняли горловини всіх бухт міста-цитаделі.

На океанаріум тоді працювали десятки наукових інститутів, тут було збудовано три басейни, гідроканал для вимірів швидкості плавання дельфінів, наукову лабораторію. Особливу партію становили дельфіни-пошуковці, за допомогою яких з морського дна піднімали не лише археологічні знахідки, а й бойові торпеди. Деякі дельфіни за одне-два десятиліття військової служби ставали справжніми професіоналами-десантниками і саперами, а науковці, які з ними працювали, успішно захищали кандидатські й докторські дисертації.

Після того, як дельфінів «демобілізували», а океанаріум став структурою Національної академії наук України, біля мису Херсонес їх тренування тривали вже за іншою програмою, що має суто народногосподарське значення. За участю дельфінів і сивучів обстежують морське дно Чорноморського узбережжя до сімдесятиметрової глибини. Нині ці розумні тварини допомагають відшукати кожен із більш як тисячі потоплених бойових кораблів і суден, які знайшли свій останній причал біля українських берегів. Допомагають дельфіни й лікувати дітей за методикою широкополосного ультразвукового опромінення. Державний океанаріум, позбавлений грифу секретності, став нині зоологічним заказником, та, як і його старший побратим —Севастопольський акваріум, відкритий для найширшого кола відвідувачів.

Велетенські креветки побили рекорд

Сьогодні вчені обох унікальних наукових закладів мають багато спільних справ у вивченні таємниць морського життя. Захопливих проектів не перелічити. Але особливо варто згадати хоча б один — найостанніший. Нині науковці успішно оволодівають секретами промислового вирощування велетенських в'єтнамських креветок. Ці раки більші за долоню, бо ростуть у довжину до тридцяти сантиметрів і вважаються делікатесом навіть у найпримхливіших гурманів. До того ж м'ясо креветок — прекрасна сировина для виготовлення різноманітних протипухлинних препаратів.

Нині головні труднощі акліматизації гостей минули, і українську приписку вже отримало перше маточне стадо велетенських креветок. Наше узбережжя їм так сподобалося, що самки почали відкладати рекордну кількість ікринок — до десяти тисяч. Кожна з них протягом літа й осені перетворюється на рака вагою у двісті, триста грамів — на тарілці не вміщається. Тож окрилені успіхом науковці тепер переходять до масштабних вимірів експерименту — починають створювати підводні ферми і плантації.

Може, й справді не за горами той час, коли делікатесні морепродукти прикрашатимуть не лише банкетні зали найфешенебельніших ресторанів? Принаймні президент Національної академії наук Борис Патон під час недавніх відвідин морезнавців Севастополя був приємно вражений практичним результатом останнього експерименту науковців і пообіцяв особисту підтримку в такій важливій роботі. Цей епізод — лише штрих багатогранних аспектів наукових зацікавлень севастопольських учених, що мають прикладне значення. Розробок і програм діяльності в них стільки, що канікули собі не дозволять навіть на час святкування свого поважного ювілею. Недарма ж гасло Міклухо-Маклая «Дерзати для людей!» найактуальніше тут понині.

Віктор ХОМЕНКО.

Севастополь,
Крим.

Фото Сергія СВЕТЛИЦЬКОГО.

Щоб розвіяти над кордоном хмари...

(Початок на 1-й стор.).

Не варто, однак, припускатися ілюзій щодо того, ніби всі хмари над україно-молдовським кордоном віднині розвіяно. Каменем спотикання на переговорах стала, зокрема, вимога Кишинева щодо включення до переліку створюваних спільних пунктів пропуску сіл Паланка та Кучурган. Добре відомо, що навколо Паланки, точніше, автошляху з Одеси на Рені та Ізмаїл, який проходить повз неї, не раз уже ламали списи на всіх рівнях. Аж поки не було досягнуто начебто домовленостей про передачу цієї ділянки дороги Україні взамін на землю в інших місцинах. Молдовська Паланка при цьому залишалася осторонь дороги. Й ось, на тобі, — знов за рибу гроші. Український Кучурган розташований на ділянці кордону, що примикає безпосередньо до Придністров'я, з яким офіційний Кишинів не знаходить спільної мови, зокрема й у питаннях регулювання пропуску через кордон. І хоча Анатолій Кінах, коментуючи підсумки зустрічі, заявив, що українська сторона розглядає всі питання, виходячи з визнання територіальної цілісності, суверенності й незалежності Республіки Молдова, та реалії змушують зважати й на Придністров'я. До речі, офіційна урядова делегація з Кишинева, їдучи на переговори, про Тирасполь «забула». Однак під час двосторонньої зустрічі до Одеси несподівано з'явилася, нагадавши про свій регіон, і делегація Придністров'я.

Керівники урядів прийняли рішення у 15-денний термін узгодити позиції сторін щодо згаданих вище пунктів пропуску та повернутися до підписання щодо них відповідних протоколів. Чи вдасться, однак, при цьому обійти Тирасполь, з огляду на той самий Кучурган —доволі інтенсивний атмомобільний і залізничний шлях через Дністер? Адже транспорт, пройшовши всі необхідні процедури пропуску на спільному україно-молдовському пункті, відразу за річкою потрапляє на територію Придністров'я, де діють свої, нерідко відмінні від кишинівських, правила.

Та попри все оте, щойно підписані в Одесі документи, хоча й не охопили стовідсотково пункти пропуску на україно-молдовському кордоні, все-таки засвідчують: сусіди поступово, крок за кроком узгоджуючи спірні питання, знаходять взаємоприйнятні варіанти облаштування кордонів на взаємовигідних засадах.

Георгій ВОРОТНЮК.

Одеса.

Болгари змінили президента

На президентських виборах у Болгарії, другий тур яких відбувся в неділю, за попередніми даними, переміг лідер Соціалістичної партії, колишній комуніст Георгій Пирванов. Його підтримало майже 53 відсотки виборців. Діючий президент, прозахідний політик Петро Стоянов набрав трохи більш як 47 відсотків голосів.

Пирванов заявив, що метою Болгарії залишається вступ до НАТО та Європейського союзу. Водночас він виступив за зміцнення зв'язків з Україною, Росією та іншими «стратегічними партнерами». Як зазначають оглядачі, перемога Пирванова відбиває зростаючі вимоги змін серед болгар, розчарованих багаторічними економічними труднощами, що виникли від часу краху комунізму.

Фото АП.

Польща зміцнює східні рубежі

Новий начальник прикордонної служби Польщі Йозеф Климович висунув амбіційний проект зміцнення східного кордону країни. За задумом полковника Климовича, за два-три роки найнебезпечніші ділянки кордону (тобто ті, де найчастіше затримують нелегальних іммігрантів) передбачається обладнати системою телевізійних камер та спеціальних датчиків, які реєструють наближення людини. Датчики працюватимуть за будь-якої погоди, вдень і вночі.

Як **повідомляє ІТАР-ТАКС**, таку систему головний прикордонник Польщі бачив на американо-мексиканському кордоні й переконався в її високій надійності. Єдиною перепоною є велика вартість електронної «лінії Мажіно». Приблизні підрахунки свідчать, що таке нововведення на декількох ділянках кордону коштуватиме мільйони євро. Польща сподівається, що частину витрат візьме на себе Європейський союз.

Замкнути на електронний замок східний кордон (в тому числі і з Україною) змусило збільшення потоку біженців з Афганістану, які прагнуть через Польщу дістатися країн Західної Європи.

Бундесвер іде на війну

Політичні бурі стрясали Німеччину протягом усього минулого тижня. Після того, як кабінет Герхарда Шрьодера звернувся до бундестагу із заявою —підтримати рішення уряду про використання сил бундестагу в американських воєнних операціях в Афганістані, завирували пристрасті.

Стало зрозуміло, що одержати згоду парламентської більшості буде проблематично. Адже в партійному базисі «зелених», які входять до складу правлячої коаліції, — несприйняття будь-якого насильства, а тим паче, війни. Низові організації одностайно висловилися проти відправлення військ бундесверу за межі Німеччини. Шість депутатів фракції «зелених» у парламенті — саме стільки голосів не вистачало Шрьодеру для одержання необхідної абсолютної більшості — заявили, що не підтримають уряд. Міністр закордонних справ і головний «зелений», у минулому — активний пацифіст Йошка Фішер, коли зрозумів, що його вмовляння проголосувати за рішення уряду марні, погрожував товаришам по партії відставкою.

І не тільки «зелені» висловили сумнів у доцільності участі Німеччини у воєнних операціях у Афганістані. Не було єдності й у самій партії Герхарда Шрьодера —соціал-демократичній. У коаліції назрівав розкол. Тоді канцлер зробив хід конем: звернувся до бундестагу з новою заявою — про довіру йому самому, та ще об'єднав її з першою.

В історії післявоєнної Німеччини були три подібні випадки, але щоразу питання про довіру канцлерові порушувала опозиція. І щоразу канцлерові доводилося йти у відставку. Але цього разу вперше питання про довіру було об'єднано з конкретним рішенням уряду. Це спричинило нову хвилю дискусій. Опозиція, одержавши ще одну можливість критикувати політичних опонентів, заявила, що вона підтримує участь бундесверу у воєнних операціях, але ніколи не проголосує за політику Шрьодера. До дня голосування в парламенті — 16 листопада — ситуація була така, що жоден не ризикував робити прогнози. А газета «Зюддойче цайтунг» похмуро зазначила: «Канцлер може порушувати питання про довіру тоді, коли це може йому допомогти, але не для того, щоб робити харакірі».

Однак у Шрьодера був головний козир: якщо парламентська більшість не виявить йому довіру, то це буде останнє голосування правлячої коаліції — з владою їй доведеться розпрощатися. Подальші події підтвердили правильність цього розрахунку. Голосування забезпечило Герхардові Шрьодеру не тільки необхідну абсолютну більшість, але він отримав навіть на два голоси більше. Запоязті бунтівники та супротивники війни пояснили зміни своєї позиції тим, що вони не могли допустити розвалу коаліції та уряду, це поставило б під загрозу курс реформ «червоно-«зелених». Тепер, на їхню думку, єдності коаліції нічого не загрожує.

Іншої думки опозиція — християнсько-демократичний і християнсько-соціальний союзи. Генеральний секретар ХДС Ангела Меркель вважає, що це голосування і є початком кінця правлячої коаліції, яка ще одержить справжній рахунок на парламентських виборах наступного року.

Рішення ухвалено. І стало очевидно, що в німецькій зовнішній політиці розпочався новий етап. Ще недавно експерти ламали списи навколо відправлення німецьких військовиків на Балкани — другого пришестя німців у цей регіон після гітлерівської окупації. Тепер підрозділи бундесверу діятимуть уже й за межами Європи. І що більше канцлер намагається переконати громадян, що німецькі військовослужбовці та техніка будуть дисльоковані у Північно-Східній Африці, Північній та Центральній Азії і що вони не братимуть участі ані в наземних операціях у Афганістані, ані в авіаційних ударах по цій країні, то більше у них виникає запитань.

Наприклад, де буде розміщено «спецназівців», спеціально вивчених для боротьби з терористами? І чи так уже потребують німецької допомоги США? Найімовірніше —доходять висновку спостерігачі — Німеччина сама потребує цієї участі у війні, щоб мати ще «крутіший» вигляд на світовій арені.

Але майже непомічені залишилися результати опитувань громадської думки, коли більш як половина опитаних громадян висловилася проти участі бундесверу в воєнних операціях проти Афганістану, навіть якщо їх названо боротьбою проти міжнародного тероризму. А також демонстрації у багатьох містах, учасники яких вимагали припинити воєнну акцію в Афганістані...

Валентина ПИСАНСЬКА.

Франкфурт-на-Майні.

Хроніка. Факти. Події

■ Брюссель

У вбивстві винні урядовці

Спеціальна слідча комісія парламенту Бельгії дійшла висновку, що деякі з членів колишнього уряду країни несуть «моральну відповідальність» за вбивство 1961 року Патріса Лумумби, першого прем'єр-міністра колишньої бельгійської колонії — Республіки Конго.

■ Кабул

Про майбутнє поговорять у Європі

Міністр закордонних справ Північного альянсу Абдулла Абдулло погодився провести конференцію щодо обговорення формування уряду на широкій основі за межами Афганістану — в Німеччині, Швейцарії чи Австрії.

Тим часом Усама бен Ладен, як і раніше, переховується в Афганістані. Як повідомив журнал «Тайм», терорист номер один у разі, якщо його піймають, наказав своєму найближчому оточенню (в тому числі й рідному синові) — вбити його.

■ Тель-Авів

Шарону потрібна тиша

Ізраїльський прем'єр-міністр Аріель Шарон заявив, що дотримується пропозицій Мітчелла, але вимагає, щоб для відновлення переговорів настав «тиждень повного спокою». Раніше він закликав Європейський союз припинити переказ фінансових коштів палестинській адміністрації. На думку Шарона, ці кошти використовуються для закупівлі зброї, яка застосовується проти Ізраїлю.

■ Приштина

Ругова святкує перемогу

Ібрагім Ругова, лідер поміркованої партії косовських албанців, заявив, що здобув перемогу на перших парламентських виборах, які проходили в Косово під егідою ООН. Він закликав до міжнародного визнання незалежності цієї сербської автономії. Партія Ругови — Демократична ліга Косово — отримала близько 70% голосів виборців.

■ Каїр

Суецький — на мілині?

Тимчасово припинено рух суден Суецьким каналом —після того, як тут сіли на мілину відразу три кораблі. Інцидент може негативно вплинути не лише на економіку Єгипту, а й усього світу. Адже з цим каналом пов'язано 14 відсотків світових вантажоперевезень і транспортування 26 відсотків видобутої у світі нафти.

■ Маніла

Заколот в армії

Підрозділи колишніх мусульманських повстанців, призваних до філіпінської армії, вчинили заколот. Вони захопили в заручники 20 військових і обстріляли мінометними снарядами місто Голо.

■ Мадрид

Пособники Усами

Іспанський суд визнав вісім осіб причетними до терактів у США і обвинуватив їх у приналежності до організації «Аль-Каїда». Вони підозрюються також у фальсифікації документів, грабежах і незаконному зберіганні зброї, хоча заперечують свою вину.

■ Йоганнесбург

Міс світу — африканка

Уперше в історії конкурсу «Міс світу» його переможницею стала темношкіра красуня. 18-річна студентка Агбані Дарего (на знімку) приїхала на конкурс із Нігерії, де була визнана найвродливішою дівчиною країни.

За повідомленнями кореспондентів «ГУ» та зарубіжних інформагентств.

Фото АП.

По рибу чи по лихо?

МНС застерігає

На тонкій кризі вже цієї осені загинув хлопчик у селі Жовтневому Семенівського району (Чернігівська область). Брати вирушили рибалити на ставок, який вкрився вночі тонким шаром криги. Були заморозки до —10 С. 9-річний Сашко Кривоус провалився під кригу і потонув, брат нічим не зміг йому допомогти. Тіло малолітнього рибалки витягли зі ставка місцеві жителі того самого дня.

Житель села Станіслав Білозерського району (Херсонська область) 29-річний Федір Разлох із двома хлопчиками 16 — 17 років разом із своїм приятелем 35-річним Віталієм Вашиною, який теж узяв із собою 13-літнього сина Сергія, на двох моторних човнах проти ночі вийшли в Дніпровський лиман на рибалку. Який був вилов — невідомо, але додому двоє відчайдух-дорослих з підлітками вчасно не повернулися.

Наступного дня стурбовані родичі забили на сполох, і почалися пошуки. Про необхідність уважно оглядати водну поверхню було сповіщено всі судна, що проходили в цьому районі. До пошукової операції приєдналися рятувальні служби Херсонського торгового і рибного портів, місцеві жителі і рибалки.

Нарешті надійшла радісна звістка — рибалкам надвечір наступного дня вдалося дістатися берега в районі села Рибальче Голопристанського району. Пощастило, але ж яких нервів рідним та витрат рятувальникам усе це коштувало?

Пізно ввечері на дюралевому моторному човні в Азовське море на риболовлю вийшли і жителі села Чкалове Приазовського району (Запорізька область) 29-річний Андрій Лучанський і 32-річний Володимир Марченко — і це при північно-східному вітрі до 7 — 12 м/сек і значному хвилюванні моря. А тут іще і неприємність — двигун у рибалок раптово зупинився, і чоловіків почало відносити у відкрите море уздовж Арабатської стрілки на південь.

Як потім з'ясувалося, рибалки завзято боролися із стихією і перемогли — їм вдалося вибратися на берег самостійно тільки надвечір наступного дня біля Миронівки — це досить далеченько від їхнього рідного села. За останньою інформацією, почувають вони себе задовільно.

А 39-річний киянин Леонід Круплан з приятелем вирушили порибалити на Київське водосховище в районі села Страхолісся (недалеко від гирла р. Тетерів). Опівдня човен рибалок типу «казанка» перевернувся, і чоловіки опинилися у воді: їх течією і вітром понесло до східного берега водосховища. Приятелю Леоніда поталанило — він ухопився за рятувальне коло і дістався сигнального буя. Тільки через чотири години з навігаційного знака його благополучно зняли.

Багато днів на просторах Київського моря шукали Леоніда друзі і родичі, місцеві рибалки і військовослужбовці з навчального центру «Десна». Вилітав з Ніжина на пошуки рибалки і вертоліт Мі-8, та все марно...

Упродовж жовтня на водоймах України загинули ще вісім рибалок. Більшість із них рибалили з човна.
Загалом на водоймах за 10 місяців поточного року загинуло 245 осіб (із них 15 — діти).
Провалилися під кригу і потонули 128 осіб (із них 35 — діти), переважна більшість із них — рибалки. Під час використання човнів загинуло 80 чоловік (із них 7 —діти).

Занепокоєне таким станом справ, МНС рекомендує:

— перед виходом на риболовлю перевірте цілісність човна, оснастіть його рятувальними засобами (рятувальним колом або жилетами, рятувальним кінцем Олександрова і т. п.);

— візьміть із собою (звичайно, якщо він є) мобільний телефон, сигнальний ліхтарик чи будь-які інші засоби сигналізації та зв'язку;

— використовувати гумові надувні човни можна тільки з великою обережністю і недалеко від берега — вони можуть підвести рибалку;

— обов'язково потрібно сказати рідним чи друзям, де ви будете рибалити і коли маєте повернутися додому.

Пам'ятайте: виходити на перший тонесенький лід — це самогубство! Товщина криги для однієї людини за температури повітря нижче 0 С має бути не менш як 5 —7 см, для групи людей — не менше 15 см. Під час риболовлі на льоду не скупчуйтеся, дивіться не тільки у лунку, а й оглядайтеся навкруги.

Ловлячи рибу з човна, не варто:

— перевантажувати його, пересідати під час руху чи риболовлі з місця на місце, сідати на борт;

— виходити на риболовлю за несприятливих погодних умов та на ніч;

— брати із собою людей, що не вміють плавати, або дітей;

— вживати алкогольні напої.

І ще одне нагадування: якщо човен перевернувся, не панікуйте — його також можна використати як рятувальний засіб. Тримайтеся за човен і гребіть до берега, голосно кличте на допомогу.

Отже, вирушаючи на риболовлю, будьте обережні, цінуйте своє життя, адже ніяка риба його не варта!

Володимир **ПАШИНСЬКИЙ**.
Прес-служба МНС.
Фото Олександра **ВАДІСА** (Укрінформ).

Оголошення

Легенди і міфи про таємниці підземних скарбів

Папери потемніли і ... розсипалися

Кілька років тому в Кіровограді на території місцевого військового гарнізону лагодили водовідну мережу, прокладену ще півтора століття тому. На метровій глибині солдати відкопали міцну дубову скриню, оббиту свинцевими пластинами. Військовослужбовці не мали досвіду поводження з такими знахідками і відкрили скриню. На їхніх очах папери, які в ній були, потемніли, а від дотику до них — розсипалися. Відтворити тексти вже не можна. На купу мотлоху перетворилися й паперові гроші, а їх, судячи з рештків, теж було чимало.

Хто і з якою метою заховав під землю скриню —назавжди залишиться таємницею. Ретельний огляд і аналіз знахідки дає підстави вважати, що потрапила вона під землю не випадково: до неї було покладено цінні папери, важливі документи. Адже у приміщеннях, де тепер розміщено солдатські казарми та інші військові кабінети й кімнати, ще з 1848 року розташувалися так званий царський палац та юнкерське кавалерійське училище. Палац було споруджено для прийому російських імператорів та їхнього оточення, які прибували в колишній Єлисаветград на військові маневри, що відбувалися майже щоосені, починаючи з 1842 року. Тут побували Микола І, Олександри — II і III. Цар Микола персонально заклав перший камінь під майбутній палац. Аж до 1919 року вулиця, що починалася від палацу, мала назву Двірцевої.

Так ось, висувалися версії, що скриню закопано у дворі колишнього штабного корпусу після Жовтневої революції 1917 року, коли юнкерське училище було перетворено на 5-ту кавалерійську школу імені С. Будьонного. Якщо це так, то скриня пролежала під землею не менш як 80 років і, зрозуміло, під дією грунтів і вод втратила герметичність...

...Зникла скриня з кладовища

Не менш цікава історія ще однієї скрині, начебто знайденої на околиці Бобринця — теперішнього райцентру Кіровоградщини. Про неї ще на початку 70-х написав до обласної та республіканської газет майже столітній місцевий житель. За його словами, на старому єврейському кладовищі є схованка, в якій зберігається скриня з козацьким скарбом. Її нібито закопали тут запорізькі козаки, які залишали Січ після погрому російськими військами у 1775 році. Про це старому розповів його батько, тому — теж батько. Одне слово, родинна легенда. Мені як члену правління обласної організації Товариства охорони пам'яток історії та культури доручено було перевірити це.

У Бобринці мені розповіли майже детективну історію, що сталася за кілька днів до мого приїзду.

... Біля старого кладовища на правому березі річки Бобринки зупинилася «Волга» (таксі). З неї вийшли дві поважні жінки, щось довгенько розшукували. Потім одна з них підійшла до молодого екскаваторника, який копав глину в кар'єрі неподалік, попросила зсунути кам'яну плиту з могили і заплатила хлопцеві 50 карбованців.

Під плитою виявилася глибока яма, обкладена каменем. А на дні стояла кована металом скриня. Хлопець дістав її, поклав на прохання жінок у багажник «Волги», і вони поїхали до Кіровограда. Увечері «копач» під добрячою чаркою у місцевому кафе розповів про свою незвичайну пригоду, висловлюючи здогадку, що ті жінки — старі бобринецькі мешканки, які живуть нині в Києві, дізналися про сімейний скарб, закопаний їхніми прадідами ще до революції, і знайшли його.

Насправді все було набагато прозаїчніше. Я теж знайшов ту яму на кладовищі. Вона справді була обкладена камінням. Її вкривала монолітна гранітна плита, покладена на дрібненькі камінці. Плита виявилася зсунутою з місця, яма зяяла порожнечею. Екскаваторник під враженням події та дією горілки добряче нафантазував. Як з'ясувалося, на кладовище приїздили представниці республіканської організації Товариства охорони пам'яток та її подруга з Інституту археології, член правління товариства. Приїхали провітритися — є привід відвідати родичів у Кіровограді, побувати в обласній організації. Дідовим листам жінки не вірили і тому, навіть розшукавши плиту, вони, порушуючи правила археологічних розкопок, попросили екскаваторника зсунути її. Коли ж переконалися, що мають справу не з вигадками, просто втекли з Бобринця. Адже яма була порожня, а за самовільні розкопки можна було потрапити і під кримінал.

Кілька днів я досліджував походження скарбу. Старожили розповідали, що напроти кладовища, на протилежному скелястому березі річки, був колись вельми цікавий малюнок. На ньому зображено сліди коліс воза, ратиці волів і батіг, що лежав на землі. Його кінчик точно вказував на те місце, де знаходилася яма зі скарбом. Але після революції той малюнок було знищено. Люди переконані, що й сам скарб було знайдено тоді ж, бо про це багато у той час говорили. Кажуть, були у тій скрині папери Коша Запорозького, прапори, хоругви, можливо, вироби із цінних металів, монети тощо. Кладовище закрили десь у середині 40-х, нині воно занедбане, могили зруйновано. Однак, вважаю, історія зі скринею не закінчена, її треба досліджувати. Та нікому і ніколи.

І ще. Саме тоді я вперше (нагадую, це був 1973 рік) у Бобринці від старезного діда почув народну пісню, яку тепер друкують у багатьох виданнях, а в ті роки за неї можна було й за грати потрапити.

Вража бабо, Катерино,
Що ти наробила —
Край багатий, Україну,
Та й занапастила...

Цієї пісні кілька варіантів, але наведений тут — я почув уперше в Бобринці.

Підстави для того, щоб вірити легенді, є. Адже справді частина козаків відходила із Запорозької Січі південними степами у напрямку володінь турецького султана. На їхньому шляху цілком ймовірно могли траплятися російські війська, які після погрому Січі базувалися в Єлисаветграді.

Коли ж скриню із схову викрали?

І озброєні воїни зі списами стоять

Переповнена легендами земля Новоархангельського району. Археологи знайшли рештки зброї, монети, предмети побуту арабського походження, котрі свідчать про існування на берегах Синюхи адміністративного центру монголо-татарської Золотої Орди. Під час будівництва «Райсільгосптехніки» у 60-х роках було виявлено підземний хід, що вів з високого пагорба до річки. А в тому ході було обладнано спеціальні ніші, в яких, за визначенням фахівців, стояли озброєні списами воїни. Стеля підземки була закопчена сажею від факелів. У тунелі будівельники виявили кілька цінних речей, а також цілі глечики з монетами. На жаль, всі знахідки розкрадено.

Є в районі село Кам'янече, де у 1765 році базувався один із загонів гайдамаків — учасників Коліївщини. У селі встановлено гранітний пам'ятний знак на честь 200-ліття повстання. На тому місці перед початком повстання гайдамаки обладнали кузні, в яких кували зброю. Після придушення повстання за наказом цариці Катерини солдати перекопали майже увесь ліс поблизу села, але нічого не знайшли. Ті горбики і ями видно й досі. Колишній учитель місцевої школи краєзнавець Спиридон Пухнатюк переконаний, що зброя та інші предмети гайдамаків знаходяться поряд у яру, ліс вказаний був для того, щоб ввести військових в оману.

Новоархангельські краєзнавці стверджують, що знайденою ними плиткою із випаленої глини було встелено підлогу будинку, в якому кілька років жив знаменитий козацький отаман Іван Сірко. Народному героєві у селищі відкрито пам'ятний знак. Є також розповіді про перебування у цих місцях Сави Чалого. Між Новоархангельськом та Кам'янечим є гора, яку називають «горою Чалого»...

Закопали танк?

Ще одну легенду пов'язано з подіями другої світової війни.

Збираючи матеріали про події трагічного літа 1941-го, коли в лісовому урочищі Зелена Брама Новоархангельського району було оточено значні військові з'єднання Червоної Армії, зустрів посивілого колишнього бійця-піхотинця.

— Чи розгадає хтось колись таємницю одного танка? —затягуючись міцним тютюновим димом самосаду, —запитав він ніби сам у себе. — А не зашкодило б...

І розповів мені неймовірну історію часів війни.

... Коли стало ясно, що оточені 6-та і 12-та армії приречені, командування віддало наказ прориватися з кільця, хто як зможе. Об'єктом надзвичайної уваги став танк, в якому зберігалися цінності. Перед приходом гітлерівців у Львів командування двох армій отримало наказ вивезти з міста цінності державного банку. Вирішено було транспортувати їх танком. В оточенні у танк поклали також документи штабів обох армій, усі цінні речі, що становили військову таємницю, прапори. Спеціальна команда з кількох десятків радянських солдатів на галявині у лісі викопала яму. Туди з'їхав танк із цінностями, його ретельно закопали. А коли поклали останню плитку дерну і можна було розігнутися після тяжкої праці, з кущів застрочили кулемети... Під перехресним вогнем лягли майже всі. Лише одному солдату вдалося проскочити через свинцеву зливу. Добрався він до крайньої хати найближчого села, попросив тимчасового притулку. Господарка дала йому одяг чоловіка і попросила втікати — з чекістами не жартують.

Через багато років після закінчення війни цю історію розповіли радянському поету Євгену Долматовському. Він тоді писав документальну повість «Зелена Брама» і приїздив до Новоархангельська, Підвисокого.

— Повернуся до Москви, розберуся, — пообіцяв Долматовський.

Через кілька років знову прибув на місце боїв 41-го, до Зеленої Брами. Поцікавилися у столичного гостя про танк.

— Кепські справи, — чомусь сумно відповів поет. — У генштабі, куди я звернувся із запитом, прямо сказали: «Ти поет — пиши вірші. І спогадами про участь у війні можеш зайнятися. А танк... Одне слово, не лізь, куди тебе не просять».

Позаминулого століття німецький археолог-любитель Генріх Шліман захопився читанням «Іліади» та «Одіссеї» Гомера. І ... легендарні Троя та Мікени стали місцем паломництва туристів з усього світу, а Греція і Туреччина мають значний додаток до свого державного бюджету.

Шлімани України, ризикніть. А раптом... Легенди і міфи народжуються не на порожньому місці. Та й у генштабі не випадково Долматовського попередили.

Юрій МАТІВОС,
почесний член Всеукраїнської спілки краєзнавців,
заслужений журналіст України.
Кіровоградська область.

У номер

Плавання

Назбирали повну скарбничку нагород

Кубок світу (на короткій воді). Ріо-де-Жанейро (Бразилія). Чемпіонка Олімпійських ігор і світу Яна Клочкова виграла запливи на 100, 200 і 400 м комплексного плавання. А до цього додала ще й «срібло» на 400-метрівці вільним стилем. Олег Лисогор був першим на дистанції 50 м брасом і другим — на 100 м брасом та 100 м комплексом.

Футбол

Скрипник таки забив Кану...

Півоборонець збірної України Віктор Скрипник забив гол (з пенальті) воротареві збірної Німеччини Оліверу Кану. Але сталося це, на жаль, не під час поєдинку національних команд, а в календарному матчі чемпіонату бундесліги. «Вердер», за який виступає українець, у Бремені переміг мюнхенську «Баварію» —1:0.

В англійській прем'єр-лізі силами мірялися лондонські клуби «Тоттенгем» і «Арсенал». Нічия — 1:1. У складі гостей Олег Лужний не значився. А от Сергій Ребров вийшов на заміну. І його наставник Джим Ходл не пошкодував. Адже в додатковий час в'юнкий українець зробив голеву передачу. І «Тоттенгем» врятувався від поразки.

Як відомо, більшість повторних чвертьфінальних матчів розіграшу Кубка України відбудуться 26 листопада. А от ЦСКА і «Дніпро» вже провели зустріч минулої суботи в Києві. Нічия — 0:0. Такий само рахунок було зафіксовано і в Дніпропетровську. Додатковий час також не виявив сильнішого. А післяматчеві пенальті влучніше пробили дніпропетровці — 4:3. Вони й вийшли до півфіналу.

Минулої неділі в Сімферополі відбувся відкладений матч 5-го туру. «Таврія» — «Динамо». 1:5. 6 000. Гігаідзе, 78, з пенальті — Хацкевич, 11, Гіоане, 53, Белькевич, 70, з пенальті, Шацьких, 76, Ідахор, 82.

Отже, на сьогодні в учасників чемпіонату такі показники: «Шахтар» — 32 очки (12 ігор), «Динамо» — 29 (11), «Карпати» — 24, «Металург» Д —21, «Металіст» — 20, «Металург» Зп — 18, «Дніпро» —17, «Металург» М — 15, «Поліграфтехніка» — 14, «Кривбас» — 13, ЦСКА — 12, «Таврія» — 11, «Ворскла», «Закарпаття» — по 9.

Українські клуби зіграють ще кілька відкладених матчів, і настане перерва між першим і другим колами національного чемпіонату. Звісно, відбудуться кадрові зміни. Зокрема і тренерські. Як нам стало відомо, наставник «Кривбасу» Геннадій Литовченко не збирається надалі працювати з криворізьким клубом. Можливо, він повернеться до столичного армійського клубу. Але, зважте, це тільки чутки.

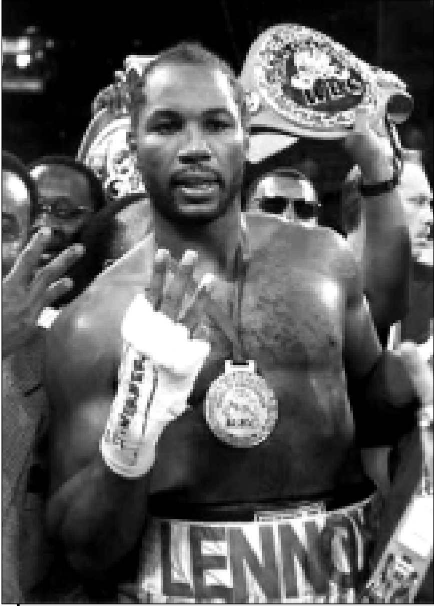
Золотий «дубль» чернігівчанок

Минулої неділі на НСК «Олімпійський» було розіграно Кубок України серед жіночих клубів. Чемпіонки країни — футболістки чернігівської «Легенди-Чексіл» — переконливо перемогли донецьку «Донеччанку» — 4:1. Призи й медалі фіналісткам вручив перший віце-президент ФФУ Олександр Бандурко. Найкращі гравці отримали ще й індивідуальні призи. Чотири з них дісталися чернігівчанкам. Найкращим воротарем було названо Ірину Зварич, оборонцем — Людмилу Карпенкову, нападницею — Галину Іванову. І лише відзнака найкращого півоборонця попрямувала до Донецька, куди її повезла Веоріка Греждян.

Бокс

Переконливий реванш Льюїса

У Лас-Вегасі відбувся поєдинок між суперважковаговиками — американцем Хасімом Рахманом і Ленноксом Льюїсом з Великої Британії. Навесні нинішнього року Рахман відібрав у британця два чемпіонські титули за версіями WBC та IBF. І от Льюїсу вдалося взяти переконливий реванш. Маючи величезну перевагу, він у четвертому раунді нокаутував суперника.

На знімку: *Леннокс Льюїс знову на коні.*
Фото АП.

Вдячні газеті й лікарям

Передплата-2002

(Початок на 1-й стор.).

Курсом лікування мені «поступився» чоловік. Коли, каже, дружина здорова, і мені добре.

У госпіталі чергова одразу направила мене до лікаря. Катерина Вікторівна Лащова прийняла мене привітно, подивилася мою історію хвороби і одразу взялася за лікування. Частково воно було медикаментозне плюс десять сеансів мікрохвильової резонансної терапії (МРТ).

Я скаржилася на шлунково-кишковий тракт, тобто підшлункову залозу, печінку, шлунок, кишковик. Зараз почуваюся набагато краще, ніж до лікування, болі припинилися. Лікар сказала, що після останнього сеансу МРТ лікування триває самостійно ще три тижні. Потім треба буде здати аналіз крові й бажано з'їздити до госпіталю і доповісти про результати лікування.

Хочу подякувати за турботу кореспондентові газети Ліні Кущ, а також госпіталю, моєму лікарю Катерині Вікторівні і, звичайно, працівникам газети «Голос України» за таку чудову акцію, яка дарує людям радість. Газета ваша цікава, змістовна, читаємо разом із сусідами.

М. САМАРІНА.
Харцизьк Донецької області.

***

Передплачую газету «Голос України» десять років, від дня її заснування. Щороку беру участь у розіграші призів. І ось фортуна нарешті посміхнулася і мені: я виграла курс діагностики і лікування в «Госпіталі Сітько МРТ».

Скориставшись нагодою, пройшла курс лікування цим прогресивним методом. Дуже задоволена результатом. До лікування мала високий кров'яний тиск, поганий сон, була знервована. Після десяти сеансів мікрохвильової резонансної терапії відчула позитивні зрушення: тиск стабілізувався, сон відновився, а знервованість зникла.

Хочу через газету подякувати медичним працівникам «Госпіталю Сітько МРТ» за їхню кропітку і сердечну турботу із відновлення здоров'я людей. Відчувається, що цей молодий енергійний колектив під керівництвом головного лікаря Ігоря Червоного працює, як єдине ціле. Особливо я вдячна лікарю-терапевту О. Шестопаловій, кардіологу В. Ткаченко за їхню доброту, увагу, тепле ставлення до пацієнтів. Бажаю медикам завжди бути здоровими і завжди перебувати в строю!

Газета «Голос України» — моя улюблена. Це моя настільна газета, з допомогою якої я навіть вивчаю українську мову: у дитинстві нею колись володіла, але забула в похилому віці. Із газети дізнаюся не лише про закони, що їх приймає Верховна Рада, а й про події у нашій країні і за кордоном. Подобається виклад новин: лаконічний, із виділенням головної ідеї. Відчувається, що в редакції працюють журналісти, котрі вміють відділити зерно від полови.

Марія Іванівна КРАВЕЦЬ, пенсіонерка.
Макіївка
Донецької області.

Чи не марно їхав Барба?

Гастролі

Наприкінці минулого тижня в Києві не відбулись очікувані гастролі «Одін-театру» Евдженіо Барби. Барба — першорядна постать сучасної світової сцени. Такі імена рідкісні на наших афішах.

Барба родом з Італії, працював у Польщі з Гротовським, в Індії вивчав давній театр Катхакалі. У Норвегії створив «Одін-театр», його кредо — свобода від звичних тенденцій. Театр базується в Данії, багато мандрує. Ми мали стати 42-ю країною в його маршруті.

Барбу запросив Сергій Проскурня на фестиваль «Гранди мистецтва в Києві». Проект чудово задумано, але його перші кроки позначено тривожними прикрощами. Ось і тут: декорації «Одін-театру» десь застряли. Будь у фестивалю кошти, справу б залагодили. Але у «Грандів» досі немає генерального спонсора! З Проскурнею і його проектами рахуються в світі й не рахуються вдома. Їй-богу, наша столиця надто схожа на Проню Прокопівну, котра вічно приймає Голохвостого за благородного кавалера. Другорядних гастролерів повно, і з ними жодних проблем, а з «грандами» якраз і виникає оця ревнива нервозність. Прогавити Барбу — ганебно. Але Київ — самовдоволене місто, котре надто любить вторинність, і на її тлі почувається комфортно — я, мовляв, європейська столиця! Що мені Барба...

Христофор ГРУША.

На знімку: режисер Евдженіо Барба.

Професійний день у Криму став фестивальним

Уже традиційно День працівників радіо, телебачення та зв'язку трудівники Кримської дирекції Українського підприємства поштового зв'язку перетворюють на великий-концерт.

Нинішнє свято з емблемою білого поштового голуба з конвертом удачі у срібному дзьобі зібрало майже сто народних талантів усіх жанрів самодіяльного мистецтва і їх прихильників-глядачів з усіх двадцяти районних вузлів зв'язку, поштамту, Центру обробки і перевезення пошти, майже шестисот стаціонарних і дев'яти пересувних відділень зв'язку. Це був справжній фестиваль, що під гарячі оплески присутніх тривав цілий день.

Поважне журі (у складі якого були депутати й громадські діячі півострова) визначило переможців — справжніх народних артистів. Головний скарбничий Сіферопольського поштамту Володимир Піпа отримав високу оцінку за акапельне виконання романсу «Освідчення» на вірші Миколи Заболоцького. Спеціальний приз нашої газети йому вручила заступник головного редактора «Голосу України» Світлана Писаренко, котра назвала обдарованого самодіяльного співака «істинним чистим голосом України».

Найбільший шквал оплесків, найвищу оцінку журі і найдинніші подарунки дісталися володарці титулу «Пані Пошта Сімферополя» й корони на заключному етапі всеукраїнського конкурсу краси і професійної майстерності, який проводить «Укрпошта», Лідії Романовій.

А серед колективів кращими були Роздольненський, Алуштинський, Білогірський, Джанкойський, Керченський, Красноперекопський вузли зв'язку та Центр обробки і перевезення пошти.

Ображених і обійдених увагою та симпатією зали, журі, керівництва кримських поштовиків і численних спонсорів не було. Особливо щедро квітами й дарунками нагороджували номінатів конкурсу «Кращий номер про пошту», котрі в найліпших кавеенівських традиціях, з іскристим гумором й іронією, запалом і пристрастю, не втомлювалися покепкувати над своєю нелегкою професією.

Підстави для таких масових свят у колективу кримської дирекції «Укрпошти», яку очолює Олександр Сосін, є. Дирекцію вважають однією з найкращих й організованіших у нашій державі, бо приносить бюджету Криму щонайменше 10 млн. грн. щороку і має незмінну вдячність за високий рівень обслуговування від жителів півострова.

У всіх об'єктах поштового зв'язку, окрім традиційних для пошти послуг, кримчани надають дедалі ширший їх спектр. Уже буденними стали миттєвий «електронний переказ», «Експрес + 1», який забезпечує доставку прийнятих у Криму поштових відправлень адресатам усіх великих міст України наступного дня після приймання.

Започаткований в операційній залі поштамту Сімферополя пункт колективного доступу в Інтернет починає розгалуджуватися мережею «Інтернет-кафе» в регіонах. А ще кримські поштовики навчилися, крім чіткого виконання своїх основних функцій, ксерокопіювати, ламінувати, реалізовувати філателістичну продукцію, чіп-картки, лотерейні квитки, надавати послуги електрозв'язку, страхування, виконувати фотозамовлення, доставляти рекламні матеріали тощо. Для споживачів представлено найширший асортимент знаків поштової оплати, вітальних карток, адресів (зокрема, з краєвидами Криму), товарів і газет, які можна придбати не лише в пунктах поштового зв'язку, а й у всіх поштарів на будь-якій ділянці їх роботи.

Активніше кримські поштовики почали займатися й передплатою, зокрема «Голосу України».

Стало доброю прикметою те, що, розвинувши на півострові густу мережу об'єктів поштового зв'язку, його трудівники, щодня наближаючи до споживачів нові види послуг, зберігають якість надання і поштових, і факультативних їх видів. За стрункою системою ефективно підвищують професійний рівень працівники всіх ланок, що дало змогу відчутно піднести культуру обслуговування найширших верств населення.

Не випадково етика поведінки, уміння грамотно спілкуватися з клієнтами, швидке і якісне обслуговування стали провідною темою й останнього огляду-конкурсу талантів кримських поштовиків, вдатних до роботи, пісні, танцю і жарту, котрі й у будні докладають багато зусиль для того, щоб їх святковий настрій від умілої праці передавався всім нам.

Віктор ХОМЕНКО.

Нові видання

500 запитань до Артиста

Минулої суботи в Зоряному залі столичного планетарію публіці представлено книгу Володимира Мельниченка «Богдан Ступка (штрихи до портрета)». Презентація влаштована товариством «Знання» та благодійним фондом «Олекса Довбуш». Звісно, прийшли автор та герой книги.

Книга має чотири розділи. Якщо перші три для таких монографій традиційні (становлення артиста від народження й понині), то четвертий розділ міг би послужити школою для молодих, і не лише молодих, журналістів. Бо в цьому розділі Богдан Ступка відповідає на 500 (!) запитань автора, що виглядає вражаюче. І якщо навіть це розмовляють великий актор і доктор історичних наук, і якщо навіть вони добре знайомі між собою багато літ, то тим більше: де взяти стільки запитань до того, кого добре знаєш? Власне, вже заради цього книжку варто читати. Не кажучи вже про те, що Ступці, на жаль, не щодня книжки присвячують.

Віктор ГРИНЕВИЧ.

Чекаємо біля моря погоди, а біля Тростяна — снігу

Репортаж

— Ви до Львова їдете? — поцікавився сусід по купе.

— Ні, я в Славсько виходжу, — відповідаю.

— Це ви зарано туди зібралися — адже снігу ще немає, — зауважив мій попутник.

Але сніг у селі був. Правда, не «лижний». Місцеві дітлахи накочували гірки саморобними дерев'яними санчатами. А серйозні гори — Політех і Тростян, присипані білою пудрою, завмерли підйомниками в очікуванні великого снігу і великого катання.

— Ми всі залежимо від погоди, — пояснили місцеві. — Раніше сезон у Славсько починався з 1 січня. А тепер —коли сніг випаде. Ось і чекаємо його, як манни небесної.

Торік підприємці смт Славсько, що у Львівській області, які спеціалізуються на гірськолижному сервісі, дуже прогоріли: не було снігу, не було й лижників.

У листопаді тут тихо. Правда, «канатка» на вершину Тростяна працює у неділю — туристів підіймає, місцеві краєвиди з висоти показує. У кожному приїжджому місцеві вбачають потенційного клієнта. Адже все життя гірськолижного курорту підпорядковане турботі про відпочивальників.

У суботу тут висадився галасливий десант молодих людей з туристськими рюкзаками. Хлопці приїхали «забити» місця до сезону.

Ціна на житловий сервіс тут різна: грошовитому клієнтові запропонують готельний номер до 100 доларів на день. А зі студента-лижника у хатах за постій беруть 15—25 гривень з носа «добових».

Завсідники стверджують, що катання — дороге задоволення. Десять днів у Славсько обходяться любителям лижного катання (з урахуванням харчування, проживання, прокату спорядження, послуг) набагато дорожче, ніж літній відпочинок у Криму за той самий час. І все-таки для наших фанатів гірської лижні краще і доступніше за Карпатські гори нічого немає. Утім, покататися на Тростян приїжджають і не обтяжені тугими гаманцями поляки, чехи, угорці. Гір на всіх вистачає.

Ольга ВАУЛІНА.
Київ — Славсько— Київ.

Редактор номера Віталій ЖЕЖЕРА.
Редколегія: Леонід БРОВЧЕНКО, Анатолій ГОРЛОВ, Віталій ЖЕЖЕРА, Іван ІЛЛЯШ, Людмила КОХАНЕЦЬ, Анатолій МАРЦИНОВСЬКИЙ, Світлана ПИСАРЕНКО, Віталій СУДДЯ.
Головний редактор Сергій ПРАВДЕНКО.

- За зміст та достовірність інформації у рекламних публікаціях відповідальність несе рекламодавець.
- Редакція не завжди поділяє позицію авторів публікацій.
- За точність викладених фактів відповідальність несе автор.
- Рукописів не повертаємо.
- Листування з читачами — тільки на сторінках газети.
- При використанні наших публікацій посилання на «Голос України» обов'язкове.

Свідоцтво про реєстрацію періодичного друкованого видання — КВ № 1 від 26.05.1994 р.

Газета виходить 5 разів на тиждень (крім неділі й понеділка) українською і російською мовами. Індекс 60955. Загальний тираж 150000.

Комбінат друку видавництва «Преса України». 03047, Київ-47, проспект Перемоги, 50.

Фотоформи виготовлено в КЦ редакції газети «Голос України».

Зам. 0311211.
1 2 3 4 5 6 7 8 9 0

Голос України

Газета виходить з 1 січня 1991 року.
Адреса редакції:
03047, Київ-47, вул. Нестерова, 4.
ТЕЛЕФОНИ: для довідок — 441-84-92;
телефакс — 224-72-54;
відділ реклами — 446-91-37, 441-89-34, 441-89-44;
телефакс — 449-85-62.
E-mail: mail@golos.com.ua — загальний
reklama@golos.com.ua — відділ реклами
let@golos.com.ua — відділ листів
foto@golos.com.ua — відділ ілюстрацій
Internet: http://uamedia.visti.net/golos

Засновник і видавець — Верховна Рада України